

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

Téma diplomové práce : Právní úprava mezinárodního obchodu ohroženými druhy rostlin a živočichů (v českém, mezinárodním a komunitárním právu)

Vedoucí diplomové práce : Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Jméno a adresa diplomantky : Zuzana Hrádková
Ročník V. , školní rok 2005/2006
Gen. Svobody 20
370 01 České Budějovice

Děkuji panu Prof. JUDr. Milanovi Damohorskému, DrSc. za pomoc při psaní diplomové práce a za jeho cenné podněty a připomínky.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Českých Budějovicích, 21. listopadu 2005

Zuzana Hrádková
.....

Zuzana Hrádková

OBSAH:

ÚVOD	5
1. BIOLOGICKÁ ROZMANITOST (BIODIVERZITA)	6
1.1. Biodiverzita - příčiny a účel její ochrany	6
1.2. Biodiverzita - vývoj a stav	7
1.3. Ochrana biodiverzity – mezinárodní spolupráce	9
2. OCHRANA ROSTLINSTVA A ŽIVOČIŠTVA	12
2.1. Úvod	12
2.2. Úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v mezinárodním právu	13
2.2.1. Úvod	13
2.2.2. Mezinárodní smlouvy na ochranu živočišstva a rostlinstva	14
a) Vývoj před Stockholmskou konferencí	14
b) Konference o životním prostředí člověka – Stockholm 1972	16
c) Vývoj po Stockholmské konferenci	17
2.3. Úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v komunitárním právu	19
2.4. Úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v ČR	23
3. MEZINÁRODNÍ OBCHOD S OHROŽENÝMI DRUHY VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ŽIVOČICHŮ A PLANĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN	28
3.1. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v mezinárodním právu	28
3.2. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v komunitárním právu	32
3.3. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v ČR	35
3.3.1. Právní úprava do roku 2004	35
3.3.2. Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy	38
a) Základní ustanovení zákona č. 100/2004 Sb.	39
b) Dovoz, vývoz a zpětný vývoz exemplářů	40
Obecné podmínky	40
Dovoz exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím	41
Dovoz jiných exemplářů než exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím	44
Vývoz a zpětný vývoz exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím	44
Vývoz a zpětný vývoz exemplářů jiných než exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím	46
Některé společné podmínky pro řízení dle § 4 až 12 zákona	47
Ostatní případy dovozu, vývozu a zpětného vývozu	48
Přemísťování živých exemplářů živočišného druhu v rámci členských států ES	48
c) Registrace obchodníků a vědeckých institucí a odchylky pro některé případy vývozu	49
d) Obchod s některými zvláště chráněnými druhy a výrobky z tuleňů a regulace lovu některých druhů mořských živočichů	50
Obchod se zvláště chráněnými druhy	50
Obchod s výrobky z tuleňů	51
Regulace lovu některých druhů mořských živočichů	52
e) Náležitosti povolení nebo potvrzení pro dovoz, vývoz, zpětný vývoz nebo přemístění exempláře a nakládání s ním	52
f) Registrace některých exemplářů, udělování výjimek ze zákazu obchodní činnosti	53
g) Prokázání původu	56
h) Výkon státní správy dle zákona č. 100/2004 Sb.	57
i) Vědecký orgán	59
j) Spolupráce příslušných správních orgánů na hranicích Evropských společenství – celní orgány a inspekce	60
k) Kontrola dodržování zákona a sankce za jeho porušení	62
Přestupky	64
Správní delikty právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti	64
Trestné činy v oblasti obchodování s ohroženými druhy	65
l) Zadržení a zabavení exemplářů, jiných jedinců, výrobků z tuleňů nebo regulovaných kožešin	67
m) Způsoby páchaní trestné činnosti v oblasti nelegálního obchodu s ohroženými druhy v ČR	69
n) Evidence, zprávy, informace	72
3.3.3. Označování exemplářů	73
3.3.4. Ostatní právní předpisy se vztahem k mezinárodnímu obchodu s ohroženými druhy	76

4.	PRÁVNÍ ÚPRAVA MEZINÁRODNÍHO OBCHODU S VOLNĚ ŽIJÍCÍMI ŽIVOČICHY A PLANĚ ROSTOUCÍMI ROSTLINAMI V NĚMECKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	85
4.1.	Prameny mezinárodního práva	85
4.2.	Prameny komunitárního práva	85
4.3.	Úprava v německém právním řádu	86
4.3.1.	Úvod	86
4.3.2.	Spolkový zákon o ochraně přírody a krajiny	87
4.4.	Shrnutí	90
	ZÁVĚR	91
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	99
	Příloha 1	101
	Příloha 2	102

ÚVOD

Ve své diplomové práci zpracovávám téma ochrany ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, především pak v rámci regulace mezinárodního obchodu. Rozmanitost živočichů a rostlin (tzv. biodiverzita) je důležitá nejen pro udržení stability životního prostředí na naší planetě včetně ekosystémů, ale nakonec i celého lidstva, neboť lidé jsou závislí na přírodních zdrojích, a pokud je zničí, způsobí také sobě sami nenávratnou újmu.

Úhyn a ničení druhů na planetě Zemi neustále roste. Jednou z nejdůležitějších příčin, vedle ničení přírodních stanovišť fauny a flóry, je právě mezinárodní obchod s nimi. Ten dosahuje v posledních letech nebývalých rozměrů a způsobil, že mnoho druhů je ohroženo přímo na své existenci. Tento stav vedl státy k uzavírání mezinárodních smluv, v nichž se zavázaly chránit ohrožené druhy fauny a flóry prostřednictvím regulace mezinárodního obchodu. Klíčovou se v tomto smyslu stala Úmluva CITES, která zakotvila závazná pravidla pro jeho provádění.

Ohledně druhů, které jsou přímo ohrožené na své existenci, stanoví Úmluva zákaz obchodování. Obchodování s jinými druhy je pak předmětem omezení, která spočívají v tom, že ho je možné uskutečnit pouze s patřičnými povoleními.

Závazky z Úmluvy CITES jsou v českém právním řádu prováděny prostřednictvím zákona č. 100/2004 Sb. a přímo účinnými a bezprostředně závaznými předpisy ES.

Cílem opatření z příslušných právních předpisů není tedy vytvářet překážky obchodu s živočichy a rostlinami, ale dostat mezinárodní obchod pod kontrolu a zajistit dodržování povinností stanovených v právních předpisech. Kdo nebude platná pravidla respektovat, má být spravedlivě potrestán. Především však je nutno zabezpečit prosazování ochrany druhů v praxi, to znamená určit kompetentní orgány a vytvořit pro ně nástroje, kterými tohoto bude možné dosáhnout.

1. BIOLOGICKÁ ROZMANITOST (BIODIVERZITA)

1.1. Biodiverzita - příčiny a účel její ochrany

Biologickou rozmanitost definoval v roce 1989 Světový fond na ochranu přírody (World Wide Fund for Nature - WWF) jako bohatství života na Zemi, které zahrnuje miliony rostlin, živočichů a mikroorganismů, včetně genů, které obsahují, a také složité ekosystémy, které vytvářejí životní prostředí. Rostlinstvo a živočišstvo všech druhů tvoří živou složku životního prostředí, tudíž i obnovitelné (tj. reprodukceschopné) přírodní zdroje.¹

Biodiverzita, jak se zkráceně biologická rozmanitost často označuje, představuje tedy rozmanitost všech živých organismů, včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jichž jsou tyto organismy součástí; zahrnuje různorodost v rámci jednotlivých druhů, mezi druhy navzájem i mezi ekosystémy,² tedy v jejich interakci s prostředím. Mluvíme tedy o rozmanitosti života ve všech jeho formách, úrovních a kombinacích. Z hlediska úrovně se rozlišuje rozmanitost ekosystémová, druhová a genetická (tj. rozmanitost různých genů a genomů, rozmanitost v rámci jedné populace i mezi populacemi). Výše uvedené chápání biodiverzity vyplývá ze skutečnosti, že jednotlivé druhy rostlin a živočichů nežijí na sobě nezávisle, ale sdružují se v určitá společenstva, jejichž existence je vázána na určité prostředí, s nímž žijí ve vzájemné vazbě.³

Zachování, ochrana, ale též udržitelné využívání všech složek biologické rozmanitosti není jen základní podmínkou udržení stability a rovnováhy v přírodě, ale je i podmínkou pro udržení života na Zemi, pro existenci člověka na ní. Úbytek biologické rozmanitosti, nešetřné lidské zásahy do přirozeného prostředí na povrchu Země, v ovzduší, ve vodě či v půdě nebo podpora invazních nepůvodních druhů, případně geneticky modifikovaných organismů, představují hrozbu nejen pro přírodní dědictví na planetě Zemi, ale i pro sociální a ekonomický vývoj lidské populace včetně jejich budoucích generací. Ochrana přírodních zdrojů je veřejným zájmem.⁴

Lidstvo ve své podstatě závisí na rozmanitosti druhů, ať již mikroorganismů, rostlin či

¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 289.

² Mnohostranné mezinárodní úmluvy – Díl IV. Příroda a krajina. Praha, MŽP, 1997, s. 139, cit.: článek 2 Úmluvy o biologické rozmanitosti.

³ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004, s. 4.

⁴ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 290.

živočichů, které využívá nejen jako základ potravy, ale i jako surovinu pro různé výrobky (např. léčiva, stavební materiál). Společenstva organismů pomáhají udržovat úrodnost půdy, kvalitu vodních zdrojů a ovlivňují klima. Důležitá role mnohých druhů spočívá v tom, že pomáhají vytvářet a udržovat podmínky pro život dalších organismů na Zemi, včetně člověka.

Člověk využíval po tisíciletí jednotlivé složky životního prostředí, tedy i jednotlivé druhy živočichů a rostlin, ve svůj prospěch. S narůstajícím počtem obyvatel na planetě a technickými možnostmi se ovšem v posledních několika letech projevují dalekosáhlé zásahy do životního prostředí, které vedou k nepříznivým a velmi často též bohužel k nezvratným změnám. Tím dochází zejména k narušení celých ekosystémů, tisíce druhů jsou ohroženy příliš intenzivním využíváním, znečištěním prostředí či ztrátou svých stanovišť. Dochází tak k významnému zúžení variability pěstovaných rostlin a chovaných živočichů. Pro zachování života na Zemi je proto důležitá ochrana živých organismů, včetně prostoru, jež obývají, tj. biosféry.⁵

Biologická rozmanitost představuje jednu z nejvýraznějších charakteristik biosféry. S narůstající intenzitou zásahů člověka do ekosystémů se ovšem stává zvláště ohroženou složkou životadárného komplexu planety Země. Zachování a udržitelné využívání všech složek biodiverzity je nezbytnou součástí trvale udržitelného rozvoje,⁶ tedy „*takového rozvoje, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů*“.⁷

1.2. Biodiverzita - vývoj a stav

Biodiverzitu můžeme chápat ve smyslu kvalitativním - např. určenou počtem různých druhů v určitém společenstvu, ale též ve smyslu kvantitativním, tj. měřenou počtem jedinců určitého druhu. Důležitým a často používaným ukazatelem biologické rozmanitosti je diverzita druhů na určitém území či v celosvětovém měřítku. Celosvětově bylo dosud popsáno a pojmenováno kolem 1,75 milionu druhů, přičemž se předpokládá, že ještě větší počet nebyl dosud objeven či popsán! (např. počet popsanych druhů živočichů je asi 1 320

⁵ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004, s. 4.

⁶ Vačkář, M.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, České právo životního prostředí, 3/2002.

⁷ Viz. § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

000, ale odhadovaný počet existujících druhů živočichů je 10 600 000 - zdroj: Global Biodiversity Assessment, UNEP, 1995).

Jednotlivé druhy se na zeměkouli ovšem nevyskytují rovnoměrně. Obecně přibývá jejich zastoupení směrem k rovníku, tzn., že se v tropických oblastech setkáváme s podstatně větší druhovou rozmanitostí než je tomu v mírném pásmu, v němž opět je tato vyšší než v oblastech polárních. Z toho je zřejmá úzká vazba na dostupném množství energie a vody, které poskytují životní podmínky pro existenci vyššího počtu organismů. Typickým příkladem biologického bohatství mohou být tropické lesy - podle odhadů pokrývají cca 7 % povrchu Země, ale umožňují život pro přibližně 90 % světového počtu druhů.⁸

Nyní, na prahu 21. století, máme co do činění s vážným problémem, jakým je ubývání počtu druhů a jejich ohrožení na existenci. Mezi hlavní příčiny ohrožení biologické rozmanitosti patří exponenciální růst lidské populace, změna klimatu a změny v ozónové vrstvě Země, degradace půd a vod, změny přirozených stanovišť druhů fauny a flóry, kontaminace prostředí cizorodými persistentními organickými látkami, sběr a lov včetně odchytu za účelem obchodu, introdukce geograficky nepůvodních druhů, válečné konflikty a další.⁹

K nejvýznamnějším příčinám mezi výše vyjmenovanými přitom patří zejména změna klimatu, která má nepříznivý dopad na složení, životaschopnost a produktivitu přírodních ekosystémů, s důsledky do sociálně-ekonomické i zdravotní oblasti.

Odhaduje se, že za posledních 400 let vyhynulo kolem 300 – 350 druhů obratlovců a téměř 400 druhů bezobratlých. Nejlépe sledovanou skupinou jsou savci a ptáci, z nichž v období posledních 400 let ubývá v průměru 20 – 25 druhů za rok; celosvětově je dnes ohroženo přibližně 24% savců a 12% ptáků. U rostlin se odhad v současnosti ohrožených druhů pohybuje mezi 60 000 – 100 000, to je přibližně třetina světové flóry. Nejvíce vyhynulých druhů bylo zaznamenáno na ostrovech, z druhů žijících na kontinentech pak mezi organismy vodními (v řekách a jezerech).¹⁰

Z těchto všech důvodů se jeví ochrana druhové rozmanitosti nanejvýše aktuální. Neobejde se jak bez důkladného vědeckého poznání zákonitostí řídících vznik a výskyt biodiverzity a následného využití těchto ekologických zákonitostí při vědecky založené ochraně přírody, tak bez právních nástrojů upravujících ochranu biologické rozmanitosti na

⁸ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004 s. 4-5.

⁹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 333.

¹⁰ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004. s. 5.

různých úrovních. Jedná se o nástroje provázané a vzájemně závislé, kdy přijetí politických rozhodnutí právními nástroji na základě ekologických poznatků se může velmi výrazně podepsat na stavu biodiverzity. Je proto nutné mít vždy na paměti souvislosti mezi vědeckou a právní ochranou biologické rozmanitosti a význam oboustranné komunikace a spolupráce.¹¹

1.3. Ochrana biodiverzity – mezinárodní spolupráce

Ochrana přírody a krajiny v posledním století není však jen záležitostí jednotlivých států, neboť problémy s ohrožením životního prostředí, resp. biologické rozmanitosti, mají skutečně globální rozměry, tj. překračují hranice států. Proto se i ochrana biologické rozmanitosti vzhledem ke své závažnosti dostala mezi priority diskutované v rámci mezinárodních jednání a vedla k uzavření významné mezinárodní smlouvy – **Úmluvy o biologické rozmanitosti** (Convention on Biological Diversity – CBD), jež v červnu r. 1992 v Rio de Janeiru podepsalo více než 150 států. V platnost vstoupila dne 29. prosince 1993.

Pro Českou republiku, která ji podepsala v červnu 1993, vstoupila v platnost v březnu 1994, vyhlášena byla ve Sbírce zákonů Sdělením MZV č. 134/1999 Sb. Plněním úmluvy bylo pověřeno Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství. Vzhledem k tomu, že úmluva se dotýká i dalších resortů, byl pro zajištění meziresortní spolupráce vytvořen při Ministerstvu životního prostředí v listopadu 1996 Český výbor pro Úmluvu o biologické rozmanitosti. Ten je doplněn o vědecký poradní sbor pro řešení odborných otázek.

Úmluva poskytuje základní rámec ochrany a udržitelného využívání biodiverzity, stejně jako spravedlivého dělení zisků vzniklých využíváním genetických zdrojů.

Úmluva sleduje tři hlavní cíle:

- ochranu biologické rozmanitosti,
- udržitelné využívání jejích složek,
- rovnoměrné a spravedlivé využívání biologických zdrojů.¹²

Od předchozích mezinárodních smluv v oblasti ochrany živé přírody se CBD liší v několika směrech.

¹¹ Vačkář, D.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, in: České právo životního prostředí, 3/2002.

¹² Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004, s. 7.

Tradičně byla totiž ochrana biologické rozmanitosti legislativně řešena ochranou jednotlivých složek přírodních zdrojů – první mezinárodní úmluvy zabývající se složkami biodiverzity se soustředily na druhovou ochranu. V současnosti je v platnosti množství úmluv usilujících o ochranu ohrožených a zájmových druhů, naplňovaných zejména sestavováním druhových seznamů. Zde může ovšem vzniknout problém s tím, že ekologicky nebo ochránářsky významné druhy mohou být druhovými seznamy často přehlíženy. Proto zůstává základem ochrany druhů až na výjimečné případy ochrana celých ekosystémů na jejich původním místě.

Vedle této druhové ochrany existuje též druhý typ ochrany, a to ochrana územní, kterou řeší v mezinárodním hledisku především Ramsarská úmluva a Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V rámci těchto smluv se vytváří seznam zvláště vymezených chráněných území, která slouží k ochraně biotopů, ekosystémů a přírodního dědictví. Přes svůj neoddiskutovatelný význam však mají obě úmluvy pouze omezené možnosti komplexní ochrany biologické rozmanitosti. Ramsarská úmluva se zaměřuje jen na mokřadní lokality a na seznam světového dědictví jsou řazena zejména celosvětově výjimečná území.

Řešení problémů s druhovou a územní ochranou nabízí právě Úmluva o biologické rozmanitosti. Její jádro tvoří sice ochrana *in situ*, tj. na původním místě, zahrnující též ochranu stanovišť, a ochrana druhů mimo přirozená stanoviště, *ex situ*, tj. v botanických a zoologických zahradách, genových bankách aj., nicméně hlavním nástrojem naplňování cílů úmluvy se stává ekosystémový přístup.¹³

V článku 2. Úmluvy je *ekosystém* vymezen jako „*dynamický komplex společenstev mikroorganismů, rostlin a živočichů a jejich neživého prostředí působící ve vzájemných vazbách jako funkční jednotka*“.¹⁴

Ekosystémový přístup potom v pojetí Úmluvy zahrnuje různé složky živé přírody v jejich vzájemné interakci a principy jejich využívání. Snaží se chránit celý ekosystém tak, aby všechny druhy v něm zůstaly zachovány. Znamená tedy, že právní a jiné ochranné instrumenty se týkají nejen živočišných druhů, které jsou předmětem exploatace, ale že uvažují též o jiných druzích, které jsou na takovém druhu závislé jako je např. hmyz a rostliny, které jsou taktéž součástí celého ekosystému. Na rozdíl od jiných umělých rezervací

¹³ Vačkář, D.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, in: České právo životního prostředí, 3/2002.

¹⁴ Mnohostranné mezinárodní úmluvy – Díl IV. Příroda a krajina. Praha, MŽP, 1997.

(zoologické zahrady, atd.) se zvířata chráněná tímto způsobem mohou pohybovat volně, žít se a rozmnožovat přirozeně. Potom je nutno zabezpečit, aby chráněná plocha byla dostatečně velká pro zachování všech organismů v ní žijících, neboť čím menší rezervace je, tím je omezenější počet druhů v ní. Ekosystémový přístup představuje tedy meziresortní přístup ke zdrojům a zahrnuje i složky sociálně – ekonomické, využívání a přenos technologií, včetně biotechnologií.¹⁵

Blíže se obsahem Úmluvy zabývám v kapitole týkající se ochrany rostlin a živočichů v rámci mezinárodního práva, neboť tato je ve velmi úzké vazbě na další mezinárodní smlouvy, které se rovněž dotýkají biologické rozmanitosti a jejích jednotlivých složek..

---

¹⁵ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha, MŽP, 2004, s. 7.

Jančářová I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. Brno, Masarykova univerzita, 1997, s. 68.

2. OCHRANA ROSTLINSTVA A ŽIVOČIŠTVA

2.1. Úvod

Ve své práci se sice zaměřuji především na právní úpravu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin, ale ráda bych samotné téma pojednala v širším kontextu. Dle mého názoru je důležité si uvědomit, že živá složka přírody je chráněna též v rámci jiných oborů lidské činnosti, které by ji mohly nepříznivě zasáhnout. Z toho důvodu považuji za nutné se alespoň okrajově zmínit o těchto právních normách.

Dále je nutné zdůraznit, že ochrana živočišstva a rostlinstva je zakotvena nejenom v právu národním, ale existuje též rozsáhlá aktivita na poli mezinárodním, a v neposlední řadě rovněž komunitárním. Uvádím tedy stručný přehled též důležitých mezinárodních smluv a také evropských právních norem týkajících se obecné ochrany genofondu.

Rozmanitá příroda s bohatstvím rostlinných a živočišných druhů a ekosystémů je základní podmínkou pro udržení rovnováhy na naší planetě. Je to podmínka i pro existenci člověka, a to jak ve smyslu biologickém (člověk je též živočichem), tak i ekonomickém (využívání přírodních zdrojů) a etickém (hodnoty přírody samy o sobě – hledisko estetické).

Cílem právní úpravy ochrany přírody je proto vytvořit takový systém prostředků, který by zajišťoval či napomáhal k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, ochraně přírodních hodnot a krás i rozmanitosti forem života a celkově vedl subjekty k šetrnému využívání přírodních zdrojů (zejména neobnovitelných).¹⁶

Rostlinstvo a živočišstvo všech druhů tvoří (spolu s člověkem) tzv. živou složku životního prostředí, jedná se tedy o obnovitelné, tj. reprodukceschopné přírodní zdroje. Jelikož mají v přírodním koloběhu látek a energií a při vytváření ekologické stability nezastupitelné postavení, a protože taktéž poskytují cenné zdroje materiální a duchovní, existence fauny a flóry na naší planetě je základní podmínkou také pro přežití člověka. Jednotlivé přírodní děje jsou provázány s životem člověka. Proto se dá konstatovat, že pro zachování druhů existují nejen ekonomické, ale i vědecké, estetické a etické důvody.¹⁷

¹⁶ Drobňák, J. – Damohorský, M.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související – Texty s úvodními komentáři*, 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 126.

¹⁷ Tamtéž, s. 132.

2.2. Ochrana rostlinstva a živočišstva v mezinárodním právu

2.2.1. Úvod

Zájem o životní prostředí, jeho stav a budoucnost, začal stoupat celosvětově teprve v šedesátých letech 20. století. Důvodem tohoto vzrůstajícího zájmu byla skutečnost, že se začaly negativně projevovat určité změny v životním prostředí, které vznikly v důsledku předchozího bezuzdného čerpání přírodních zdrojů a nešetrných zásahů do křehké rovnováhy ekosystémů. Ukázalo se, že ochrana přírody není záležitostí pouze jednotlivých států. Existence chráněných území na teritoriu více zemí, ochrana biokoridorů, jakými jsou např. mezinárodní řeky, jezera či moře, regulace mezinárodního obchodu ohroženými druhy, ochrana migrujících druhů atd., to vše vyžaduje intenzivní mezinárodní spolupráci. Tato vlna zájmu o stav životního prostředí našla tudíž odezvu nejen v národních právních rádech, ale i v právu mezinárodním, neboť členové mezinárodního společenství si uvědomili, že pozitivních výsledků lze dosáhnout pouze úzkou mezinárodní spoluprací.

Důležitým impulsem pro výše zmíněné aktivity byla zpráva nazvaná „Člověk a jeho životní prostředí“, která byla publikována v květnu roku 1969 z podnětu Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN). Tato zpráva konstatovala existenci krize vztahu člověka ke svému životnímu prostředí a její možné vyústění do ohrožení života na Zemi v budoucnosti.¹⁸

Je samozřejmé, že každý stát přistupuje k ochraně životního prostředí jiným způsobem, vnitrostátní právní normy na ochranu životního prostředí se v různých státech liší. Především velký rozdíl lze pozorovat v právní regulaci průmyslově vyspělých států a rozvojových zemí, ale podstatné rozdíly najdeme i v rámci zemí Evropské unie – např. mezi Itálií a Německem. Jak již bylo řečeno, problémy spjaté s životním prostředím nerespektují státní hranice. Státy, jež si uvědomují nezbytnost ochrany životního prostředí, projevují svou vůli k řešení určitých environmentálních problémů, tím, že se účastní mezinárodních konferencí. Výsledkem takových setkání bývá zpravidla přijetí mezinárodní úmluvy či různých deklarácí a doporučení, účelem kterých je uvést postup určité skupiny států při jejich úsilí do souladu. Do dnešní doby bylo uzavřeno velké množství mnohostranných mezinárodních smluv, týkajících se výhradně životního prostředí, vedle nichž běží rovněž

¹⁸ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 9-12.

Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí..1.vydání. Praha, C.H.Beck, 2003, s. 289.

řada mezinárodních programů.¹⁹

2.2.2. Mezinárodní smlouvy na ochranu živočišstva a rostlinstva

a) Vývoj před Štockholmskou konferencí

Mezinárodní smlouvy na úseku ochrany biodiverzity byly jedny z prvních smluv týkajících se životního prostředí vůbec. První aktivity na tomto poli lze pozorovat již od přelomu či od počátku 20. století – v roce 1886 byla uzavřena např. **Úmluva o regulaci chytání lososů v řece Rýnu**, či v roce 1902 **Úmluva na ochranu ptactva pro zemědělství užitečného**. Uvedené úmluvy se sice dotýkaly přístupu člověka k volně žijícím živočichům, neměly ovšem za cíl jejich ochranu, nýbrž k jejich uzavření vedly spíše důvody ekonomické. Druhá ze jmenovaných se týkala například pouze užitečných ptáků (hmyzožravých), přičemž úlohu ostatních ptáků v ekosystému přehlížela. Ochrana se přitom vztahovala i na obchodování s uvedenými druhy ptáků.

Tuto úmluvu měla v roce 1950 nahradit v Paříži uzavřená **Mezinárodní úmluva na ochranu ptactva**, nicméně řada původních členských států se k novému instrumentu nepřipojila, takže náhrada byla pouze částečná. Tato úmluva již se soustředí na ochranu ptáků – obsahuje seznam zakázaných metod zabíjení a chytání, objevuje se zde i kategorie ohrožených druhů ptáků, ač jejich ochrana není absolutní. Důležitou funkcí této Úmluvy je, že smluvní státy souhlasily s regulací obchodu s chráněnými ptáky, zavázaly se vytvářet chráněná území a přijímat preventivní opatření před ničením ptactva. Z toho je patrné, že novější smlouvy již rozpoznávají hodnotu i ostatních druhů, než jen těch, jež mají význam pro zemědělství.²⁰

Mezi důležité smlouvy na ochranu zvířat a rostlin můžeme dále zařadit též např. **Londýnskou úmluvu o zachování volně žijících rostlin a živočichů v jejich přirozeném stavu** z roku 1933, která si kladla za cíl uchování živé fauny a flóry v různých částech světa, především ale v Africe, tehdy silně kolonizované. Poskytovala základ pro vytvoření národních parků, pro zachování lesních ploch a pro ochranu některých druhů volně žijících zvířat i rostlin. Později v této době byla uzavřena též **Úmluva na ochranu přírody a zachování volně žijících druhů na západní polokouli**, která počítala s ochranou volně žijících zvířat a

¹⁹ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 12.

²⁰ Tamtéž, s. 72.

rostlin a také s vytvářením rezervací.²¹

Vedle smluv zaměřených na ochranu druhů obecně a na ochranu ptactva hrají důležitou roli též mezinárodní smlouvy upravující lov velryb a jiných mořských savců. Velryby prakticky již ve 13. století zmizely z Biskajského zálivu a ve 30. letech 20. století bylo zřejmé, že velryby potřebují mezinárodní ochranu.

Proto došlo v roce 1931 k uzavření **Úmluvy upravující lov velryb**, která se pokusila omezit destrukci velrybí populace prostřednictvím regulace jejich výlovu, dále zakazovala zabíjení mladých velryb a kojících matek a požadovala také pokud možno úplné využití uloveného jedince. Dramatické vybíjení velryb si vynutilo uzavření další mezinárodní smlouvy, kterou byla v roce 1946 podepsaná **Mezinárodní úmluva upravující lov velryb**. Tato úmluva vytvořila Mezinárodní velrybářskou komisi (IWC–International Whaling Commission), která přijímá regulace ohledně kvót, chráněných druhů, metod lovu apod. Ze začátku své existence kladla Komise lovu velmi málo omezení, avšak s výrazným snížením velrybích zásob od šedesátých let zaujala ochranářský přístup a pod tlakem protestů veřejnosti a Stockholmské konference zavedla od roku 1986 nulové kvóty. Bohužel tři největší velrybářské mocnosti (Japonsko, Norsko a tehdejší SSSR) uplatnily k tomuto rozhodnutí výhradu.

Vedle uvedených úmluv se ochraně velryb a ostatních mořských savců věnují i další mezinárodní smlouvy jako např. Bernská úmluva, velmi důležitá Úmluva OSN o mořském právu či Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES), která zakazuje obchod s různými druhy velryb, např. modrá velryba a další. Tyto smlouvy byly uzavřeny po konferenci ve Stockholmu, proto se jimi zabývám níže.²²

Ačkoliv se v mezinárodních smlouvách objevily po druhé světové válce určité nové trendy, metody ochrany nebyly mnohdy dostatečné – většinou obsahovaly zákaz chytání, resp. odebírání exemplářů, ale nezahrnovaly vůbec ochranu životních podmínek. Teprve v posledních třiceti letech 20. století dochází nejen k nárůstu počtu uzavřených smluv, ale rovněž ke zvětšení jejich důležitosti. Hlavní pokrok je možno totiž spatřovat v tom, že se sídliště a jejich ochrana stávají zásadní při ochraně biodiverzity. Státy si také čím dál více uvědomují, že volně žijící druhy živočichů a rostlin jsou součástí ekosystémů, jejichž narušení zanechává následky i na nich samotných. Tento postoj byl pak potvrzen i v Chartě přírody

---

²¹ Tamtéž, s. 15.

²² Tamtéž, s. 70.

z roku 1982.²³

b) Konference o životním prostředí člověka – Stockholm 1972

V roce 1968 se Spojené národy rozhodly ke společné akci na ochranu životního prostředí. Na základě návrhu Valného shromáždění OSN se v roce 1972 konala celosvětová Konference o životním prostředí ve Stockholmu, která představuje určitý mezník v nazírání lidstva na přírodu a životní prostředí v globálním měřítku.

Stockholmská konference položila otázky ochrany životního prostředí do globální roviny a změnila do té doby převládající názor na Zemi jako na neomezenou zásobárnu přírodních zdrojů stvořenou k výlučnému využívání člověkem. Novější pohled chápe Zemi jako jednotný systém druhů a biogeochemických procesů, které mohou uspokojovat potřeby člověka, dokud on bude zachovávat pravidla systému. Jednání byla zaměřena na tři hlavní okruhy problémů, mezi něž patřily přírodní zdroje a jejich zachování, lidská sídliště, znečišťování a rovnováha mezi ekonomickým rozvojem a životním prostředím. Státy na Konferenci přijaly množství textů, z nichž nejdůležitější jsou bezpochyby Deklarace o životním prostředí člověka a Akční plán.

Deklarace o životním prostředí člověka obsahuje ve své druhé části důležité principy, z nichž princip 2 se týká mimo jiné také ochrany fauny a flóry. Tento princip stanoví, že: "Přírodní zdroje Země zahrnující vzduch, vodu, půdu, flóru a faunu i zvláště reprezentativní ukázky přírodních ekosystémů musí být chráněny ku prospěchu současných i příštích generací prostřednictvím obezřetného plánování a managementu."

Akční plán vytváří hodnotící program „Earthwatch“, který věnuje zvláštní pozornost též znečišťování moří a ochraně volně žijících druhů.

Na základě doporučení Stockholmské konference vznikl v roce 1972 při OSN nový důležitý orgán specializovaný na otázky životního prostředí, kterým je **Program pro životní prostředí (UNEP)**, jako zvláštní instituce OSN. Rovněž bylo doporučeno v Akčním plánu rozdělení povinností mezi specializované agentury OSN a mezi regionální organizace.²⁴

²³ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 70.

²⁴ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 16.

c) Vývoj po Stockholmské konferenci

V sedmdesátých letech minulého století je uzavírána celá řada mezinárodních smluv v oblasti ochrany fauny a flóry jako reakce na předcházející velký nárůst zájmu o problémy životního prostředí, ale také jako projev snahy o jejich řešení.

Jednou z prvních je **Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva** uzavřená v roce 1971 v íránském Ramsaru. Mokřady jsou obecně přechodovou zónou mezi trvale vodním a trvale suchozemským prostředím. Ramsarská úmluva mezi ně řadí území přirozená i umělá, např. močály, slatiny, rašeliniště a vody trvalé nebo dočasné, stojaté i tekoucí, sladké i slané. Mokřady poskytují sídliště pro stovky druhů vodního ptactva, ryb, obojživelníků, plazů, savců a rostlin. Jako jedna z prvních byla tedy Ramsarská úmluva založena na myšlence, že ochrana ohrožených druhů by se měla soustředit na jejich sídliště. Úmluva zavádí Seznam mezinárodně významných mokřadů, a dále též Seznam ohrožených mokřadů.

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví byla přijata v Paříži na konferenci UNESCO v roce 1972. Z hlediska ochrany biodiverzity je významná tím, že pro účely Úmluvy mezi přírodní dědictví řadí vedle jiného také „*geologické a fyziografické formace a přesně vymezené oblasti, které představují místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody*“ (čl. 2).²⁵

V roce 1973 došlo k podpisu jedné z nejvýznamnějších smluv v oblasti ochrany biodiverzity, a to Úmluvy CITES. Jí se zabývám v samostatné části mé práce.

Jedna z nejdůležitějších smluv na poli ochrany přírody a biodiverzity je **Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** přijatá v Bonnu v roce 1979 (označuje se také jako Bonnská úmluva). Její ustanovení se vztahují nejen na ptáky, ale i na suchozemské a mořské savce, ryby a plazy. Rovněž tato úmluva využívá seznamů. Druhům na seznamu I, které jsou kriticky ohroženy, je poskytována okamžitá ochrana. Příloha II obsahuje druhy, jejichž zachovný status (který Úmluva definuje) vyžaduje mezinárodní dohody pro jejich zachování. V současnosti je v platnosti několik takových regionálních dohod, např. Dohoda o ochraně tuleňů obecných ve Waddenském moři či Dohoda o ochraně

²⁵ Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV. – Příroda a krajina. Praha, MŽP 1997.

Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 73.

netopýrů v Evropě.²⁶

Dohoda o ochraně afro-euroasijských stěhovavých vodních ptáků z roku 1995 povoluje lov s výjimkou extrémně ohrožených druhů, kde by lov znamenal vážný zásah do jejich prostředí nebo vedl ke snižování jejich počtu.

Úmluva o ochraně evropských volně žijících druhů a jejich přirozených sídlišť byla přijata v roce 1979 v Bernu – je známa pod názvem Bernská úmluva. Cílem je zachování divoké fauny a flóry, ochrana jejich přirozených stanovišť a dále podpora spolupráce zúčastněných států, přičemž důraz je kladen na ohrožené a zranitelné druhy, včetně ohrožených a zranitelných druhů stěhovavých. Již v preambuli vyzdvihuje roli divoké flóry a fauny pro udržení biologické rovnováhy a uznává její estetické, vědecké, ekonomické a další hodnoty. Bernská úmluva je výjimečná v tom smyslu, že se snaží postihnout všechny aspekty ochrany biodiverzity komplexně. Proto stanoví zásady obecné ochrany všech planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů včetně jejich stanovišť, jakož i principy speciální ochrany vyjmenovaných druhů a významných lokalit jejich výskytu. V souladu s přijatými závazky by státy měly zvláštní pozornost věnovat ohroženým a vzácným druhům, které jsou jmenovitě uvedeny ve čtyřech přílohách, jakož i stěhovavým druhům prostřednictvím ochranných zón důležitých pro trasy při stěhování. Bernská úmluva je velmi významná především tím, že klade velký důraz na ochranu sídlišť.²⁷

Na problémy snižování, resp. zachování druhové rozmanitosti a využívání rostlinných a živočišných druhů reagovali účastníci globální konference o životním prostředí v Rio de Janeiru v roce 1992 přijetím **Úmluvy o biodiverzitě**. Mezi cíle, které si strany vytyčily, patří nejen ochrana biodiverzity jako taková, ale i zajištění trvale udržitelného způsobu využívání jejich složek a spravedlivé sdílení výhod plynoucích z využívání genetických zdrojů. Úmluva obsahuje např. ustanovení o spolupráci mezi zeměmi, o způsobech ochrany (podpora obnovy ohrožených druhů, zřizování chráněných území), výzkumu a vývoji, přístupu ke genetickým zdrojům, apod. Jedním z důležitých principů vzniklých z této úmluvy je povinnost poskytovat kompenzace zemím, z nichž byl odebrán určitý zdroj, který je promítnutím myšlenky, že rozvojové země mají to, co rozvinuté země chtějí (např. tropické pralesy), a rozvinuté země za to pak musí platit.²⁸

²⁶ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 80.

²⁷ Tamtéž, s. 83-84.

²⁸ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 73 - 88.

V oblasti ochrany přírody existuje v současnosti poměrně velké množství dalších mezinárodních smluv, které jsou zaměřeny na ochranu specifického živočišného druhu nebo jejich skupin, např. polární medvědi, tuleni.

Obecně lze konstatovat, že starší smlouvy se týkaly z převážné většiny omezení zabíjení. Sídliště zvířat byla tehdy relativně nenarušena a zabíjení živočišných druhů představovalo největší nebezpečí. Nyní došlo ovšem ke změně, a naopak destrukce přirozených sídlišť je největším problémem, který vzniká v souvislosti se zemědělstvím, lesnictvím, výstavbou lidských sídlišť a komunikací, apod. Cílem nejnovějších smluv se tedy stává ochrana stanovišť. Vedle podpory vytváření přírodních rezervací rozpoznávají, že je z hlediska dalšího rozvoje nepraktické vyčlenit velké plochy půdy a odejmout je tím pádem zemědělskému a průmyslovému využití. V takovém případě je lepší místo vyčlenění větší plochy kvůli ohrožení vzácného druhu povolit zde zemědělské využití za předpokladu, že tyto činnosti nenaruší sídliště daného druhu.

Velmi důležitý také je způsob, kterým je zabezpečeno dodržování mezinárodních smluv. Smlouvy, které se řadí k nejúčinnějším, jsou ty, které udržují strany aktivní. Nejběžnějším příkladem takového mechanismu je pravidelné svolávání konferencí, revize implementace smlouvy, přijímání doporučení ke zdokonalování působení ustanovení smlouvy, apod. – typickým příkladem je Úmluva CITES.²⁹

2.3. Ochrana rostlinstva a živočišstva v komunitárním právu

Na půdě Evropské unie byl přijat dne 22.6.2002 již **Šestý akční program** zabývající se ochranou životního prostředí s názvem „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“ (Environment 2010: Our Future, Our Choice“) pro období 2001 – 2010. Jednou ze čtyř prioritních oblastí tohoto akčního programu je též ochrana biologické rozmanitosti. Uvádí se, že na území Evropy je ohroženo např. 38 % ptačích druhů či 45 % všech motýlů. V severní a západní Evropě došlo ke ztrátě 60 % mokřadů. Asi 2/3 stromů v EU jsou ohroženy a lesy v jižních částech jsou pravidelně poškozovány požáry. Program se na poli ochrany přírody, resp. biologické rozmanitosti zaměřuje především na ochranu přírody před emisemi škodlivých látek, ochranu půdy před erozí a znečišťováním a ochranu biologické rozmanitosti a kulturní krajiny ve venkovských částech Společenství.

Mezi nejdůležitějšími opatřeními pro zachování biodiverzity jmenujme např.

²⁹ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 88.

komunitární koordinaci národních legislativ týkající se havárií a přírodních katastrof (za použití satelitního navigačního systému GALILEO), vytvoření speciální strategie na ochranu půd, lepší využívání a ochrana ploch zejména při zemědělských činnostech v rámci budoucí změny společné zemědělské politiky, zvýšenou ochranu moře, podporu budování soustavy NATURA 2000 či větší podporu výzkumu v oblasti biologické rozmanitosti.³⁰

Velká část právních předpisů ES z oblasti ochrany přírody jsou předpisy, jimiž Společenství přijímá závazky z mezinárodních úmluv. Zejména jde o Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Rozhodnutí Rady č. 82/72/EEC), nebo o Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Rozhodnutí Rady č. 82/461/EEC).

Ochrany fauny a flóry se týkají i další sekundární právní předpisy ES. Jedná se např. o směrnici o ochraně volně žijících ptáků (směrnice č. 79/409/EEC), nařízení o společných pravidlech pro dovoz výrobků z velryb a jiných kytovců (nařízení č. EEC/348/81), směrnice o dovozu kožešin z tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států ES (směrnice č. 83/129/EEC), nařízení o zákazu dovozu surové nebo zpracované slonoviny z afrických slonů do ES (nařízení č. EEC/2496/89), směrnice o ochraně přírodních stanovišť a volně žijících rostlin a živočichů (směrnice č. 92/43/EEC).³¹ Dále sem patří rovněž směrnice Rady č. 1999/22/EEC o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, nařízení Rady č. 338/97/EEC o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, či nařízení Rady č. 3254/91/EEC o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin z určitých volně žijících živočichů a zboží z nich ze země, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí (tzv. nařízení o zákazu používání nášlapných pastí).³²

Blíže bych se na tomto místě chtěla zmínit o několika směrnicích, které považuji za důležité, neboť se vstupem ČR do EU byly též transponovány do našich právních předpisů, konkrétně např. zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákonem č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání aj. Ostatním komunitárním předpisům se věnuji v kapitole 3.

³⁰ Smolek, M.: Šestý akční program ES pro životní prostředí „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“. České právo životního prostředí č. 4 /2002.

³¹ Kružíková, E.: Ekologická politika a právo životního prostředí v Evropské unii. 1. vydání. Praha: Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1997, s.169.

³² Kružíková, E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha: Linde 2003, s. 234 – 253.

První z nich je **směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků** (směrnice o ptácích, Birds Directive). Jde o historicky první právní předpis ES v oblasti ochrany přírody vůbec. Tato směrnice zavádí povinnost ochrany všech druhů ptáků včetně jejich hnízd a vajec na území členských států ES (mimo Grónska). Klíčový je čl. 4, kterým se zavádí povinnost klasifikovat tzv. území zvláštní ochrany (ptačí oblasti, Special Protection Areas = SPA) pro celkem 181 druhů ptáků vyjmenovaných v Příloze I a pro pravidelně se vyskytující tažné druhy v této příloze neuvedené. V dalších člancích stanovuje pravidla ochrany ptáků, jejich uvádění na trh a podmínky lovu. Příloha II tvoří seznam druhů a poddruhů ptáků, které mohou být za určitých podmínek loveny, Příloha III pak přináší seznam druhů, jež lze uvádět za určitých podmínek na trh, v Příloze IV jsou specifikována zakázaná zařízení, mechanismy a dopravní prostředky, které nelze použít k lovu.

Druhou pak je **směrnice č. 92/43/EEC, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (směrnice o stanovištích, Habitats Directive). Cílem směrnice je „přispívat k zabezpečení biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť a volně žijící fauny a flóry na evropském území členských států, na něž se vztahuje Smlouva“. Dle čl. 3 této směrnice se mají vytvořit lokality s přírodními stanovišti uvedenými v Příloze I a dále stanoviště druhů uvedená v Příloze II. Tyto dva typy stanovišť jsou označovány jako evropsky významné lokality (Sites of Community Importance – SCI) a spolu s ptačími oblastmi dle směrnice o ptácích pak vytváří spojitou evropskou ekologickou soustavu zvláštních oblastí ochrany (Special Areas of Conservation – SCA) známou pod názvem NATURA 2000.³³

Na komunitární úrovni se setkáváme také s právní úpravou ochrany zvířat v zoologických zahradách, ochrany zvířat proti týrání, rybářství či myslivosti.

Z této skupiny jmenujme např. **Směrnici Rady č. 1999/22/ES o držení volně žijících živočichů v zoologických zahradách**. Směrnice upravuje postup členských států při účasti na výzkumu, podpoře výchovy veřejnosti a podpoře povědomí veřejnosti, při umístování zvířat, předcházení jejich úniku a při vedení aktuálních záznamů o zvířatech v zoologické zahradě. Členské státy mají přijmout opatření pro povolování a kontrolu existujících i nových zoologických zahrad. Do lhůty uvedené směrnicí musí mít všechny zahrady povolení ke svému provozu. Pro případ, že zahrada nemá povolení či nespĺňuje požadavky pro jeho udělení, musí být zcela či částečně uzavřena pro veřejnost nebo uvedena do souladu

³³ Roth, P. (ed): Legislativa Evropských společenství v oblasti územní a druhové ochrany přírody (směrnice 79/409/EHS, směrnice 92/43/EHS, rozhodnutí 97/266/EHS. Praha: MŽP, 2003, s. 9, 49.

s podmínkami povolení příslušného orgánu. Je-li členský stát schopen prokázat Komisi, že na jeho území jsou soustavně plněny požadavky směrnice prostřednictvím právní úpravy registrace, ustanovení o povolení se v takovém případě neuplatní.³⁴

V oblasti ochrany zvířat proti týrání se jedná o normy sekundárního práva, jež mohou mít vliv na hospodářskou soutěž a zemědělský trh EU. Mezi nimi nalezneme např. rozhodnutí Rady vztahující se k ochraně zvířat určených k porážce a směrnice je doplňující, směrnicí o ochraně zvířat při transportu či Evropskou dohodu o ochraně zvířat na porážkách začleněnou do komunitárního práva rozhodnutím Rady č. 88/306.³⁵

Důležitá je také **směrnice Rady č. 86/609/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných k pokusům a jiným vědeckým účelům**. Dle této směrnice mají členské státy zajistit zákaz pokusů, při kterých se používají zvířata považovaná dle Přílohy I Úmluvy CITES za ohrožená, ledaže jsou v souladu s tímto nařízením. Dále směrnice stanovuje pravidla pro průběh pokusů, a to z hlediska požadavků na pověřené osoby, které pokusy provádí, používaných metod pokusů, z hlediska výběru druhů používaných k pokusům, rozhodnutí o způsobu, jakým se má se zvířetem po ukončení pokusu naložit či zásad pro opakované použití zvířete k dalším pokusům. Pokusy či údaje o osobách, které je provádějí, musí být předem oznámeny příslušným úřadům, které poté na základě nich shromažďují a periodicky zveřejňují statistické informace o pokusném používání zvířat. Aby se zamezilo opakování pokusů, členské státy uznávají platnost údajů na základě pokusů prováděných v jiných členských státech. Proto členské státy předávají Komisi potřebné informace, jež si navzájem vyměňují na půdě poradního výboru zřízeného Komisí.³⁶

Předmětem norem z oblasti rybníkářství je spíše regulace rybolovu a zacházení s rybími produkty mořských ryb a ostatních živočichů, přičemž chovu sladkovodních ryb a rybolovu ve sladkovodních vodách je věnována mnohem menší pozornost.

Předpisy komunitárního práva dotýkající se problematiky myslivosti jsou např.: směrnice o ptácích, směrnice o stanovištích, nařízení zakazující používání nášlapných pastí či nařízení o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu

³⁴ Kružíková, E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha: Linde 2003, s. 252.

³⁵ Smolek, M. – Tichá, T. : Prameny práva životního prostředí. 3. díl – Zvláštní část II., Praha: IFEC 2003, s.11.

³⁶ Kružíková, E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha: Linde 2003, s. 238.

s nimi.³⁷

Otázky ochrany životního prostředí se dostaly rovněž do textu návrhu smlouvy o Evropské ústavě. V čl. 3 je jako jeden z cílů Unie zařazeno úsilí o trvale udržitelný rozvoj zaměřený na vysokou úroveň ochrany životního prostředí a zlepšení kvality životního prostředí. Čl. 13 vyjmenovává oblasti s dělenou působností (tedy takové, v nichž se Unie dělí o své kompetence s členskými státy), mezi nimi též zemědělství a rybnářství a životní prostředí. V Chartě základních práv Unie, která tvoří Díl II. Evropské ústavy se téma ochrany životního prostředí objevuje např. v čl. II-37, který hovoří o tom, že „vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zlepšení kvality životního prostředí musí být zahrnuta do politiky EU a zabezpečena na základě principu trvale udržitelného rozvoje“. Dále se tímto tématem zabývá např. čl. III-4, čl. III-65. Samostatný Oddíl 5 je pak věnován přímo životnímu prostředí.³⁸

2.4. Úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v ČR

Základními prameny právní úpravy ochrany přírody a krajiny, resp. ochrany biologické rozmanitosti v ČR jsou zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších zákonů, a vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny.³⁹

Další prameny představuje množství speciálních zákonů a více než sto podzákoných předpisů.

Zákon o ochraně přírody a krajiny (účinný od 1. června 1992) je jedním z nejrozsáhlejších zákonů práva životního prostředí přijatých na počátku 90. let a jako jeden z mála předpisů z tohoto období zůstává nadále v platnosti. Jeho přijetím došlo k zásadnímu obratu v právní ochraně přírody v ČR, neboť představuje komplexní a „generačně“ novou právní normu. Dřívější zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, pocházející z poloviny 50. let minulého století, který platil až do 31.5.1992, byl zastaralý a celkově nezpůsobilý uhájit veřejný i soukromý zájem na ochraně přírody. Nový zákon byl přijat v době vážné ekologické krize v ČR, jejímž výsledkem byly mimo jiné stovky ohrožených živočišných a

³⁷ Smolek, M. – Tichá, T. : Prameny práva životního prostředí. 3. díl – Zvláštní část II., Praha: IFEC 2003, s.16.

³⁸ Stejskal, V.: Ochrana životního prostředí v návrhu smlouvy o Evropské ústavě. České právo životního prostředí, č. 2, 2003.

³⁹ Dále jen: „zákon, zákon č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny“ a „vyhláška č. 395/1992 Sb.“.

rostlinných druhů, rozvrat ekologické stability krajiny různého stupně na většině území, narušení globálních životadárných procesů, apod.

Zákon byl do dnešního dne již třináctkrát novelizován, a to např. zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích, zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí nebo zákonem č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci. Nejvýznamnější novelizace byly provedeny během roku 2004 v souvislosti se sblíčováním našich předpisů na úseku ochrany přírody a krajiny s právem Evropských společenství. Jednalo se o transpozice zejména směrnice o ochraně volně žijících ptáků a směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Další změny přinesla přímo použitelná nařízení ES, resp. zákon č. 100/2004 Sb. a další.⁴⁰

Právní úprava v tomto zákoně je založena na komplexní *obecné* ochraně veškeré přírody a krajiny a *zvláštní (zvýšené)* ochraně některých vybraných částí přírody. Tomu odpovídá i členění zákona a použití jednotlivých nástrojů a prostředků.⁴¹

Z ustanovení vztahujících se k zachování biologické rozmanitosti lze jmenovat zejména § 5 zákona, který upravuje tzv. obecnou ochranu genofondu. Ta spočívá ve stanovení minimálního režimu pro zachování všech planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Tyto druhy nesmí být ničeny, poškozovány, sbírány či odchytávány v takové míře, že by hrozil jejich zánik jako takových, včetně zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Z tohoto ustanovení je patrné, že zákon chrání druhy také před hrozbou, kterou představuje úbytek stanovišť a jejich degradace a znečištění. Je možno je hubit, jen pokud to připouštějí ustanovení jiných platných zákonů (na úseku myslivosti, rybářství, zemědělství, hygieny atd., viz. § 5 odst. 2). Táž ustanovení zákona upravují i problematiku tzv. nepůvodních druhů a kříženců. V souladu se směrnicemi o ptácích a o stanovištích byl režim obecné ochrany genofondu doplněn o zákaz užívání způsobů a metod pro odchyt a zabíjení. Tímto zákazem nejsou ovšem dotčeny zákazy stanovené zvláštními právními předpisy (o myslivosti, rybářství, ochrana zvířat proti týrání). Ustanovení § 5a a § 5b jsou věnována ochraně volně

⁴⁰ Smolek, M. - Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí, 2. díl - Zvláštní část I. Praha : IFEC, 2002, s. 17.

Pekárek, M. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související – Komentované znění. Brno : Masarykova univerzita, 2000, s. 11.

Prchalová, J.: Příprava novelizace zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. České právo životního prostředí, 1/2002.

⁴¹ Drobník, J. – Damohorský, M.: Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související – Texty s úvodními komentáři, 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 129.

žijících ptáků, což je důsledek promítnutí směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků.⁴²

Zvláštní ochranu přírody dělí zákon č. 114/1992 Sb. na ochranu *územní* a *druhovou*. Zásadní roli hraje však ochrana *územní* (§ 14 – 45i), neboť zachování přirozeného prostředí je základní podmínkou i ochrany *druhové*. Do těchto ustanovení zákon transponoval také směrnici o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a je zde upravena evropská soustava sítě NATURA 2000.

Ochrana druhová (§ 46 až 57 zákona) je založena na speciálním zpřísněném režimu nakládání s vybranými zvláště chráněnými druhy rostlin a živočichů. Tyto druhy jsou rozděleny do tří kategorií: kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené (§ 48). Stupni ohrožení odpovídá přísnost režimu ochrany a metody jejich ochrany.

Pro zařazení druhů rostlin či živočichů do režimu zvláštní ochrany je rozhodující stupeň jejich ohrožení jak na území ČR, tak ale i v mezinárodním kontextu. Důležitým vědeckým podkladem pro ochranu i záchranu druhů jsou tzv. **červené seznamy**, které na základě odborných údajů evidují veškeré ohrožené i vzácné druhy. Zda je druh zvláště chráněn a v jaké kategorii je zařazen, uvádí vyhláška č. 395/1992 Sb., konkrétně v příloze II – seznam zvláště chráněných druhů rostlin, a v příloze III – seznam zvláště chráněných druhů živočichů. V souladu s požadavky směrnic o ptácích a o stanovištích se kromě ochrany všech vývojových stadií živých jedinců zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů chrání i jedinci mrtví, jejich části nebo výrobky z nich, je-li to uvedeným způsobem rozpoznatelné.⁴³

K ochraně zvláště chráněných druhů existují také záchranné programy (§ 52 zákona) - jde o koncepční materiály, které by měly navrhnout opatření, jež by měla zastavit negativní vývoj těchto populací a přispět k postupnému zlepšení jejich stavu, a tím i stavu celého druhu. Obecně platí, že takové programy mají smysl jen u takových druhů, kde ke změně současného negativního stavu jsou skutečně nutné aktivní zásahy na podporu populací; u mnoha druhů včetně kriticky ohrožených buď postačuje zákonná ochrana jedinců a biotopů, nebo charakter ohrožení je takový, že jej nelze žádnými aktivními zásahy změnit (např. změny klimatu). Záchranné programy se přednostně zpracovávají pro endemity a tzv. deštníkové druhy (tj. druhy, jejichž ochranou je zároveň zabezpečena komplexní ochrana celého společenstva nebo ekosystému).⁴⁴

⁴² Miko, L. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 102.

⁴³ Tamtéž, s. 229.

⁴⁴ Miko, L. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 237.

Ochranou živočichů a rostlin se vedle výše zmíněných předpisů základních zabývá též celá řada dalších zákonů a podzákoných právních předpisů.

Jedná se o **zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**. Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou „*živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu člověkem*“ (§ 1). Úprava obsahuje ustanovení o obecné ochraně zvířat proti týrání – např. § 5 stanoví, že „*nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře*“, přičemž v odst. 2 vyjmenovává důvody usmrcení. Je zakázáno též opustit zvíře s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat (§ 6). Dále se předpis věnuje ochraně hospodářských zvířat, zvířat v zájmových chovech a volně žijících zvířat a zvířat pokusných. Prováděcími předpisy k zákonu jsou např. vyhláška MZe č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat, vyhláška MZe č. 311/1997 Sb., o chovu a využití pokusných zvířat.⁴⁵

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti je předpisem navazujícím na dlouhou tradici, neboť k první zákonné úpravě v této oblasti patří honební zákon již z roku 1883. Zákon inkorporuje do českého právního řádu příslušná ustanovení některých mezinárodních úmluv (např. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Úmluva CITES) a recipuje výše zmíněné předpisy komunitárního práva.

Zákon o myslivosti upravuje především chov a zachování druhů zvěře volně žijících v ČR. Vymezuje druhy, které lovit nelze, upravuje zásady chovu, omezení a zákazy směřující k zachování druhů zvěře a podmínky chovu zvěře v zajetí. Dále obsahuje ustanovení týkající se myslivecké stráže, tvorbu a využívání honiteb, doby lovu a jeho podmínky, zakázané způsoby lovu, kontrolu a zužitkování ulovené zvěře. Speciálně je zde řešena problematika odpovědnosti za škody způsobené užíváním honitby, za škody způsobené zvěří a na zvěři. Tento zákon je proveden např. vyhláškou MZe č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu.

Zákonná úprava rybářství má obdobně jako myslivost v českých zemích dlouhou tradici. Jedním z prvních předpisů byl zákon z roku 1885 o některých opatřeních ke zvelebení rybářství ve vnitrozemských vodách, který byl nahrazen novým zákonem o rybářství až v roce 1952. Nynější **zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství**, přizpůsobuje dosavadní předpisy podmínkám nového vodního zákona a recipuje také některé komunitární normy.

Tento zákon upravuje jednak rybářství provozované na rybnících, tak i rybářství

⁴⁵ Smolek, M. – Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí. 3.díl – Zvláštní část II., Praha: IFEC 2003, s. 11.

provozované výkonem rybářského práva. V rámci posledně jmenovaného jsou upravena práva a povinnosti vyplývající z rybářského práva, rybářské revíry a hospodaření v nich, chráněné rybí oblasti. Vedle ochrany rybářství se ustanovení zákona věnují též zkvalitňování chovu ryb, zavádění chovů nových druhů ryb a jiných vodních živočichů či výkonu rybářského práva v pohraničních vodách.

Prováděcím předpisem je např. vyhláška MZe č. 197/2004 Sb. V rámci zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je upraven výkon práva myslivosti a rybářství v národních parcích (§ 21) a v národních přírodních rezervacích (§ 30).⁴⁶

Dalšími zákony souvisejícími s touto problematikou jsou zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

Účelem prvně jmenovaného předpisu je vytvořit předpoklady pro výkon a rozvoj veterinární péče jako důležitého činitele ochrany a upevňování zdraví nejen chovaných, ale i volně žijících zvířat a ochrany životního prostředí. Veterinární péče zahrnuje mimo jiné péči o zdraví zvířat včetně hygieny jejich prostředí, ošetřování, výživy, plemenitby a přepravy, ochranu území ČR před zavlečením původců nákaz a jiných hromadných onemocnění zvířat, ochranu životního prostředí před škodlivými vlivy pocházejícími ze zvířat a ochranu zvířat před škodlivými vlivy prostředí.⁴⁷

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči stanoví, kromě jiného, oprávnění a povinnosti fyzických a právnických osob týkající se ochrany rostlin a rostlinných produktů proti škodlivým organismům, ochrany proti zavlékání škodlivých organismů do ČR a z ČR do jiných zemí a podmínky pro zacházení s přípravky na ochranu rostlin.⁴⁸

Výše zmíněné právní předpisy mají poměrně úzkou souvislost s problematikou mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, proto se jimi podrobně zabývám v kapitole 3.

⁴⁶ Smolek, M. – Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí. 3.díl – Zvláštní část II., Praha: IFEC 2003, s. 16 – 18.

⁴⁷ Hora, J., ed. (1998): Legislativa EU a ochrana přírody. Česká společnost ornitologická, Praha 1998, s.26.

⁴⁸ Viz. § 1 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

3. MEZINÁRODNÍ OBCHOD S OHROŽENÝMI DRUHY VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ŽIVOČICHŮ A PLANĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN

3.1. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v mezinárodním právu

Problematika regulace mezinárodního obchodu ohroženými druhy fauny a flóry byla vyřešena na mezinárodní úrovni v 70. letech 20. století, tedy v období, kdy nastal určitý „boom“ v uzavírání mezinárodních smluv ve společenství států. Tehdy byla sjednána **Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**, známá také pod označením úmluva CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), která je jednou z nejúčinnějších a nejlépe fungujících smluv na úseku ochrany biodiverzity.⁴⁹ K jejímu uzavření došlo v roce 1973 v rámci UNEP ve Washingtonu, bývalá ČSFR k ní přistoupila v roce 1992 (sdělení FMZV č. 572/1992 Sb.), čímž se stala v pořadí 114. stranou Úmluvy. Sukcese na ČR se datuje ke dni 1.1.1993. Depozitářem Úmluvy je vláda Švýcarska.

CITES reguluje mezinárodní obchod s divoce žijícími zvířaty a planě rostoucími rostlinami, neboť dle statistických údajů chytání živočichů a sběr rostlin za účelem obchodu je druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů na naší planetě – hned za ničením přírodních stanovišť. Nelegální obchod s chráněnými druhy je čtvrtým nejvýnosnějším podnikatelským předmětem mezinárodního organizovaného zločinu – roční celosvětový obrat se odhaduje na 5-6 miliard dolarů. Důvodů, proč je tato činnost tak lukrativní, je mnoho. Vlastnictví vzácného zvířete, které už není možné běžně získat, se v jistých kruzích stává prestižní záležitostí. Dále, v mnoha zemích jsou postihy v nepoměru k hodnotě kontrabandu a potažmo k ziskům z této nelegální činnosti. V řadě zemí především „třetího světa“ lze živočicha získat od domorodců za cenu několika dolarů či krabičku cigaret, což v reálu samozřejmě představuje několikasetnásobně nižší pořizovací náklady než je prodejní cena takového jedince v průmyslově vyspělých cílových zemích.⁵⁰

Z hlediska ochrany přírody je nejrozsáhlejší černý obchod s ohroženými druhy ptáků (hlavně papoušků a dravců), suchozemských želv a ohroženými druhy plazů a poloopic. Např. cena za papouška či dravce se na černém trhu u nás pohybuje mezi 10.000,- Kč až 250.000,- Kč za kus. Rovněž stoupá dovoz semen rostlin a mrtvých exemplářů jako korály, mušle,

⁴⁹ Dále jen: "Úmluva, CITES, úmluva CITES, Washingtonská úmluva."

⁵⁰ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde 2005, s. 43.

lastury a také výrobky z nich (boty, kabelky, aj.).⁵¹ Odebrané druhy se poté stávají předmětem vnitrostátního, ale i mezinárodního obchodu. Proto, aby opatření k omezení trhu, jako jsou kvóty a jiné povinnosti a zákazy, byla úspěšná, je nezbytná mezinárodní spolupráce, kterou upravuje právě Washingtonská úmluva.

Druhy, které jsou předmětem Úmluvy, jsou uvedeny ve 3 přílohách, přičemž se jedná jak o živé, tak i o mrtvé exempláře, případně též o jejich snadno rozpoznatelné části a výrobky z nich.

Příloha I obsahuje seznam divokých zvířat a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy vyhubením a které jsou nebo mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány. Ohledně těchto druhů je v zásadě stanoven zákaz mezinárodního obchodu s určitými výjimkami. V takových případech pak obchod smí probíhat pouze za zvlášť přísných opatření. Mezi druhy v první Příloze najdeme ze zástupců fauny např. šimpanze či plejtváka obrovského, z flóry orchideje nebo brazilské růžové dřevo.

Druhy, jejichž přežití zatím není bezprostředně ohroženo, ale mohlo by se tak stát, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován, jsou vyjmenovány v **Příloze II**. Ohledně těchto je dovolen kontrolovaný obchod, tedy takový, jenž je podřízen přísným opatřením zabraňujícím takovému jejich využívání, které je neslučitelné s jejich přežitím. Smyslem tohoto je ochránit uvedené druhy před jejich zařazením do seznamu v Příloze I (vážně ohrožené na existenci). V seznamu II najdeme rovněž druhy podobné, které ve skutečnosti jsou hojně rozšířeny, ale které by mohly vést k záměně s druhy chráněnými. Pro druhy v této příloze platí méně přísná omezení pro dovoz, dokonce je výjimečně povolen dovoz i pro komerční účely. Patří sem z fauny např. tapír jihoamerický, kytovci, vydry, z flóry sněžěnka.

V **Příloze III** jsou zahrnuty druhy, o kterých jakákoliv smluvní strana prohlásí, že v mezích její právní svrchovanosti jsou předmětem opatření majících preventivně zabránit nebo omezit jejich exploataci, a které vyžadují spolupráci jiných stran při kontrole obchodu. Jedná se tudíž o druhy, které státy určí jednostranně. Smyslem jejich zařazení do tohoto seznamu je, že uvedený stát tak získá zahraniční pomoc při zabezpečování domácí legislativy a může informovat příslušné úřady v zahraničí, že obchod s určitými druhy je v dané zemi

⁵¹ Stejskal, V.: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. České právo životního prostředí, 2/2001.

zakázán. Najdeme zde např. chřestýše (Honduras), kobru indickou (Indie) či liánovce horského (Nepál).⁵²

Kromě zákazu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, je CITES založena na povolovacím režimu. K **vývozu** každého exempláře vyjmenovaného v některé z příloh je nutné mít povolení, k jehož získání jsou předepsány přísné podmínky. Podmínky pro **dovoz** se liší podle toho, do kterého seznamu exemplář patří. Pro exempláře z Přílohy I (jedná-li se o výjimečné případy, na něž se nevztahuje zákaz) se vyžaduje předložení povolení k dovozu a dále povolení k vývozu, příp. potvrzení o reexportu. U druhů z Přílohy II je potřeba nejdříve předložit vývozní povolení nebo potvrzení o reexportu. K dovozu druhů z Přílohy III je třeba nejprve potvrzení o původu exempláře, a pokud se jedná o dovoz ze státu, který tento druh zařadil do Přílohy III, i vývozní povolení. Všechna povolení a potvrzení k vývozu, dovozu a reexportu, se souhrnně označují také jako **permity**.⁵³

U druhů z Přílohy I platí ještě zákaz odebírat je bez povolení z moře. U exemplářů chráněných druhů, jež jsou pěstovány uměle či v zajetí k obchodním účelům, je možné požadovaná povolení nahradit potvrzením o této skutečnosti, které vydá příslušný výkonný orgán.

Úmluva stanovuje důležitou povinnost stran určit na svém území jeden nebo více výkonných orgánů oprávněných vydávat povolení, resp. potvrzení dle Úmluvy, a také jeden nebo více vědeckých orgánů. Vedle toho se od států vyžaduje přijetí celé řady dalších opatření k zabezpečení dodržení jejích ustanovení – např. pokuty obchodníkům, zabavení chráněných druhů, speciální hraniční přechody vedoucí záznamy o exportu a importu ohrožených živočichů a rostlin, zabezpečení toho, aby o všechny živé exempláře bylo během tranzitu, přechovávání nebo dopravy náležitě pečováno, tak, aby nebezpečí zranění, poškození zdraví či surového zacházení bylo sníženo na nejmenší možnou míru atd.⁵⁴

Důležitou povinností smluvních států je rovněž zachovávat určený postup v případě zabavení živých exemplářů (čl. VIII odst. 4 Úmluvy). V takových případech jsou tyto svěřeny výkonnému orgánu státu, který je zabavil, či výkonný orgán vrátí exemplář státu, z něhož byl vyvezen, nebo ho zašle záchrannému centru či na jiné podobné místo, které výkonný orgán uzná za vhodné vzhledem k cílům Úmluvy; výkonný orgán má možnost se v takové situaci

⁵² Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 77.

Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV. – Příroda a krajina. Praha: MŽP, 1997, čl. II. Úmluvy.

⁵³ Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV. – Příroda a krajina. Praha: MŽP, 1997, čl. III až V. Úmluvy.

⁵⁴ Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV. – Příroda a krajina. Praha: MŽP, 1997, čl. VIII až IX. Úmluvy

také poradit se Sekretariátem. Záchrannými centry se rozumí instituce určené výkonným orgánem k tomu, aby pečovaly o živé exempláře, v tomto případě zabavené.

Smluvní státy se rovněž zavázaly k předkládání ročních zpráv Sekretariátu ve Švýcarsku, což je velmi významné pro kontrolu dodržování ustanovení Úmluvy a její efektivnost. Sekretariát má rovněž za úkol dohlížet na mezinárodní úrovni na povolovací systém, organizuje setkání signatářů smlouvy, připravuje výroční zprávy o implementaci Úmluvy a publikuje a rozšiřuje dodatky k přílohám Úmluvy, které pravidelně rozesílá stranám.⁵⁵

V úmluvě CITES je obsažena rovněž procedura pro to, jakým způsobem se do jednotlivých seznamů druhy zahrnují. Pokud kterákoliv strana navrhne dodatek k seznamu I nebo II, následuje diskuse na konferenci a takový dodatek musí být schválen dvoutřetinovou většinou přítomných členů. Co se týče Přílohy III, kterákoliv strana může kdykoliv předložit Sekretariátu seznam druhů, které podléhají v rámci jejich právních předpisů opatřením uvedeným v Úmluvě – u takových druhů je pak uvedeno též jméno strany, která jejich zařazení sem navrhla.⁵⁶

Učiní – li některá země výhradu, což CITES dovoluje (čl. XXIII), lze ji pak přimět k dodržování Úmluvy pomocí např. ekonomického tlaku (např. restrikce na dovoz určitého zboží).

Strany Washingtonské úmluvy se schází každé dva roky na konferenci svolané Sekretariátem k revizi provádění smlouvy a k přijetí doporučení pro vylepšení její účinnosti (čl. XI).

Významným setkáním byla například v roce 1976 Bernská konference, na které byla přijata tzv. Bernská kritéria pro zahrnutí či vyřazení druhů ze seznamů I a II. Tato kritéria vztáhla seznam ohrožených druhů i na takové, které jsou ve skutečnosti hojně rozšířeny, avšak pro jejich podobnost by mohlo dojít k záměně s druhy skutečně ohroženými. V těchto kritériích byla stanovena též přísná pravidla pro možnost vymazání druhů ze seznamu – v případě, že jejich populace je schopna přežít bez speciální ochrany.

Na konferenci v roce 1994 v USA se odehrávala diskuse mezi zastánci úplného zákazu obchodu s divokou přírodou (tzv. konzervacionistů) a těmi, kteří podporují rozumné využívání přírodních zdrojů v souladu s principem trvale udržitelného využívání

⁵⁵ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 78.

⁵⁶ Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV. – Příroda a krajina. Praha: MŽP, 1997, čl. XV. až XVI. Úmluvy.

obnovitelných přírodních zdrojů (tzv. protekcionistů). Nakonec prozatím převládá názor protekcionistů, neboť zákaz zejména v chudých zemích má ve svém důsledku negativní vliv na přežití druhů, jelikož pro jejich obyvatele jsou chráněné druhy bezcenné, pokud jim nepřinášejí užitek. Přesto bylo nutno nově vyhlásit zákaz pro 34 druhů zvířat a rostlin bezprostředně ohrožených vyhoubením, mimo jiné pro pandu velkou či papouška lori modroprsého. O více jak 30 dalších druhů byl doplněn seznam II. Mezi jinými se jednalo např. o hrocha afrického, papouška žaka šedého, krokodýly, aloe či orchideje.⁵⁷

Zatím poslední byla 13. konference smluvních stran v thajském Bangkoku v říjnu roku 2004. Na tomto setkání se podařilo rozšířit ochranu na další komerčně využívané živočišné mořské druhy, např. žralok bílý.⁵⁸

CITES je pravděpodobně „nejúspěšnější“ ze všech mezinárodních úmluv týkajících se zachování volně žijících živočichů a rostlin. Důvodem tohoto „úspěchu“ může být to, že její základní principy byly ochotny akceptovat všechny státy, a dále také způsob, jakým smlouva zabezpečuje svou účinnost – jedinečným opatřením je to, že se od smluvních států vyžaduje, aby zřídily specifické národní úřady, které provádějí ustanovení Úmluvy, a dále to, že vytvořila globální síť institucí, které přímo spolupracují.⁵⁹

3.2. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v komunitárním právu

V komunitárním právu se otázkou mezinárodního obchodu s ohroženými druhy a jejich lovu zabývají především následující sekundární právní předpisy:

Z nařízení je nejdůležitější **nařízení Rady (ES) č. 338/97 z 9.12.1996, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi**⁶⁰. Tato norma obsahuje podrobnou úpravu pravidel z úmluvy CITES, zohledňuje nové poznatky vědy a současnou strukturu obchodu v této oblasti. Určuje podmínky pro zavádění druhů zařazených v přílohách A, B, C, D (jejichž znění bylo upraveno nařízením Komise (ES) č. 1332/2005 - viz dále) na území ES, pro jejich vývoz a reexport ze Společenství, včetně podmínek pro vydávání příslušného vývozního a dovozního povolení a osvědčení (permity).

⁵⁷ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 79.

⁵⁸ www.bmu.de/artenschutz.

⁵⁹ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 80.

⁶⁰ Dále také jen: „nařízení, nařízení č. 338/97“.

Tato povolení a osvědčení vydaná správním orgánem jednoho členského státu budou platit na celém území Společenství. Dle nařízení se na exempláře narozené a chované v zajetí nebo uměle rozmnožené vztahuje režim odchylný.

Členské státy rovněž jsou povinny zřídit celní orgány pro kontrolu a zajištění dalších náležitostí pro vstup do Společenství a vývoz druhů ze Společenství a stanoví požadavky pro jejich fungování, včetně povinnosti informovat veřejnost o uvedených opatřeních v místech hraničního přechodu. Dále mají určit orgány odpovědné za provádění tohoto nařízení, další pomocné orgány a vědecké instituce s příslušným odborným zaměřením, které jim v tomto mají pomáhat. Prosazování nařízení je zajištěno řadou dalších povinností jak členskými státy, tak odpovědnými orgány, zejména jedná-li se o postup v případě porušení tohoto předpisu. Za tím účelem si členské státy také vyměňují informace - příslušné orgány je poskytují ve stanovených lhůtách přímo Evropské komisi.⁶¹ Tyto požadavky stanovené členskými státy jsou u nás provedeny zákonem č. 100/2004 Sb. (viz. dále). Rovněž je zřízen výbor, který pomáhá Komisi při provádění nařízení. Uvádí se, že toto nařízení je mnohdy přísnější než Washingtonská úmluva.

Zatímco omezení vyplývající z Úmluvy se vztahují pouze na mezinárodní obchod, evropské nařízení reguluje i nakládání s živočichy a rostlinami na území EU.⁶²

Co se týče druhů, na které se nařízení Rady (ES) č. 338/97 vztahuje, tyto jsou uvedeny v jeho přílohách A, B, C, D. Seznamy v nich se mění prakticky každý rok. V roce 2005 došlo ke změně prostřednictvím **nařízení Komise (ES) č. 1332/2005 z 9.8.2005, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.** Dle čl. 1 se příloha nařízení (ES) č. 338/97 nahrazuje zněním uvedeným v příloze nařízení č. 1332/2005. Evropská unie aplikuje přísnější ochranu pro CITES druhy, ale i pro další ohrožené druhy vyskytující se na území EU či druhy, které by mohly ohrozit ekologickou stabilitu a u kterých chce zabránit jejich dovozu na své území. Členské státy EU mají tedy v tomto nařízení vlastní seznamy druhů CITES.⁶³

Ustanovení nařízení Rady (ES) č. 338/97 jsou podrobně provedena **nařízením Komise (ES) č. 1808/2001 o stanovení podrobných pravidel pro implementaci nařízení Rady č. 338/97/ES o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin při**

⁶¹ Dále také jen: „Komise“

⁶² Kružíková, E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha : Linde 2003, s. 246.

⁶³ www.cizp.cz.

řízení obchodu s nimi. Tento předpis ve svých přílohách obsahuje vzory příslušných formulářů potřebných k dovozním a vývozním povolením, reexportním osvědčením a žádostem o vydání těchto dokumentů. Dále vymezuje povinnosti jak žadatelů tak i příslušných rozhodujících orgánů. Osvědčení vydávají orgány toho členského státu, na jehož území se daný exemplář nachází, přičemž tento dokument musí obsahovat údaje uvedené v nařízení. V úpravě jsou také obsaženy povinnosti týkající se označování exemplářů a jeho používání, a dále podmínky, na jejichž základě lze exempláře živočichů považovat za narozené a chované v zajetí, u exemplářů rostlin za uměle rozmnožované. Rovněž je upravena problematika povolování výjimek z nařízení č. 338/97, např. výjimka ze zákazu prodeje exemplářů a druhů uvedených v příloze A. Upravena je i povinnost členských států shromažďovat údaje o dovozu, vývozu a reexportu druhů z EU uskutečňovaných na základě osvědčení a povolení vydávaných příslušnými orgány.⁶⁴

Další důležitou normou je **nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin z určitých volně žijících živočichů a zboží z nich ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchytáváni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nespĺňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí** (nařízení o zákazu používání nášlapných pastí). Jeho smyslem je chránit zvířata před bezohledným odchytom a zabíjením pomocí nehumánních pastí jako jsou např. železa - předpis definuje pojem nášlapné pasti. Uvedené nařízení je založeno mimo jiné na Bernské úmluvě. Dle nařízení platí od stanoveného data zákaz používat tento druh pastí a zavádět do Společenství surové kůže z živočichů uvedených v příloze I a dalších výrobků z přílohy II za podmínky, že obsahují kůže z těchto druhů – v posledně jmenovaném případě zákaz neplatí, jsou-li splněny požadavky uvedené v nařízení. Rovněž jsou stanoveny podmínky, za nichž lze po určitou dobu zákaz pozastavit. Země, které po stanovené lhůtě vyvázejí zboží, jež je předmětem nařízení nebo ho reexportují, musí vydávat na takové výrobky osvědčení.⁶⁵

Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců. Nařízení se vztahuje na všechny výrobky a produkty z velryb a jiných kytovců, např. maso, olej, kůže a kožené výrobky. Jejich dovoz může probíhat pouze na základě dovozních licencí, které v žádném případě nemohou být vydány ke komerčním účelům. Každý členský stát je povinen určit státní orgán, který bude licence vydávat a který

⁶⁴ Kružiková, E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha : Linde 2003, s. 249.

⁶⁵ Tamtéž, s. 242.

také zajistí, že nebudou vydávány ke komerčním účelům. Jelikož jsou všichni kytovci zahrnuti v Příloze A k nařízení č. 338/97/ES (platí pro ně tedy zákaz komerčního využívání), bylo tímto nařízením č. 348/81 fakticky nahrazeno. Formálně ale zrušeno nebylo.⁶⁶

Směrnice Rady č. 83/129/EHS o dovozu kůží z jistých tuleních mlád'at a výrobků z nich odvozených do členských států. Členské státy mají přijmout veškerá opatření, aby produkty uvedené na seznamu v příloze nebyly na jejich území dováženy pro komerční účely; tento zákaz byl prodloužen na neomezenou dobu směrnicí č. 89/370/EHS. Předmětem úpravy jsou kožešinové kůže, výrobky a jejich části z kožešin bělosrstných mlád'at tuleňů grónských a mlád'at s modrými zády čepcolů hřebenatých. O přijatých opatřeních státy informují Komisi. Tato směrnice se nevztahuje na produkty, které jsou výsledkem tradičního lovu eskymáckým obyvatelstvem (Inuity).⁶⁷

Nařízení Komise (ES) č. 252/2005, kterým se mění nařízení (ES) č. 349/2003 o pozastavení dovozu exemplářů určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství. Jde o nařízení, které stanovuje v podstatě zákaz dovozu pro vyjmenované druhy na území EU, a to i v případě, že země původu povolí vývoz těchto druhů. Příloha tohoto předpisu nahrazuje přílohu **nařízení Komise (ES) č. 349/2003, jímž se pozastavuje uvádění exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství.** Nařízení vychází z potřeby reagovat na nové informace vedoucí k nutnosti omezit zavádění některých druhů volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin do ES. Jedná se o exempláře druhů v příloze A a B nařízení č. 338/97.⁶⁸

3.3. Úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v ČR

3.3.1. Právní úprava do roku 2004

Československá republika se do mezinárodního dění na úseku ochrany přírody a jejích jednotlivých složek zapojovala již od počátku 20. století. Až do roku 1997 ovšem neexistovala u nás celistvá úprava regulování obchodu s ohroženými druhy. Tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika přistoupila v roce 1992 k úmluvě CITES. Požadavky z ní byly nejdříve zajišťovány **zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, a

⁶⁶ Tamtéž, s. 236.

⁶⁷ Tamtéž, s. 237.

⁶⁸ Tamtéž, s. 253.
www.cizp.cz.

vyhláškou č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Od 1.4.1997 garantoval plnění závazků ČR z Washingtonské úmluvy hlavně zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů (tzv. CITES – zákon). K tomuto zákonu byla vydána vyhláška MŽP č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb.

Účelem zákona č. 16/1997 Sb. byla mimo jiné ochrana druhů, které jsou mezinárodním obchodem ohroženy na přežití. Zákon se v souladu s Úmluvou vztahoval na ohrožené druhy živočichů a rostlin, které rozděloval do třech kategorií: a) druhy, které jsou přímo ohroženy vyhubením, b) druhy, které je nutno chránit usměrňováním dovozu a vývozu, aby nedošlo k jejich ohrožení vyhubením, nebo za účelem ochrany jiných ohrožených druhů a c) druhy, které jsou chráněny na návrh státu, jenž je členem Washingtonské úmluvy. Seznamy těchto druhů stanovila vyhláška MŽP č. 82/1997 Sb.⁶⁹

Zákon dále vymezoval určité pojmy, které používal. Důležitý byl pojem „**exemplář**“ – rozuměl jím živočicha některého druhu, kterého se týká ustanovení § 2 odst. 1 zákona, a to živého i mrtvého. V případě neživého exempláře se jím rozuměla také jakákoliv část těla nebo výrobek z takového živočicha, které jsou obecně dostupnými prostředky rozpoznatelné, a rovněž jakákoliv věc či výrobek, u nichž je zřejmé, že obsahují část těla z takového živočicha, s výjimkou částí těl exemplářů druhů jmenovitě vyloučených v seznámech stanovených v souladu s úmluvou CITES ministerstvem životního prostředí⁷⁰.

Jádrum zákona byla úprava vývozu a dovozu exemplářů. Stanovil, že je bylo možno dovézt do ČR či vyvézt z ČR pouze na základě, v rozsahu a za podmínek stanovených v povolení vydaném MŽP, přičemž výjimky stanovoval zákon. Platil tedy zákaz dovozu a vývozu exemplářů bez povolení, kromě dovozu určitých druhů a v případě přímého tranzitu, pokud byl exemplář vybaven příslušnými vývozními doklady státu, který je členem Úmluvy. Rovněž byl stanoven zákaz vývozu a dovozu exemplářů, pokud by ohrožovaly přežití druhu stanoveného v zákoně, resp. ve vyhlášce.

⁶⁹ Hora J., ed.: *Legislativa EU a ochrana přírody*. Praha, Česká společnost ornitologická, 1998, s. 22.

Smolek, M. – Tichá, T.: *Prameny práva životního prostředí*. 3. díl – Zvláštní část II. Praha : IFEC 2003, s. 12.

⁷⁰ Dále též: „ministerstvo“ nebo „MŽP“.

Vývoz exempláře, s výjimkou druhů zvláště chráněných živočichů dle § 48 zákona č. 114/1992 Sb., byl přípustný pouze na základě vývozního povolení MŽP, pro jehož získání musel žadatel splnit podmínky dané zákonem.

Dovoz exempláře kategorií a) a b) byl přípustný na základě povolení MŽP a společně s povolením k vývozu, k opětovnému vývozu či povolení výjimky příslušným orgánem vyvážejícího státu. Zákon též stanovil podmínky pro dovoz exempláře druhu chráněného na návrh státu, jenž je členem úmluvy CITES.

Dále také platil zákaz používat v ČR exempláře druhů přímo ohrožených vyhubením pro obchodní účely, poskytování služeb či jiných činností, jejichž hlavním cílem byl zisk, s výjimkami stanovenými v zákoně.

Zákon zavedl povinnou **registraci**, jejímž předmětem byly exempláře z kategorie a) a b), jakož i mrtvé exempláře druhů, jejichž seznam stanovila vyhláška – každá právnická či fyzická osoba, která uvedený exemplář držela, byla povinna jej k registraci přihlásit.

Zákon upravoval i náležitosti žádosti o povolení k vývozu či dovozu, jakož i náležitosti povolení a nakládání s ním.

Státní správu v této oblasti vykonávalo především Ministerstvo životního prostředí jako výkonný orgán, které jmenovalo tzv. **národní vědecký orgán**, kterým byla Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, jež sama ovšem nositelem státní správy nebyla. Kontrolní činnost spadala do kompetence České inspekce životního prostředí, okresních úřadů, magistrátů a správ národních parků a chráněných krajinných oblastí.⁷¹

Vymezena byla působnost celních orgánů, orgánů veterinární péče, ochrany zvířat a rostlinolékařského dozoru. Příslušné orgány ochrany přírody byly oprávněny ukládat pokuty za přestupky a jiné správní delikty. Významnou pravomocí bylo odebírání exemplářů získaných v rozporu s tímto zákonem na základě pravomocného rozhodnutí, vlastníkem takových exemplářů se stával stát. Orgán, který exemplář odebral, byl povinen o tom neprodleně informovat MŽP. Živý exemplář musel být neprodleně umístěn do záchranného centra a dále s ním bylo naloženo dle rozhodnutí MŽP.⁷²

Co se týče obchodu s exempláři CITES, převažuje živá fauna a flóra, roste ale i dovoz výrobků a neživých exemplářů. Nejčastějším „zbožím“ jsou papoušci, plazi (mezi těmito pak

⁷¹ Stejskal, V.: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. České právo životního prostředí, č. 2/2001.

⁷² Smolek, M. – Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí. 3.díl – Zvláštní část II. Praha : IFEC 2003, s.13.

hlavně želvy, hadi a ještěři), drápkaté opice a také kaviár z jeseterovitých ryb. Z druhů flóry jde o kaktusy, sukulenty a orchideje. Mezi výrobky a neživými exempláři se nejvíce obchoduje v rámci komerčních dovozů s výrobky módního a luxusního zboží, které obsahuje části těl exemplářů CITES, loveckými trofejemi, materiálem určeným pro preparátorské dílny, burzy a prodejní výstavy (např. motýli) a velkou část tvoří i komerční dovoz lastur a ulit měkkýšů, mořských korálů a výrobků z nich.⁷³

Cílem opatření stanovených v zákoně č. 16/1997 Sb. a z úmluvy CITES bylo dostat mezinárodní obchod pod společnou kontrolu členských států pomocí jejich vzájemné spolupráce v této oblasti a zabezpečit dodržování povinností stanovených legislativou a dodržování zákonných zákazů za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Citovaný zákon však vykazoval určité nedostatky, mezery, ohledně nichž docházelo v praxi k častému zneužívání. Současně se tato norma stala jedním z předmětů harmonizace environmentálního práva v ČR s právem komunitárním. Ze všech těchto uvedených důvodů bylo nezbytné přistoupit k jeho novelizaci tak, aby byl slučitelný právě s právními předpisy EU týkajícími se ochrany ohrožených druhů, a to hlavně v souvislosti s mezinárodním obchodem. Současně s jeho novelizací byly novelizovány také související právní předpisy, jako např. zákon o ochraně přírody a krajiny či trestní zákon (viz.dále).⁷⁴ V současné době platí pouze jeho část osmá a devátá, části první až sedmá byly nahrazeny novým zákonem. Zrušena byla také jeho prováděcí vyhláška č. 82/1997 Sb. ve všech pozdějších zněních, včetně příloh.

3.3.2. Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Dne 1.5.2004 se stala Česká republika členem EU, resp. smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii vstoupila v platnost. Tento den také nabyl účinnosti nový **zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)**.⁷⁵ Tento předpis nahradil stávající

⁷³ Stejskal, V.: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. České právo životního prostředí, č. 2/2001.

Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 80.

⁷⁴ Stejskal, V.: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. České právo životního prostředí, č. 2/2001.

⁷⁵ Dále jen: „zákon“ či „zákon č. 100/2004 Sb.“.

právní úpravu zákona č. 16/1997 Sb. Hlavním důvodem, proč byl nový zákon přijat, je skutečnost, že bylo nutno v českém právním řádu zohlednit požadavky plynoucí ze vstupu ČR do EU. To znamená, že závazky z Úmluvy CITES jsou nyní v ČR prováděny prostřednictvím tohoto zákona a přímo účinnými a bezprostředně závaznými předpisy, zejména nařízením č. 338/97/ES, nařízením č. 1808/2001/ES a nařízením č. 349/2003/ES ve znění pozdějších předpisů.⁷⁶ Hlavním cílem zákona bylo vytvořit procesní a institucionální rámec pro tato evropská nařízení.

Zákon č. 100/2004 Sb. se skládá ze čtyř částí, přičemž část první obsahuje 11 hlav a tvoří vlastní právní úpravu, části druhá až čtvrtá obsahují ustanovení o změnách jiných zákonů a o účinnosti. K zákonu je na konci připojena jedna příloha s přehledem výrobků z tuleňů, na které se zákon vztahuje.

a) Základní ustanovení zákona č. 100/2004 Sb.

V části první nazvané „*Mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a další opatření k ochraně těchto druhů*“ se nacházejí základní ustanovení. Tvoří hlavu I a zahrnují § 1 – *Předmět úpravy* a § 2 – *Vymezení pojmů*.

V § 1 se stanoví předmět a cíl zákona – je jím ochrana druhů ohrožených na přežití a jejich zachování pomocí regulace obchodu s nimi. Zákon zohledňuje především požadavky z nařízení Rady č. 338/97, nařízení Rady č. 3254/91, nařízení Rady 348/81 a směrnici Rady č. 83/129/EHS, tedy právní normy zabývající se problematikou obchodu s ohroženými druhy na území Evropských společenství. Vedle norem komunitárních zákonů implementuje požadavky plynoucí z Washingtonské úmluvy, jejíž je Česká republika smluvní stranou stejně jako všechny členské státy EU. O podrobnějším obsahu uvedených norem a úmluvy CITES viz. výše.

Zákon se dle § 1 odst. 2 vztahuje na druhy živočichů a rostlin a na výrobky z těchto, které jsou vyjmenovány v Úmluvě a v právu ES – jde o přílohy A – D k nařízení Rady č. 338/97/ES, přílohu k nařízení Rady č. 348/81/EHS a přílohy I a II k nařízení Rady č. 3254/91/EHS. Vztahuje se dále na tuleň a výrobky z nich uvedené v příloze zákona 100/2004 Sb., a na vývoz dalších chráněných druhů rostlin a živočichů z ČR, které uvádí, na základě § 48 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, vyhláška č. 395/1992 Sb.⁷⁷

⁷⁶ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s.330.

⁷⁷ Tamtéž, s. 34.

Pojmy vymezené v § 2 jsou pouze dalšími definicemi, protože hlavní definice pojmů najdeme v nařízeních č. 338/97/ES a č. 1808/2001/ES, která platí přímo, jsou bezprostředně závazná a aplikovatelná. Vymezení pojmů je určeno pro používání a interpretaci evropských nařízení a našeho zákona a jeho prováděcích předpisů.

Např. pojmem „obchod“ se dle čl. 2 písm. u) nařízení Rady č. 338/97/ES rozumí *„dovoz do Společenství, včetně přivezení z moře, a vývoz či zpětný vývoz ze Společenství, a také využívání, přemísťování a převod vlastnictví exemplářů podle tohoto nařízení v rámci Společenství, včetně případů uvnitř jednoho členského státu“*. Zde se tedy obchodem myslí též obchod s exempláři v rámci EU, včetně uvnitř jednoho členského státu. Naproti tomu legislativa ES k CITES, hovoří – li o vývozu, dovozu a zpětném vývozu, má v těchto případech na mysli pouze obchod se třetími zeměmi a nikoliv obchod uvnitř EU mezi členskými státy.

Důležitá je také definice pojmu „exemplář“, který je vymezen v čl. 2 písm. t) nařízení. Dle něj je jím *„jakýkoliv živočišný nebo rostlinný jedinec, ať živý či neživý, patřící k některému z druhů zařazených v přílohách A až D, jakákoli jeho část nebo odvozenina, ... jakož i jakékoli jiné zboží, u něhož je podle průvodních dokumentů, obalu nebo označení či etikety nebo jakýchkoli jiných příznaků patrné, že představuje nebo obsahuje části či odvozeniny živočichů nebo rostlin uvedených druhů...“*⁷⁸

V § 2 písm. c) zákona je uveden důležitý pojem „druh přímo ohrožený vyhynutím“, kterým se rozumí druh zařazený v Příloze A k nařízení Rady č. 338/97/ES.⁷⁹

b) Dovoz, vývoz a zpětný vývoz exemplářů

Obecné podmínky

V hlavě II zákona jsou uvedeny náležitosti žádosti o povolení k dovozu, vývozu a zpětnému vývozu a přemísťování exemplářů – jde o ustanovení vztahující se k dovozu, vývozu a zpětnému vývozu exemplářů do a z Evropské unie.

V § 3 jsou uvedeny **obecné podmínky** pro podávání žádostí o povolení či potvrzení pro účely dovozu, vývozu nebo zpětného vývozu exempláře anebo potvrzení k přemísťování živého exempláře živočišného druhu přímo ohroženého vyhynutím, které žadatel (může jím

⁷⁸ Další pojmy viz. čl. 2 nařízení č. 338/97/ES a čl. 1 nařízení č. 1808/2001/ES.

⁷⁹ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s. 36.

být jak fyzická tak právnická osoba) předkládá na formulářích uvedených v příloze nařízení Komise č. 1808/2001/ES. Výkonným orgánem v oblasti obchodování s ohroženými druhy a příslušným k vydávání uvedených povolení je Ministerstvo životního prostředí.

Žádost o výjimku ze zákazu obchodních činností týkajících se exemplářů podle práva ES se pak podává u příslušného správního úřadu, kterým jsou dle § 25 odst. 8 zákona krajský úřad, správa národního parku či chráněné krajinné oblasti; tyto úřady také takovou výjimku mohou vydat. Rovněž takovéto žádosti se podávají na formulářích stanovených v příloze nařízení Komise č. 1808/2001/ES, přičemž žadatel podává žádost pro každý jednotlivý exemplář zvlášť. Nařízením Rady č. 338/97/ES v čl. 8 totiž zakotvuje stěžejní zákaz některých obchodních činností s exempláři druhů přímo ohrožených vyhynutím - jako příklad lze uvést nakupování, nabízení ke koupi, veřejné vystavování pro obchodní účely či využívání pro obchodní zisk a prodej.

K uvedeným žádostem musí žadatel doložit, že u živého exempláře živočišného druhu nedojde k ohrožení života či zdraví (§ 3 odst. 3 zákona).

MŽP vede dále evidenci všech žadatelů o dovoz, vývoz, zpětný vývoz či přemístění exemplářů na evidenčních kartách předkládaných žadateli spolu se žádostí.⁸⁰

Náležitostmi žádostí jsou též doklady o zaplacení správních poplatků, jež jsou stanoveny zákonem o správních poplatcích č. 634/2004 Sb., položka č. 61.⁸¹

Dovoz exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím

Dovoz exemplářů je upraven v ustanoveních § 4 – § 7 zákona.

Nejdříve jsou uvedena ustanovení týkající se **dovozu exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím** – tyto druhy jsou zahrnuty v příloze A nařízení a jsou to druhy, jimž hrozí vyhynutí, nebo jež jsou tak vzácné, že jakýkoliv objem obchodu s nimi by ohrozil jejich přežití. Dovoz těchto exemplářů do EU je v zásadě zakázán, může se uskutečnit pouze na základě **povolení k dovozu**. Takové povolení bude žadateli vydáno, pokud splní podmínky zákona č. 100/2004 Sb. a čl. 4 odst. 1 nařízení Rady č. 338/97/ES.

Dle nařízení musí žadatel předložit dokumenty dokazující, že exempláře byly získány v souladu s právními předpisy o ochraně dotčených druhů, což jsou vývozní povolení příp.

⁸⁰ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s.40.

⁸¹ <http://portal.gov.cz>.

potvrzení o zpětném vývozu. Pokud pak žadatel dováží exemplář druhu zařazeného do přílohy úmluvy CITES ze třetí země, musí předložit toto povolení či potvrzení vydané v souladu s Úmluvou příslušným orgánem země, ze které je vývoz, resp. zpětný vývoz uskutečňován.⁸²

Podmínkou pro vydání povolení k dovozu je dále to, že vědecký orgán dovozního státu (u nás Agentura ochrany přírody a krajiny ČR⁸³) oznámí, že dovoz exempláře do EU nebude mít škodlivý účinek na stav zachování druhu nebo na rozsah území, na němž se vyskytuje příslušná populace druhu, a dále, že dovoz se provádí za některým z účelů uvedených v čl. 8 odst. 3 písm. e), f), g), tj. za účelem vědeckým, biomedicínským, chovatelským, pěstitelským, výzkumným či vzdělávacím, popř. za jiným účelem, kterým nebude ohroženo přežití daných druhů (čl. 4 odst. 1 písm. a) nařízení, § 4 odst. 2 písm. d) zákona).

Žadatel musí rovněž doložit popis podmínek, za jakých bude živý exemplář dopravován během přepravy a umístěn po dovozu, aby nemohlo dojít k úhynu či poškození zdraví exempláře. K takovéto humánní a bezpečné přepravě exemplářů se žadatel zavazuje podpisem na formuláři povolení v části „Žádost“. Zde musí být dodržena např. také ustanovení zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání – viz. dále (čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení, § 4 odst. 2 písm. c) zákona).

Z čl. 4 odst. 1 písm. e) nařízení dále vyplývá, že výkonný orgán (v ČR tedy MŽP) může odmítnout vydat povolení k dovozu, dospěje – li po konzultaci s vědeckým orgánem, (v ČR Agentura) k závěru, že zde existují další okolnosti týkající se zachování druhu, které mluví proti vydání povolení k dovozu. Takovou okolností je např. situace, kdy výkonný orgán se přesvědčí, že exemplář je určen k použití pro převážně komerční účely (čl. 4 odst. 1 písm. d) nařízení).⁸⁴

Výjimky z některých podmínek pro vydání povolení k dovozu jsou následující:

- žadatel předloží důkazy o tom, že jde o exempláře, které byly legálně dovezeny do ES či v ES získány a nyní jsou do Společenství zpětně dováženy,
- jde o zpracované exempláře získané před více jak 50 lety před nabytím platnosti nařízení č. 338/97/ES – např. se jedná o vycpaniny, klenoty, hudební nástroje, aj.

V těchto dvou případech nemusí být tedy splněny podmínky pro vydání dovozního povolení

⁸² Viz. čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení.

⁸³ Dále jen: „AOPK ČR“ nebo „Agentura“.

⁸⁴ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.45.

uvedené v čl. 4 odst. 1 písm. a) a d) nařízení.⁸⁵

Odchylný režim platí také pro **exempláře osobního nebo rodinného charakteru**. Jejich definici uvádí čl. 2 písm. j) nařízení Rady č. 338/97/ES, a jsou jimi „*neživé exempláře, jejich části nebo odvozeniny, které patří fyzické osobě a tvoří nebo mají tvořit součást jejího normálního osobního movitého majetku.*“ Režim pro takové exempláře upravují čl. 27 a 28 nařízení Komise č. 1808/2001/ES. Jedná se o exempláře, které jsou uloženy v osobních zavazadlech cestovatelů přijíždějících ze třetí země, nebo v osobním majetku fyzické osoby, která přesouvá své obvyklé bydliště ze třetí země do EU, nebo které jsou loveckými trofejemi, jež cestovatel ulovil v třetí zemi a později je dováží do EU. Jedná-li se ale o první dovoz exempláře přímo ohroženého vyhynutím osobou s obvyklým bydlištěm v EU nebo osobou, která se do EU stěhuje, je stejně nutné mít dovozní povolení. Odchylka platí pak u takového exempláře dováženého do EU jen dočasně, zde není třeba dovozní povolení, pokud celním orgánům je předložen originál a kopie vývozního dokladu nebo dokladu o zpětném vývozu vydané příslušným orgánem CITES třetí země.

Z uvedeného vyplývá, že v případě, kdy člověk si z ciziny přiváží suvenýry z dovolené, je třeba si uvědomit, že všechna omezení dovozu se vztahují také na jedince mrtvé, jejich části či výrobky z nich. Prodej, resp. jejich nákup v zemi původu může být legální, nelegální ale už je pak jejich dovoz bez příslušných povolení do ČR, resp. jakéhokoliv členského státu EU. Běžný občan obvykle není o těchto skutečnostech informován a neví, že k přechodu hranic taková povolení mít musí. Pak se celkem běžně stává, že pracovníci ČIŽP mu tyto upomínkové předměty zabaví a navíc mu ještě uloží pokutu za nelegální dovoz. Jako příklad na tomto místě lze uvést např. tradiční výrobky čínské medicíny, která se k nám dováží bez dovozních i vývozních povolení. Tyto výrobky totiž velmi často obsahují komponenty z částí těl chráněných živočichů a rostlin (např. nosorožčí rohy, medvědí žluč, výtažky z orchidejí). V praxi v některých takových případech se někdy vydá vývozní či dovozní povolení zpětně.⁸⁶

Vydané povolení k dovozu je platné po dobu 12 měsíců; pokud není využito, považuje se za neplatné a musí být vráceno tomu výkonnému orgánu, který ho vydal.

⁸⁵ Viz. čl. 4 odst. 5 nařízení.

⁸⁶ Staňková, J.: Praktické dopady uplatňování zákona CITES. České právo životního prostředí, 2/2001.
Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.48.

Dokumenty, které vydávají třetí země pro účely vývozu exemplářů do EU musí být vydány nejpozději 6 měsíců před datem dovozu exempláře do Společenství.

Dovoz jiných exemplářů než exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím

V ustanoveních § 6 a 7 je upraven **dovoz jiného exempláře než exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím**, pro jehož dovoz je nezbytné povolení ministerstva (dále jen „jiného exempláře“). Jedná se o dovoz exemplářů druhů zařazených do přílohy B, C a D nařízení a exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím (zařazené do přílohy A k nařízení), které byly narozeny a odchovány v zajetí nebo uměle vypěstovány.

Pro dovoz exemplářů druhů z přílohy B a výjimečně i některých z přílohy A je nezbytné povolení k dovozu vydané MŽP jako výkonným orgánem. Pro dovoz druhů z příloh C a D platí § 13 zákona (viz dále).

Pro vydání dovozního povolení platí v tomto případě mírnější podmínky než pro druhy přímo ohrožené vyhynutím dle § 4 a 5 zákona, resp. čl. 4 odst. 1 nařízení.

K žádosti je nutné, aby žadatel přiložil dokumenty prokazující, že živý exemplář byl získán v souladu s právními předpisy země vývozu a že bude umístěn na místě či v prostorách umožňujících jeho řádnou péči a ochranu (čl. 4 odst. 2 písm. b) a c) nařízení). Rovněž pro vydání dovozního povolení dle tohoto ustanovení se vyžaduje stanovisko vědeckého orgánu (AOPK ČR), podobně jako u exemplářů přímo ohrožených vyhynutím. Rozdíl je ale v tom, že vydání takového stanoviska zde není nutné pro každý jednotlivý případ, ale je-li vydáno, platí i pro následné dovozy do doby, než se významně změní okolnosti jako je účinek dovozu na stav zachování druhu a na rozsah území, na kterém se populace daného druhu vyskytuje. AOPK ČR může také konzultovat tzv. Vědeckou prověřovací skupinu, což je orgán zřízený ze zástupců vědeckých orgánů jednotlivých členských států.⁸⁷

Z uvedených podmínek pro vydání povolení existují výjimky týkající se stejných případů exemplářů jako u čl. 4 odst. 1 nařízení (viz. výše).

Vývoz a zpětný vývoz exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím

Ustanovení § 8 až 13 zákona upravují problematiku vývozu a zpětného vývozu exemplářů z EU. V nařízení Rady č. 338/97/ES je tato problematika upravena v čl. 5.

⁸⁷ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.52.

Vývozem a zpětným vývozem **exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím** (příloha A) se zabývají ustanovení § 8 až 10 zákona a čl. 5 odst. 1 až 3 nařízení.

K získání **vývozního povolení** druhů z přílohy A musí žadatel předložit dokumenty dokazující, že exempláře byly získány v souladu s právními předpisy o ochraně těchto druhů; je-li žádost podána v jiném členském státě, než ze kterého exemplář pochází, bude takovým dokumentem potvrzení o získání exempláře z volné přírody v souladu s předpisy tohoto členského státu. Příslušný vědecký orgán (AOPK ČR) musí písemně oznámit, že odchyt či sběr exemplářů ve volné přírodě nebo jejich vývoz nebude mít škodlivý dopad na zachování druhu či na rozsah území, na němž se příslušná populace vyskytuje. Výkonný orgán (MŽP) se dále přesvědčí, že při přepravě živého exempláře tomuto nehrozí nebezpečí zranění, poškození zdraví či kruté zacházení,⁸⁸ (mimo jiné je nutno dodržet předpisy zákona na ochranu zvířat proti týrání - § 8 odst. 2 písm. f) zákona).

Jedná-li se o žádost o povolení k vývozu exempláře druhů z přílohy I Úmluvy, musí být nejprve vydáno dovozní povolení státem určení, který je smluvní stranou úmluvy. V případě exemplářů druhů nezařazených do přílohy I Úmluvy, jež ale podle nařízení jsou druhem přímo ohroženým vyhynutím (jsou v příloze A nařízení), se musí MŽP přesvědčit, že tyto nebudou využívány převážně ke komerčním účelům.⁸⁹

Po konzultaci s AOPK ČR může MŽP odmítnout vydání povolení k vývozu, dojde-li k názoru, že existují okolnosti, které mluví proti vydání povolení, s ohledem na zachování druhu (čl. 5 odst. 2 písm. d) nařízení).

Pro vydání **potvrzení o zpětném vývozu** exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím platí v podstatě stejný režim jako pro vývozní povolení, rovněž zde musí být splněny podmínky dle čl. 5 odst. 2 písm. c) a d) nařízení (podmínky přepravy, nevyužívání druhů nezařazených v příloze I Úmluvy převážně ke komerčním účelům, dovozní povolení státu určení, jenž je členem CITES, neexistence jiných okolností bránících vydání potvrzení).

Žadatel zde musí navíc prokázat, že exempláře byly již původně dovezeny do ES v souladu s komunitárními právními předpisy či úmluvou CITES (čl. 5 odst. 3 nařízení).

Ustanovení § 8 odst. 2 zákona dále stanoví, že k žádosti musí žadatel přiložit též doklad o registraci, jedná-li se o povinně registrovaný exemplář. Pro vývoz exempláře narozeného a odchovaného v zajetí nebo uměle vypěstovaného pak přikládá stručný popis o původu jedinců z tohoto chovu či kultury.

---

⁸⁸ Viz. čl. 5 odst. 2 nařízení.

⁸⁹ Tamtéž.

Výjimky z některých podmínek pro vydání vývozního povolení, resp. potvrzení o zpětném vývozu platí pro tyto případy exemplářů:

- zpracované exempláře získané před více jak 50 lety
- neživé exempláře, jejich části či odvozeniny, u nichž žadatel předloží písemné důkazy o tom, že byly legálně získány dříve, než pro ně ustanovení nařízení Rady č. 338/97/ES či nařízení č. 3626/82/EHS nebo Úmluvy nabyly účinnosti.⁹⁰

Vývoz a zpětný vývoz exemplářů jiných než exemplářů druhů přímo ohrožených vyhynutím

Vývoz a zpětný vývoz exempláře jiného než exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím, pro jehož vývoz nebo opětovný vývoz je nezbytné povolení nebo potvrzení ministerstva (dále jen: „jiného exempláře“), je upraven v § 11 a 12 zákona a v čl. 5 odst. 4 nařízení. Jedná se o exempláře druhů patřících do přílohy B a C nařízení a exempláře druhů přímo ohrožených vyhynutím, které byly narozeny a odchovány v zajetí nebo uměle vypěstovány. Povolení k vývozu a potvrzení o zpětném vývozu takovýchto exemplářů je nutné – žádost se podává ministerstvu na předepsaných formulářích. Vývoz exemplářů z přílohy D není regulován zákonem ani nařízením Rady č. 338/97/ES.⁹¹

Dle § 11 odst. 2 písm. b) zákona se vyžaduje, aby žadatel spolu se žádostí doložil též doklad o registraci, jedná-li se o povinně registrovaný exemplář.

Podmínkami stanovenými právem ES, které musí žadatel splnit, jsou náležitosti podobné jako u druhů přímo ohrožených vyhynutím- oznámení vědeckého orgánu o tom, že odchyt či sběr exemplářů nebude mít škodlivé účinky na stav zachování druhu, příp. na rozsah území, na němž se příslušná populace vyskytuje; doložení dokumentů dokazujících, že exempláře byly získány, resp., že byly dovezeny do Společenství v souladu s komunitárními právními předpisy o ochraně dotyčných druhů; splnění podmínek pro přepravu exemplářů a neexistence žádných dalších okolností ohledně zachování druhů, které by bránily vydání povolení či potvrzení.⁹²

Důležité je ustanovení, které říká, že vědecký orgán v každém členském státě sleduje jednak vydávání povolení pro vývoz exemplářů druhů v příloze B a jednak skutečné vývozy

⁹⁰ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.58.

⁹¹ Tamtéž, s.64.

⁹² Viz. čl. 5 odst. 4 nařízení.

takových exemplářů. Dojde-li pak vědecký orgán k názoru, že jejich vývoz by měl být omezen z důvodu zachování stavu daného druhu, tak, aby nedošlo k tomu, že by tento musel být přeřazen do přílohy A, navrhne příslušnému výkonnému orgánu vhodná opatření k omezení vydávání povolení k jejich vývozu. V takovém případě výkonný orgán zašle tyto informace s připomínkami Komisi, která, je-li to nutné, doporučí omezení vývozu (čl. 5 odst. 7 nařízení).

Odchytky z obecného režimu vývozu, resp. zpětného vývozu exemplářů platí **pro exempláře osobního nebo rodinného charakteru** (definice viz výše; čl. 27 a 28 nařízení Komise č. 1808/2001/ES). Takové exempláře jsou uloženy v osobních zavazadlech cestovatelů jedoucích do třetí země nebo v osobním majetku fyzické osoby, která přesouvá své obvyklé bydliště z EU do třetí země. Pro vývoz takových jedinců patřících do přílohy A nebo B nařízení je třeba vývozní povolení. Pro jejich **zpětný vývoz** (tzn., že předtím byly do EU dovezeny) se nevyžaduje předložení potvrzení EU o zpětném vývozu celním orgánům, jestliže se předloží potvrzená „kopie pro držitele“ dříve použitého dovozního nebo vývozního povolení EU nebo jiný důkaz, že exempláře byly získány v EU. Pro vývoz takových exemplářů z přílohy C nejsou třeba žádné doklady CITES.

Povolení k vývozu a potvrzení o zpětném vývozu je platné 6 měsíců. Není-li využito, považuje se za neplatné a musí být vráceno výkonnému orgánu, jenž ho vydal.⁹³

Některé společné podmínky pro řízení dle § 4 až 12 zákona

Při všech vyjmenovaných typech řízení dle § 4 – 12 platí některé společné podmínky. Nejdůležitější je ta, že všechna povolení a potvrzení se vydávají ve správním řízení, v souladu s § 38 odst. 1 zákona se tedy řídí správním řádem⁹⁴. Dle § 38 odst. 2 zákona ovšem pro lhůty při vydávání povolení a potvrzení platí pouze předpisy ES (nařízení Rady č. 338/97/ES resp. nařízení Komise č. 1808/2001/ES – lhůta stanovena na 30 dní), nikoliv tedy lhůty dle správního řádu. Jelikož výkonné orgány mohou během posuzování žádostí konzultovat orgány vědecké či jiné, mohou řízení ojedinele trvat déle než 30 dní. Ve všech řízeních zákon požaduje, aby žadatel o povolení či potvrzení doložil údaje prokazující totožnost žadatele a úředně ověřenou kopii povolení k podnikatelské činnosti související s dovozem, vývozem či zpětným vývozem exempláře, pokud žadatel takovou činnost provozuje. Splní-li pak žadatel

⁹³ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.63.

⁹⁴ Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád).

všechny požadavky, má nárok na vydání relevantních povolení, resp. potvrzení.⁹⁵

Ostatní případy dovozu, vývozu a zpětného vývozu

Toto ustanovení § 13 se ve skutečnosti týká pouze **dovozu exemplářů druhů zařazených do přílohy C a D** nařízení, ačkoliv by se dle nadpisu mělo zabývat též případy jejich vývozu, resp. zpětného vývozu. Postup v těchto případech je upraven v čl. 4 odst. 3 a 4, a v čl. 5 odst. 4 nařízení Rady č. 338/97/ES.

Při dovozu exemplářů z přílohy C je třeba předložit **oznámení o dovozu** a jedná-li se o exemplář ze země uvedené v souvislosti s dotčeným druhem v příloze C, také vývozní povolení, resp. u exempláře ze země neuvedené v příloze C případně potvrzení o zpětném vývozu či potvrzení o původu (čl. 4 odst. 3). Oproti dovozním a vývozním povolením, je oznámení o dovozu dokumentem, který je možné vyplnit přímo při celním odbavení.

V příloze D jsou zařazeny druhy z přílohy III CITES, vůči kterým členské státy EU učinily výhradu či druhy, které sice nejsou ohroženy na přežití, ale do EU se dovážejí ve velkém množství a mohly by se tak ohroženými stát. Proto se jejich dovoz pouze eviduje a monitoruje, a je nutné pouze oznámení o dovozu, nikoliv povolení (čl. 4 odst. 4 nařízení).⁹⁶

Přemísťování živých exemplářů živočišného druhu v rámci členských států ES

Tato problematika je upravena v § 14 – 15 zákona a v čl. 7, 9 a 11 nařízení. Týká se jakéhokoliv přemísťování živých exemplářů z místa uvedeného v dovozním povolení nebo jiném potvrzení vydaném dle nařízení na jiné místo uvnitř ES, tedy exempláře neopouštějí hranice ES. S výjimkou exemplářů z přílohy A, kdy je nutné mít předběžné povolení MŽP, lze exempláře přemísťovat volně. U exemplářů druhů z příloh B, C a D musí osoba odpovědná za přemístění být schopna předložit doklad o legálním původu exempláře.

V dovozním povolení, na základě něhož byl exemplář do EU dovezen, MŽP stanoví místo, kde má být tento po dovozu umístěn. Pouze po splnění této podmínky je možné vydat povolení k přemístění exempláře zařazeného do přílohy A nařízení.

Žadatel musí splnit povinnosti dle § 14 zákona a dle čl. 9 nařízení, např. musí

⁹⁵ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s.42 – 62, s. 151.

⁹⁶ Tamtéž, s. 65.

k žádosti přiložit doklad o registraci u povinně registrovaných exemplářů, prokázat svou totožnost či přiložit úředně ověřenou kopii povolení k podnikatelské činnosti související s držením nebo přesunem exempláře, pokud takovou činnost provozuje. Dle § 14 odst. 2 písm. d) je potřebné také potvrzení vědeckého orgánu příslušného dle cílového místa, že místo určení přemístění exempláře je vybaveno tak, aby se minimalizovalo nebezpečí zranění, poškození zdraví či krutého zacházení a aby byla zajištěna řádná péče o exemplář.

Přemísťuje-li se exemplář druhu zařazeného do přílohy B, může ho jeho držitel opustit až poté, co zajistí, aby byl příjemce informován o způsobu zajištění řádné péče o exemplář.

Povinnosti dle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, dále obsahují podmínky pro přemísťování a následnou řádnou péči o exempláře (viz níže).⁹⁷

c) Registrace obchodníků a vědeckých institucí a odchylky pro některé případy vývozu

Obchodníci, vědci a vědecké instituce se dle § 16 zákona, § 2 prováděcí vyhlášky č. 227/2004 Sb.⁹⁸ a čl. 7 odst. 1 písm. b) a odst. 4 nařízení registrují u Ministerstva životního prostředí. Pokud se tyto osoby zaregistrují, podléhají poté zjednodušenému řízení během obchodování dle zákona a komunitárních předpisů.

Vyhláška stanoví, že ministerstvu se zasílá žádost o registraci pěstírny rostlin pro účely odchylky pro obchod s uměle vypěstovanými rostlinami a žádost o registraci vědce nebo vědecké instituce pro účely odchylky pro případ neobchodních zápůjček, darů nebo výměn exemplářů mezi nimi. Vědci a vědecké instituce v případech těchto nekomerčních výměn mohou u exemplářů herbářových, sušených a jiných používat štítky. Pak se na vědce a vědecké instituce nevztahují povinnosti předložit dokumenty dle čl. 4, 5, 8 a 9 nařízení.⁹⁹

Odchylný režim platí v situaci, kdy dochází k **vývozu exempláře rostlinného druhu na základě rostlinolékařského osvědčení** upraveného v § 17 zákona. Jedná se o uměle vypěstované rostliny druhu zařazeného v příloze B a C nařízení a uměle vypěstované hybridy získané z druhu přímo ohroženého vyhynutím. Uměle vypěstované exempláře rostlinného druhu jsou rostliny či odvozeniny z rostliny vypěstované např. ze semen, odnoží aj. v kontrolovaných podmínkách, tj. v nepřirodním prostředí, které je intenzivně ovlivňováno

⁹⁷ Tamtéž, s.66.

⁹⁸ Dále jen „vyhláška“.

⁹⁹ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s. 68.

lidskými zásahy jako např. hnojení, zavlažování apod. Rodičovská kultura přitom musela být získána v souladu s příslušnými právními předpisy tak, aby to nebylo na újmu přežití daného druhu ve volné přírodě, a musí s ní být zacházeno tak, aby bylo zaručeno její dlouhodobé udržování.

Rostlinolékařská osvědčení se vydávají na základě zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči. Dle § 28 tohoto zákona rostlinolékařská osvědčení vydává rostlinolékařská správa na žádost vývozce či osoby jím pověřené. Dle § 28 odst. 5 pak rostlinolékařské osvědčení, příp. rostlinolékařské osvědčení pro reexport může nahrazovat povolení MŽP k vývozu uměle vypěstovaných rostlin ohrožených druhů planě rostoucích rostlin – viz. též § 17 odst. 2 zákona 100/2004 Sb. a § 3 vyhlášky č. 227/2004 Sb.

Vývozem se rozumí vývoz z EU, tzn., že se jedná o exempláře vypěstované v některém z členských států EU včetně ČR. V ostatních případech vývozu (kdy se nejedná o uměle vypěstované exempláře rostlin) je nutné požádat MŽP o vydání příslušného dokladu k vývozu.¹⁰⁰

d) Obchod s některými zvláště chráněnými druhy a výrobky z tuleňů a regulace lovu některých druhů mořských živočichů

Obchod se zvláště chráněnými druhy

Podle § 48 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, lze druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené, vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, vyhlásit za zvláště chráněné. Dle stupně ohrožení se pak dělí na: kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Seznam a stupeň ohrožení těchto živočichů stanoví vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., která je rozděluje do přílohy II. (rostliny) a III. (živočichové).

Zákon v § 18 stanoví (v souladu s § 53 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb.) zákaz mezinárodního obchodu se zvláště chráněnými druhy, resp. postup při jejich vývozu, jenž lze uskutečnit, jen na základě povolení MŽP. Zákon tyto druhy označuje jako tzv. „jiné jedince“ a rozumí jimi druhy, které jsou upraveny v § 48 zákona č. 114/1992 Sb., které nejsou exemplářem CITES dle čl. 2 písm. t) nařízení a které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem (ten ovšem dosud nebyl vydán). V takovém případě by povolení vydávalo MŽP ve

¹⁰⁰ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s 70.

správním řízení. Na území ČR by pro tyto „jiné jedince“ při jejich vývozu platila obdobná pravidla jako pro exempláře z přílohy A nařízení.¹⁰¹

Podmínky pro vydání povolení k vývozu jsou stanoveny v § 18 odst. 3 zákona.

Žadatel musí prokázat:

- že vývoz jedince neohrozí druh na přežití, přičemž o odborné stanovisko může požádat vědecký orgán (AOPK ČR),
- původ jedince dle § 54 zákona č. 114/1992 Sb. – důkaz, že jedinec byl získán v souladu s tímto ustanovením. Původ jedince lze prokázat např. povoleným dovozem, povoleným odebráním z přírody nebo sběrem aj. Bez takového prokázání je pak zakázáno tyto jedince držet, chovat, pěstovat, prodávat, nabízet za účelem prodeje či výměny aj. U nezaměnitelně označených nebo identifikovatelných jedinců pravomocně odebraných dle § 89 zákona č. 114/1992 Sb. nebo dle zákona č. 100/2004 Sb. se za zákonný původ považuje pravomocné rozhodnutí o odebrání,
- že během přepravy bude jedinec zajištěn v souladu se zvláštními právními předpisy, aby nehrozilo nebezpečí úhynu či poškození zdraví (např. zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání - viz dále).¹⁰²

Obchod s výrobky z tuleňů

Zákon stanoví v § 19 v souladu se směrnicí Rady č. 83/129/EHS, o tuleních mláďatech, zákaz dovozu a tranzitu výrobků z tuleňů pro obchodní účely. Výrobky z tuleňů jsou definovány v příloze zákona dle § 1 odst. 2 písm. b). Hlavním důvodem zákazu dovozu takových výrobků je používání nehumánních metod zabíjení mláďat tuleňů pro kožešiny, konkrétně jde o tuleně grónského a čepcola hřebenatého, kteří nejsou ohroženi na přežití ani nejsou uvedeni v přílohách ohrožených druhů k nařízení Rady č. 338/97/ES. V nich jsou naopak některé ostatní druhy ploutvonožců (mrožovití, lachtanovití); na ně se vztahuje režim dle příloh, ve kterých jsou zahrnuty, a nikoliv § 19 zákona.

Lov tuleňů příslušníky kmene Inuitů je ale důležitou součástí tradičního způsobu jejich života a hospodářství, proto nepředstavuje hrozbu pro zachování tuleňů, zvířata při něm netrpí a tulení mláďata zůstávají nepoškozená. Proto lze obchod s výrobky z takto ulovených tuleňů

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 72.

¹⁰² Tamtéž, s. 73.

povolit (§ 19 odst. 2).¹⁰³

Regulace lovu některých druhů mořských živočichů

V § 20 je vytvořena právní podpora pro ratifikaci Úmluvy o regulaci velrybářství. Jelikož kytovci jsou savci a ne ryby, nevztahuje se na ně zákaz mořského rybolovu dle zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, ale zákaz jejich lovu je dán právě zákonem č. 100/2004 Sb.

Dle zákona se vztahuje zákaz na lodě plující pod vlajkou ČR. Není ale zcela jasné, kdo by v případě porušení zákazu byl podle tohoto ustanovení stíhán. Mohl by to být provozovatel lodi, kapitán, či konkrétní osoba, která lov prováděla. Ta by se nemohla zprostit odpovědnosti za přestupek ani vykonáním příkazu velitele či provozovatele lodi.

Prováděl-li by lov český státní příslušník jako člen posádky lodě plující pod státní vlajkou státu, v němž lov kytovců zakázán není, nebude tato osoba zodpovědná dle tohoto zákona.

Výjimku ze zákazu lovu kytovců pro vědecké účely může povolit ministerstvo, které je výkonným orgánem též pro potřeby Úmluvy o regulaci velrybářství.¹⁰⁴

e) Náležitosti povolení nebo potvrzení pro dovoz, vývoz, zpětný vývoz nebo přemístění exempláře a nakládání s ním

Ustanovení § 21 zákona zavádí legislativní zkratku „doklad CITES“, pod kterou spadá nejen vyplněný a potvrzený formulář příslušného povolení nebo potvrzení podle práva ES o ochraně ohrožených druhů, ale také oznámení o dovozu, rostlinolékařské osvědčení a kopie těchto dokladů. Tyto písemnosti pod tento pojem řadí zákon proto, že platí na celém území ES, musí být tedy standardizovány a dle § 37 odst. 3 zákona jsou veřejnou listinou. Každé rozhodnutí o povolení dovozu, vývozu a zpětného vývozu exempláře dle zákona č. 100/2004 Sb. má formu správního rozhodnutí a na jeho vydání se vztahuje správní řád (s výjimkou lhůt, které stanoví Evropská komise – § 38 zákona, viz. výše). Součástí kladného rozhodnutí musí být pak vždy též právě tyto řádně vyplněné a potvrzené formuláře příslušných „dokladů CITES“, které české úřady vydávají jménem ES. Doklady je nutno vyplnit nejen v češtině jako pracovním jazyce EU, ale údaje v nich musí být vyplněny též v angličtině, francouzštině

¹⁰³ Tamtéž, s. 74.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 75.

či španělštině, které jsou pracovními jazyky Washingtonské úmluvy.

V „dokladu CITES“ je nutno také uvést způsob nezaměnitelného označení exempláře pomocí nesnímatelné značky dle § 23 odst. 8 zákona, což patří k povinnostem vlastníka či dlouhodobého držitele exempláře.¹⁰⁵

Nakládání s „doklady CITES“, konkrétně s dovozním povolením a dokladem vydaným ve státě vývozu pro vývoz či zpětný vývoz exempláře do ČR, je upraveno v § 22 zákona. Tyto dokumenty při dovozu celní orgány odeberou a zároveň potvrdí jejich kopii, která pak slouží dovozci při prokazování původu exempláře. Pokud doklad při dovozu celní orgány neodeberou, musí jej dovozce nejpozději do 15 dnů předložit ministerstvu s písemným zdůvodněním, proč nedošlo k předložení dokladů celním orgánům. Rovněž, nemá-li dovozce kopii dokladu CITES či jsou-li údaje na kopii dokladu chybné nebo neúplné, informuje dovozce ministerstvo o okolnostech dovozu a důvodech pochybností, přiloží příslušné doklady a požádá o vydání náhradního potvrzení pro účely prokázání povoleného dovozu. MŽP také ověřuje platnost kopie dokladu CITES v případě, že se objeví nějaké pochybnosti.

f) Registrace některých exemplářů, udělování výjimek ze zákazu obchodní činnosti

Institut registrace je opatřením, které není upraveno přímo právem ES, nýbrž ČR ho zavedla již předchozím zákonem č. 16/1997 Sb., jedná se v podstatě o přísnější opatření, které bylo doporučeno Sekretariátem CITES a existuje rovněž v řadě evropských zemí.

Účelem registrace je usnadnění prokazování původu exemplářů (viz. dále) a jejich evidence, a tím zlepšení ochrany před neoprávněným pašováním.

Předmětem registrace jsou exempláře druhů přímo ohrožených vyhynutím, pro které platí zákaz obchodních činností. Jde tedy o druhy zařazené v příloze A nařízení, ale vyhláška může stanovit i jiné druhy, jejichž exempláře se musí registrovat – jejich seznam se nachází v příloze č. 4. Registrace je zaměřena hlavně na živé exempláře některých druhů savců, ptáků a plazů.

Neregistrují se druhy stanovené vyhláškou v její příloze č. 3, jedná se o druhy, které se v ČR běžně rozmnožují v zájmových chovech, druhy, pro které by registrace byla obtížně vymahatelná zejména proto, že je nelze bezproblémově označit, všechny neživé exempláře a všechny druhy rostlin a také zvláště chráněné druhy podle zákona č. 114/1992 Sb.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 77.

¹⁰⁶ Aktualizovaný seznam druhů ptáků, které podléhají registraci, lze nalézt na webu www.birdlife.cz.
Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s 84.

Zajímavou problematikou v souvislosti s registrací jsou kříženci. V zájmovém chovu je totiž jejich chov poměrně dost rozšířen a oblíben. Jako příklad lze uvést chov kříženců velkých sokolovitých dravců (sokol stěhovavý, raroh velký, raroh lovecký), kteří jsou ceněni v sokolnictví, aj. Takoví kříženci se v přírodě sice přirozeně nevyskytují, ale mohou do ní buď uniknout nebo být záměrně vypuštěni. Dle legislativy CITES se na odchované jedince, kteří jsou hybridem různých živočišných druhů, vztahuje nejvyšší stupeň ochrany, jímž je chráněn alespoň jeden z rodičů křížence. Pokud tedy alespoň jeden z nich je druhem podléhajícím registraci, vztahuje se povinnost registrace rovněž na jejich křížence.¹⁰⁷

Povinnost přihlásit exemplář k registraci má jeho dlouhodobý držitel a vlastník. Takovou povinnost nemají, pokud mají bydliště či sídlo mimo území ČR a nepřesahuje-li doba pobytu exempláře v ČR 90 dnů a dále takové osoby s bydlištěm či sídlem v EU, nepřesahuje-li doba pobytu exempláře v ČR 1 rok. Povinnost mít výjimku ze zákazu obchodních činností však zůstává nedotčena.

Registrační úřad vydá registrační list jako potvrzení o provedení registrace, jeho vzor stanoví vyhláška. Podle § 36 zákona platí, že registrační listy vydané dle předchozího zákona č. 16/1997 Sb. platí nadále jako doklad o registraci.

Registrační úřady vydávají také **výjimky ze zákazu obchodních činností** podle čl. 8 nařízení.

Zákaz obchodních činností ohledně exemplářů patřících do skupiny A nařízení je stanoven v čl. 8 odst. 1 nařízení a odst. 5 pak uvádí, že se tyto zákazy vztahují rovněž na exempláře druhů z přílohy B s určitými výjimkami. Obchodními činnostmi dle odst. 1 jsou např. koupě, nabízení ke koupi, kterým se rozumí již samotné zadávání inzerátů či jiné poptávání, nabytí pro komerční účely, prodej a nabídka k prodeji (rovněž pomocí inzerce), přeprava k prodejním účelům aj. Dle čl. 8 odst. 3 může pak z těchto zákazů být udělena výjimka formou potvrzení vydaného výkonným orgánem členského státu za splnění podmínek v tomto ustanovení vyjmenovaných. Těmito orgány jsou v ČR krajské úřady a správy národních parků a chráněných krajinných oblastí dle § 23 odst. 3 a § 25 odst. 8. Platnost potvrzení o výjimce končí, nastane-li některá ze skutečností předvídaných v nařízení Komise č. 1808/2001/ES, je jím např. únik či uhynutí živých exemplářů. Mezi případy, kdy lze udělit výjimku dle čl. 8 odst. 3 nařízení patří např. dovoz či získání exempláře před zavedením jeho nejvyšší ochrany (tj. uvedení v příloze I Úmluvy nebo v příloze A nařízení) či

¹⁰⁷ Stejskal, V., Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa. Česká společnost ornitologická, 2004, s.44.

exempláře narozené a odchované v zajetí či uměle vypěstované atd.¹⁰⁸

Dle současné praxe nejsou zoologické zahrady sdružené v Unii českých a slovenských zoologických zahrad považovány za komerční zařízení, k vystavování exemplářů CITES tedy nepotřebují výjimku ze zákazu obchodních činností.¹⁰⁹

V § 23 odst. 3 – 5 zákona jsou dále uvedena podrobnější pravidla pro postup při registraci a při vydávání výjimek z obchodních činností. Žádost o vydání dokladu o registraci musí být dle § 38 odst. 3 vyřízena ve lhůtě 30 dní ode dne doručení žádosti příslušnému správnímu úřadu – jedná se o řízení *sui generis* mimo režim správního řádu jako výjimka z ustanovení § 38 odst. 1 a 2 zákona.

Dle § 23 odst. 6 je pak vlastník či dlouhodobý držitel exempláře povinen hlásit registračnímu úřadu jakékoliv **změny** týkající se registrovaného exempláře. Pokud dojde ke zcizení exempláře, musí dosavadní vlastník předat novému vlastníku registrační list a nahlásit zcizení registračnímu úřadu a nový vlastník nabytí naopak nahlásit a nechat se zapsat do registračního listu. Registrační list se pak registračnímu úřadu odevzdává v případě úhynu, ztracení, zničení či trvalého vývozu exempláře.

Při prodeji či jiných způsobech převodu exempláře podléhajícího registraci, je prodávající povinen ho opatřit písemným upozorněním „CITES, druh podléhající registraci“ a převod uskutečnit pouze s příslušným dokladem o registraci. Proávající je povinen si samozřejmě opatřit potvrzení o výjimce ze zákazu obchodních činností dle čl. 8 odst. 3 nařízení.

Na exempláře zabavené (§ 34), zůstávají-li majetkem státu, se dle § 23 odst. 10 nevztahuje povinnost registrace. Pokud dochází k jejich prodeji, dlouhodobé výpůjčce delší než 90 dnů, pronájmu nebo jinému převodu, vystaví ministerstvo novému nabyvateli potvrzení o původu zabaveného exempláře. Postupuje přitom opět podle § 38 odst. 3, jde o zvláštní řízení, na něž se nevztahuje správní řád a platí zde lhůta pro vydání tohoto potvrzení 30 dní.¹¹⁰

O tom, jakým způsobem v praxi probíhá registrace exemplářů, jsem se přesvědčila při jedné mé návštěvě obchodu se zvířaty – ZOO Hoch v Českých Budějovicích. Z rozhovoru s jeho pracovníci vyplynulo, že řízení probíhá celkem bez problémů a je poměrně jednoduché.

¹⁰⁸ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s 85.

¹⁰⁹ Stejskal, V., Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa. Česká společnost ornitologická, 2004, s. 40.

¹¹⁰ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s 88.

Měla jsem také příležitost prohlédnout si registrační list na želvu, k němuž byla připojena fotografie, neboť tento exemplář nelze jinak označit, a také jeden registrační list týkající se kajmana. Pracovnice mi také sdělila, že zná příslušné právní předpisy a že má vše v pořádku, protože u ní čas od času inspekce kontroly provádí.

Co se týče registrační povinnosti, lze v internetových diskusích nalézt občas také výtky k tomu, že v ČR je stanovena tato povinnost u druhů, které se v jiných zemích již registrovat nemusí.¹¹¹ Dle mého názoru je toto ovšem v pořádku. Myslím, že chovatele tyto úkony nijak zvláště nezatíží a chovaným jedincům je jen ku prospěchu to, že jsou pod kontrolou příslušných institucí.

g) Prokázání původu

V celé řadě situací, jako např. při mezistátním či vnitrouijním obchodě (dovoz, vývoz, zpětný vývoz), při komerčním využití aj., se vyžaduje prokázání původu exempláře, jiného jedince, výrobku z kytovců, výrobku z tuleně a regulované kožešiny. Dle § 24 zákona je tato problematika upravena zvláštním právním předpisem, kterým je § 54 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který se vztahuje rovněž na všechny exempláře druhů z přílohy A – D nařízení (exempláře CITES). Dle tohoto ustanovení platí, že pro toho, kdo např. "*chová, drží, pěstuje, dopravuje, prodává, vyměňuje, nabízí za účelem prodeje nebo výměny atd. zvláště chráněnou rostlinu, zvláště chráněného živočicha nebo rostlinu či živočicha chráněného podle mezinárodních úmluv nebo dle zvláštního právního předpisu o dovozu a vývozu ohrožených druhů*" (zákon č. 100/2004 Sb.), je stanovena "**povinnost na výzvu orgánu ochrany přírody prokázat jejich zákonný původ** např. *povoleným dovozem, povoleným odebráním z přírody nebo sběrem, pěstováním v kultuře aj.. Bez takového prokázání původu je zakázáno vyjmenované druhy fauny a flóry chovat, držet, pěstovat, dopravovat, prodávat atd.*" (viz výše). "*U nezaměnitelně označených nebo identifikovatelných jedinců pravomocně odebraných dle § 89 zákona č. 114/1992 Sb. nebo podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 100/2004 Sb.) se za zákonný původ považuje pravomocné rozhodnutí o odebrání*"¹¹².

Původ se bude ve většině případů prokazovat předložením písemné dokumentace,

¹¹¹ Viz. např. <http://www.ifauna.cz/diskuse/vypis.php?o=20&thema=60439>.

¹¹² Viz. § 54 zákona č. 114/1992 Sb.

pouze zcela výjimečně se kontrolní orgán může spokojit i s čestným prohlášením.¹¹³

Kromě povinnosti prokázat původ jedince mají takové osoby též povinnost na vyžádání orgánů ochrany přírody prokázat svou totožnost.

Orgány, které jsou oprávněny vyzvat držitele živočicha či rostliny, jsou Česká inspekce životního prostředí, správy chráněných krajinných oblastí a národních parků, krajské úřady a obce s rozšířenou působností (tyto ovšem nemají působnost ve smyslu zákona č. 100/2004 Sb.) dle § 77 odst. 2 písm. c), § 77a odst. 3 písm.m), § 78 odst. 2, § 80 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb.¹¹⁴

h) Výkon státní správy dle zákona č. 100/2004 Sb.

Působnost státních orgánů dle zákona č. 100/2004 Sb. je upravena zejména v § 25, v různých ustanoveních zákona je pak tato doplněna ve specifických oblastech.

Správními úřady vykonávajícími působnost dle tohoto zákona jsou orgány ochrany přírody ve smyslu § 75 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., Ministerstvo financí, celní orgány, orgány veterinární správy, orgány rostlinolékařské péče a krajské úřady. Důvodem je skutečnost, že v mnoha oblastech je nutná spolupráce na různých úsecích státní správy, což vyplývá především z nařízení ES. Vědecký orgán v tomto výčtu není, neboť se nejedná v jeho případě o orgán vykonávající státní správu.

Ministerstvo životního prostředí je dle § 25 odst. 2 výkonným orgánem s hlavní odpovědností dle čl. IX úmluvy CITES a čl. 13 odst. 1 písm. a) nařízení. Vedle něj jsou zřízeny další (pomocné) výkonné orgány, a sice krajské úřady, správy CHKO a NP a orgány rostlinolékařské péče. Mezi hlavní pravomoci MŽP patří povinnost zajišťovat styk s Komisí a Sekretariátem a smluvními stranami Úmluvy. Dále určuje vědecké orgány, uděluje povolení, potvrzení a jiné dokumenty dle zákona, registruje vědce a vědecké instituce, obchodníky s uměle vypěstovanými exempláři rostlin a provozy zařízení, v nichž se chovají či uměle rozmnožují exempláře pro obchodní účely (§ 29), zajišťuje činnost záchranných center atd.

Povinností **Ministerstva financí** dle odst. 3 je co nejširší spolupráce s MŽP a Českou inspekcí životního prostředí¹¹⁵ zejména při kontrole obchodu, jakož i plnění dalších úkolů vyplývajících z práva ES o ochraně ohrožených druhů.

¹¹³ Stejskal, V., Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa. Česká společnost ornitologická, 2004, s.38.

¹¹⁴ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s 90.

¹¹⁵ Dále jen: "ČIŽP, inspekce".

Působnost **České inspekce životního prostředí** spočívá v kontrole a ukládání sankcí a opatření k zajištění povinností uložených tímto zákonem, ale i vedení centrální databáze registrovaných exemplářů, monitoring a další. Důležitou úlohou inspekce je reprezentace ČR v mezinárodních strukturách zaměřených na prosazování Úmluvy. Jde hlavně o pracovní skupinu Interpolu pro kriminalitu v oblasti druhové ochrany, ve skupině EU pro vymáhání práva v oblasti obchodu s ohroženými druhy, zapojení do sítě inspekcí životního prostředí zemí ES a přidružených zemí aj. Podrobná pravidla pro výkon kontroly jsou v § 30 zákona.

Důležitou roli v rámci výkonu státní správy hrají **celní orgány** ve smyslu § 3 celního zákona č. 13/1993 Sb. Jejich působnost spočívá v dohledu nad zbožím, které je exemplářem, v kontrole exemplářů v době dovozu, vývozu, zpětného vývozu a tranzitu, v kontrole podmínek přepravy živých exemplářů, v zadržování exemplářů aj. Další kompetence jsou stanoveny v § 26 a § 34.

Orgány veterinární správy, které určuje § 47 zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, zejména spolupůsobí v celních úřadech, pomáhají celním orgánům kontrolovat exempláře a podmínky jejich přepravy, a dále stanovují dle zvláštních právních předpisů veterinární podmínky manipulace s exempláři při jejich zadržení nebo zabavení (viz. § 26 a § 34 zákona).

Orgány rostlinolékařské péče (jejich výčet v § 70 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči) mají stanoveny úkoly obdobné jako orgány veterinární správy, vedle těchto jim náleží působnost dalšího výkonného orgánu CITES při vydávání dokladů pro vývoz exemplářů rostlin dle § 17 zákona.

Pomocnými výkonnými orgány jsou pak také **krajské úřady a správy CHKO a NP** v případech udělování výjimek ze zákazů obchodních činností s exempláři, zajišťování registrace exemplářů a zjišťování skutečností týkajících se regulace obchodních činností dle čl. 8 odst. 5 nařízení. Krajské úřady vykonávají územní působnost na území krajů mimo území národních parků a chráněných krajinných oblastí.

V § 25 odst. 9 je pak stanovena působnost vybraných správních orgánů v oblasti výkonu kontroly nad dodržováním práva ES o ochraně ohrožených druhů a tohoto zákona. Jedná se o MŽP, inspekci, celní orgány, krajské úřady a správy NP a CHKO. S výjimkou ČIŽP nemohou ale ukládat sankce dle zákona č. 100/2004 Sb., ale krajské úřady a správy NP a CHKO mohou ukládat sankce za neprokázání původu exempláře dle § 54 a § 87 odst. 3 písm. o) zákona č. 114/1992 Sb.¹¹⁶

¹¹⁶ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s 95.

i) Vědecký orgán

Vědeckým orgánem je v ČR Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR), která je organizační složkou státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí se sídlem v Praze. Jde o odbornou instituci, která se podílí na činnostech spojených s regulací obchodu s ohroženými druhy. Její kompetence vyplývají z § 27 a jiných ustanovení zákona, přičemž další jí stanoví nařízení č. 338/97/EHS a nařízení č. 1808/2001/ES. Nařízení č. 338/97/ES v podstatě přebírá kompetence z Úmluvy. Dle čl.13 nařízení každý členský stát ustanoví jeden či více vědeckých orgánů s potřebnou kvalifikací, jejichž povinnosti se liší od povinností výkonných orgánů. Členské státy sdělí Komisi název a adresu vědeckých orgánů, a dále všechny další změny těchto informací.¹¹⁷

Uvnitř AOPK funguje tzv. řídicí skupina CITES, která fakticky vykonává funkci vědeckého orgánu. Její pracovníci zastupují vědecký orgán v tzv. Vědecké prověřovací skupině CITES (Scientific Review Group) složené ze zástupců vědeckých orgánů členských států EU, jež působí při Evropské komisi, jejíž zástupce jí také předsedá.¹¹⁸

AOPK není dle § 25 orgánem vykonávajícím státní správu, tedy její činnost se neodehrává v rámci správního řízení a nevydává správní rozhodnutí. Právně závazné se její administrativní úkony stávají společně s příslušným správním rozhodnutím orgánu státní správy (výkonné orgány – MŽP, krajské úřady, správy NP a CHKO). Administrativní úkony AOPK lze pak napadnout opravným prostředkem proti takovému správnímu rozhodnutí.¹¹⁹

Mezi kompetence vyplývající přímo z **nařízení Rady č. 338/97/ES** patří poskytování vyjádření při vydávání dovozních a vývozních povolení, resp. potvrzení o zpětném vývozu a povolení k přemístění živých exemplářů v rámci EU – čl. 4, 5 a 9 (viz. výše). Pro svá vyjádření vědecký orgán často využívá jako cenné informace podklady a údaje, které shromažďuje Vědecká prověřovací skupina.¹²⁰

Nařízení Komise č. 1808/2001/ES svěřuje do působnosti vědeckého orgánu poskytování konzultací výkonnému orgánu ohledně exemplářů živočišných druhů narozených a odchovaných v zajetí a exemplářů rostlinných druhů uměle vypěstovaných – čl. 24 a 26. Dle čl. 29 poskytuje pak konzultace ohledně udělování výjimek ze zákazů obchodních činností, a

¹¹⁷ Tamtéž, s. 104.

¹¹⁸ Viz. čl. 17 nařízení.

¹¹⁹ Stejskal, V.-Vilímková, V: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s. 105.

¹²⁰ Tamtéž, s. 106.

to jak výkonnému orgánu, tak přímo žadateli ohledně exemplářů potřebných pro pokrok vědeckého poznání nebo k nezbytným biomedicínským účelům. Čl. 30 pak stanoví vědeckému orgánu roli konzultanta v případě vydávání odchylek ze zákazů obchodních činností, tentokrát pro vědecké instituce.¹²¹

Zákon v § 27 odst. 2 vyjmenovává jednotlivé kompetence vědeckého orgánu. Většinou se jedná o vyjádření a vydávání odborných stanovisek, ale důležité je též ustanovení písm. f), dle kterého vědecký orgán shromažďuje odborné údaje o druzích živočichů a rostlin, na něž se vztahuje tento zákon a připravuje informace pro Komisi. Dle písm. g) vědecký orgán spolupracuje s vědeckými orgány členských zemí Úmluvy a ostatními mezinárodními organizacemi, např. Světový svaz ochrany přírody, Světový fond na záchranu volně žijící fauny, sekretariáty mezinárodních úmluv, nejdůležitější je samozřejmě CITES, z dalších je to např. Úmluva o biodiverzitě, Bernská úmluva, Bonnská úmluva. Dle písm. h) pak shromažďuje, zpracovává a vyhodnocuje údaje o obchodu s druhy dle tohoto zákona, včetně obchodu nedovoleného, a vypracovává doporučení k ochraně druhů, regulaci obchodu s nimi a k zamezení nedovoleného obchodu – dle § 28 ministerstvo pak tato doporučení po připojení svého vyjádření zasílá Komisi ES.¹²²

Další kompetence v zákoně jsou např. uvedeny v § 18 odst. 3 písm. a) – vydání odborného stanoviska k povolení vývozu tzv. jiného jedince, které poskytuje žadateli.¹²³

Ustanovení § 28 zákona rozvádí ustanovení § 27 odst. 2 písm. h). Stanoví, že MŽP doporučení vědeckého orgánu předává se svým vyjádřením Evropské komisi. Tato povinnost je ministerstvu stanovena také v čl. 15 nařízení Rady č. 338/97/ES a v čl. 39 nařízení Komise č. 1808/2001/ES – z nich vyplývá, že tyto informace zahrnuje ministerstvo do souhrnné zprávy, kterou ještě s jinými údaji každoročně odesílá Komisi do 15. června.¹²⁴

j) Spolupráce příslušných správních orgánů na hranicích Evropských společenství – celní orgány a inspekce

Ustanovení o spolupráci správních orgánů na hranicích ES se zakládá na faktu, že všechny exempláře, jiní jedinci (zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů, které nejsou

---

¹²¹ Tamtéž, s. 108.

¹²² Tamtéž, s. 111.

¹²³ Tamtéž, s. 114.

¹²⁴ Tamtéž, s. 116.

exempláři), výrobky z tuleňů a regulované kožešiny jsou zbožím, které při přechodu státních hranic vždy podléhá celnímu dohledu (§ 26 odst.2 zákona).

Celní orgány provádějí celní dohled a celní kontrolu dle celního zákona. Kontrola zákonnosti dovozu, vývozu a zpětného vývozu exemplářů spočívá především v tom, že zjišťují, zda exempláře jsou doprovázeny platnými „doklady CITES“ (vývozní a dovozní povolení, potvrzení o zpětném vývozu, potvrzení o přemístění, rostlinolékařské osvědčení) a zda nevypršela doba platnosti těchto dokladů (6 či 12 měsíců). Významná je kontrola, zda předložené doklady byly skutečně vydány pro předmětné exempláře, tedy, zda odpovídají údaje ohledně popisu, množství, nezaměnitelného označení atd. a zda byly splněny podmínky dle veterinárního zákona a zákona o rostlinolékařské péči. Rovněž je důležitá spolupráce celních orgánů s orgány veterinární správy při kontrole podmínek přepravy živých exemplářů živočišného původu, tj. zda tyto podmínky jsou v souladu s doklady CITES, které mohou být vydány pouze při dodržení požadavků dle zvláštních zákonů (např. zákon o ochraně zvířat proti týrání, veterinární zákon); v případě letecké přepravy platí předpisy pro živá zvířata vydaná Mezinárodní asociací leteckých dopravců (IATA).¹²⁵

Při **dovozu** dovozce předkládá celnímu orgánu originál a „kopii pro držitele“. Po provedení kontroly a potvrzení vrátí celní orgán „kopii pro držitele“ dovozci a originál zašle MŽP. Podobný postup platí u oznámení o dovozu. Dovozce pak příslušné kopie používá jako doklad o původu legálně dovezeného exempláře a může je později použít také při podání žádosti o potvrzení o zpětném vývozu.

Při **vývozu** či zpětném vývozu celní orgán vrací originál a „kopii pro držitele“ vývozního povolení či potvrzení o zpětném vývozu vývozci resp. zpětnému vývozci a „kopii k zaslání zpět vydávajícímu orgánu celními orgány“ odešle MŽP. Originál těchto povolení a potvrzení musí totiž vývozce (zpětný vývozce) předkládat v případě exemplářů CITES při hraniční celní kontrole státu, do něhož exemplář vyváží, a dále mohou tyto doklady kontrolovat také tranzitní země.

Při zjištění porušení zákona či komunitárních právních předpisů nebo při takovém podezření může celní orgán exemplář zadržet. Musí zároveň o tom ihned uvědomit inspekci, jež věc posoudí a dále může umístit exemplář do záchraného centra a zahájit řízení o jeho zabavení. Celní orgán může ale též zadržovaný exemplář ponechat v režimu zadržení k provedení potřebných kontrol nebo ho vrátit tomu, kdo jej má v držení. Zabaví či zabere-li celní orgán exemplář dle celních předpisů, musí jej umístit do záchraného centra, aby byla

¹²⁵ Tamtéž, s. 99.

zajištěna odborná péče o exemplář.

Při zadržení a zabavení dovážených exemplářů musí inspekce postupovat dle veterinárních a rostlinolékařských předpisů, aby nedošlo k zavlečení škodlivých organismů či nákaz na území ČR.¹²⁶

Ohledně regulovaných kožešin platí, že jejich dovoz a tranzit se uskutečňuje v souladu se zákonem č. 100/2004 Sb. a nařízením Rady č. 3254/91/EHS, o zákazu používání nášlapných pastí. Dle nařízení je zakázáno dovážet kožešiny živočišných druhů uvedených v příloze I a ostatní zboží uvedené v příloze II. Výjimka platí pro země stanovené Komisí, které zakázaly používání nášlapných pastí a lov kožešinových zvířat provádějí humánním způsobem. Z nich lze do EU dovážet kožešiny a kožešinové zboží jen se zvláštním osvědčením vydávaným úřady třetích zemí, které jsou Komisí schváleny.

Zjistí-li celní orgán nezákonnost dovozu či tranzitu při přihlášení do určitého celního režimu ohledně regulovaných kožešin a výrobků z tuleňů, vydá rozhodnutí o jeho nepropuštění do navrženého režimu a vrátí je do země vývozu. Zjistí-li pak nezákonný dovoz či tranzit již uskutečněný, postupuje dále podobně jako u exempláře, tudíž kožešinu či výrobek z tuleňů zadrží a inspekce jej může poté zabavit.¹²⁷

k) Kontrola dodržování zákona a sankce za jeho porušení

Podle zákona č. 100/2004 Sb. vykonává kontrolu nad jeho dodržováním především Česká inspekce životního prostředí, která je také jediným orgánem oprávněným ukládat sankce za jeho porušení. Výkon kontroly se odehrává buď na hraničních přechodech (spolu s celními orgány dle § 26), kam patří také mezinárodní letiště, anebo ve vnitrozemí. U nás patří k jednomu z nejdůležitějších kontrolních míst letiště Ruzyně (vzhledem k tomu, že ČR sousedí pouze s členskými státy EU), kde se nachází detašované pracoviště ČIŽP. Ve vnitrozemí probíhají kontroly např. v prodejnách zvířat, na burzách zvířat, v záchranných centrech či u chovatelů zvířat.

Hlavní náplní činnosti ČIŽP jsou kontroly, šetření a revize na konkrétních místech. Porušování právních předpisů v oblasti ochrany přírody řeší ve správním řízení, kdy může ukládat pokuty, nařizovat provedení nutných opatření k nápravě nebo v krajním případě zakázat další činnost, jež by vedla k porušování životního prostředí. Řádným opravným

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 100.

¹²⁷ Tamtéž, s. 101.

prostředkem proti rozhodnutí inspekce ve správním řízení je odvolání, o kterém rozhoduje MŽP.¹²⁸

Zákon v § 30 obsahuje nejen výčet kompetencí a oprávnění ČIŽP při výkonu kontroly, ale také povinnosti kontrolovaných osob, jako je např. povinnost podat vysvětlení, předložit doklady, strpět prohlídky a odebrání vzorků. Na žádost kontrolované osoby se o úkonech kontroly sepíše úřední záznam. Další podrobnosti ohledně výkonu kontroly stanoví § 40 zákona, kde je také upravena odpovědnost za škodu způsobenou pracovníky inspekce při výkonu kontroly.¹²⁹

ČIŽP je při kontrolách často doprovázena pracovníky vědeckého orgánu, zejména při návštěvách chovatelských burz. Při nich se obvykle zjišťuje, že prodejci nedodržují ustanovení zákona a prodávají exempláře podléhající povinné registraci bez označení „CITES, druh podléhající registraci“ a také bez registračního listu, resp. že jedinci nebývají označeni nezaměnitelným způsobem. V takových situacích přicházejí ke slovu sankce dle příslušných ustanovení zákona. Pracovníci AOPK ČR doprovázejí inspektory rovněž na kontrolách chovatelů, kdy hlavním předmětem kontroly je správná dokumentace o původu držení jedinců, jejich označení a podmínky chovu a vybavení. Kontroly jsou zcela nezbytné, neboť vlastníci exemplářů používají nejrůznější výmluvy, proč nemohou předložit patřičné doklady, či se u nich dokonce nahlášení jedinci již nevyskytují, např. „že jedince získali na burze od neznámého prodejce, který jim sdělil, že jsou odchováni v zajetí“; „že neví, že druh podléhá registraci“ či „že exempláře napadla kuna a oni následkem toho uhynuli“, atd.¹³⁰

Rovněž z rozhovoru, který mi laskavě poskytl jeden z pracovníků ČIŽP - oblastního inspektorátu v Českých Budějovicích – vyplývá, že kontroly se zaměřují především na dodržování předepsané dokumentace dle zákona č. 100/2004 Sb. (registrační listy, prokazování původu). Při zjištění porušení se ve správním řízení ukládají pokuty, které se nejčastěji dle něj pohybují v rozmezí 2 000 – 20 000 Kč. Podle názoru dotyčného pracovníka jsou nástroje, které zákon inspekci dává, vcelku dobré, jde spíše o to, aby měla dostatečné kapacity a možnosti jich využít.

---

¹²⁸ Tamtéž, s. 121.

¹²⁹ Tamtéž, s. 123.

¹³⁰ Staňková, J.: Praktické dopady uplatňování zákona CITES. České právo životního prostředí, 2/2001.

Přestupky

Nařízení č. 338/97/ES stanoví v čl. 16 povinnost členským státům přijímat vhodná opatření k uložení sankcí za porušení tohoto nařízení. Odrazem uvedeného ustanovení je úprava přestupků v § 31 zákona, přičemž subsidiárně se použije zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Pachatelem přestupku může být jen fyzická osoba, a to nejen občan ČR, ale též cizí státní příslušník či osoba bez státní příslušnosti (zásada teritoriality dle § 8 přestupkového zákona). Jednotlivé skutkové podstaty přestupků jsou vyjmenovány v § 31 a vyplývají jak z porušení zákona, tak i z porušení příslušné evropské legislativy, tedy nařízení. Nebylo-li by určité jednání možno zařadit pod některou skutkovou podstatu zde, lze subsidiárně aplikovat § 45 zákona o přestupcích, kde je obecná skutková podstata přestupku na úseku ochrany životního prostředí.

Pokuty za přestupek ukládá inspekce dle svého správního uvážení. Pokuta může dosáhnout až výše 200.000,- Kč. Pokuty jsou příjmem Státního fondu životního prostředí a mohou být použity na účely ochrany životního prostředí.¹³¹

Procesní pravidla pro řízení o přestupcích jsou stanovena v § 31 odst. 2 a 3 zákona (blokové řízení), subsidiárně se použije zákon o přestupcích.¹³²

Správní delikty právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti

Právnické osoby a fyzické osoby při výkonu své podnikatelské činnosti se mohou dopustit správních deliktů vyjmenovaných v § 32 zákona, nikoliv přestupků. Jejich deliktní odpovědnost je založena na principu objektivní absolutní odpovědnosti, tj. bez možnosti vyvinění (u přestupků je nutno prokázat zavinění – subjektivní odpovědnost).

Jednotlivé skutkové podstaty správních deliktů jsou uvedeny v § 32 odst. 1 zákona. ČIŽP za ně může uložit pokutu až do výše 1.500.000,- Kč. Dle § 38 odst. 1 zákona se o uložení pokuty vede správní řízení, pokuta je uložena rozhodnutím o uložení pokuty, proti kterému lze podat řádný opravný prostředek.

¹³¹ Viz. § 3 zákona č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1.vydání. Praha, Linde 2005, s.128.

Zákon zde také upravuje procesní podmínky, za nichž inspekce v řízení o uložení pokuty rozhoduje o výši sankce za použití správního uvážení.

Ministerstvo je oprávněno zamítnout žádost o vydání dokladu CITES osobě, která byla pravomocně uznána vinnou z přestupku nebo odpovědnou z jiného správního deliktu dle zákona, příp. které byl zabaven exemplář, a to až po dobu 2 let od právní moci rozhodnutí. MŽP o tomto rozhoduje ve správním řízení. Inspekce podle zákona - § 35 odst. 7 - vede evidenci osob, které byly pravomocně uznány vinnými z přestupků či odpovědnými ze spáchání správních deliktů.¹³³

Trestné činy v oblasti obchodování s ohroženými druhy

Od 1.července roku 2002 je účinná novela trestního zákona¹³⁴ provedená zákonem č. 134/2002 Sb., která zakotvila mimo jiné také nové skutkové podstaty trestných činů, a to § 181f - § 181h – „Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami“. Jedná se především o reakci na požadavky komunitárních předpisů – čl. 16 nařízení č. 338/97/ES, ale také splnění závazků z úmluvy CITES. Rovněž se touto novelizací sleduje cíl přísnějšího trestání uvedených jednání, neboť dosud se objevovalo kvůli nedostatečné právní úpravě mnoho problémů. Jde také o vytvoření potřebné tzv. trestně právní „koncovky“ k příslušným zákonům z oblasti ochrany fauny a flóry.

Do té doby bylo možno postihnout protiprávní nakládání s živočichy a rostlinami podle zákona č. 16/1997 Sb. a podle zákona č. 114/1992 Sb. jen v oblasti přestupků a jiných správních deliktů, za něž nelze uložit trest odnětí svobody. Určitou možností, která ale byla v praxi dosti komplikovaná, byl postup dle tehdejšího znění § 181a a § 181b trestního zákona (trestný čin „Ohrožení životního prostředí“), a dále bylo možno ještě využít skutkové podstaty trestných činů pytláctví, týrání zvířat a porušování předpisů při obchodním styku se zahraničím. To ale bylo nedostatečné.

Podle nových § 181f a 181g lze tedy trestně stíhat jednání nebezpečná pro přežití ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (např. usmrcení, dovoz, vývoz, přechovávání, nabízení), a to jak v ČR, tak v celosvětovém měřítku. Předmětem ochrany v těchto ustanoveních jsou:

- zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů podle § 48 zákona č. 114/1992 Sb. nebo

¹³³ Tamtéž, s. 135.

¹³⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

- exempláře živočichů a rostlin chráněné podle § 1 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb.

Tyto druhy jsou uvedeny v základní skutkové podstatě § 181f odst. 1, a trestného činu se dopustí ten, kdo s nimi nakládá způsoby zde stanovenými, přičemž toto nakládání se týká buď více než padesáti kusů živočichů, rostlin či exemplářů, nebo se jedná o osobu, která byla v posledních dvou letech postižena za obdobný přestupek nebo v posledních třech letech za trestný čin odsouzena či potrestána. Druhá základní skutková podstata věnuje zvýšenou pozornost

- exemplářům kriticky ohroženým (§ 48 odst. 2 písm. a) zákona č. 114/1992 Sb.) nebo
- druhům přímo ohroženým vyhynutím (§ 2 písm. c) zákona č. 100/2004 Sb.).

U těchto druhů se totiž jedná o trestný čin, týkalo-li se jednání byt' jen jediného jedince.

Kvalifikovaná skutková podstata postihuje pak takové jednání, kterým pachatel sleduje získání značného prospěchu, spáchá-li ho jako člen organizované skupiny, v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu či ke spáchání došlo ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Trestem je odnětí svobody až na 1 rok u nedbalostního jednání, a až na 3, 5 či 8 let u jednání úmyslných, a dále také zákaz činnosti a peněžitý trest.

Dle § 33 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb. je jako další sankce stanoveno zamítnutí žádosti o vydání dokladu CITES u osob, které byly pravomocně odsouzeny za trestný čin dle § 181f a § 181g trestního zákona – limitem je doba zahlazení odsouzení dle § 69 trestního zákona.

Ustanovení § 181h trestního zákona se pak týká odnámání volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (viz kategorie vyjmenované shora) z přírody, čímž dochází k ohrožení místní populace těchto živočichů nebo rostlin. Jde o případy bezohledné exploatace zejména volně žijících živočichů, např. odchyt pěvců na území ČR s cílem jejich vývozu do jižní Evropy ke gastronomickým účelům. Za takové jednání, ať už úmyslné či nedbalostní, lze uložit trest odnětí svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti či peněžitý trest.¹³⁵

V případě, že turista dováží ze zahraniční dovolené suvenýr spočívající v jednom kusu chráněného exempláře, dopouští se jistě deliktu vůči příslušným zákonům. V takových situacích je ale také třeba se zabývat otázkou, zda se protiprávního jednání dopustil vědomě, při zvažování trestněprávní odpovědnosti pachatele je nutno citlivě posuzovat společenskou nebezpečnost konkrétního deliktu. V každém případě je však pachatel vystaven nebezpečí

¹³⁵ Stejskal, V.: Nová právní úprava postihu trestných činů v oblasti ochrany přírody. Ochrana přírody, č. 9/2002.

zabavení exempláře a postihu za spáchání přestupku či správního deliktu.¹³⁶

I) Zadržení a zabavení exemplářů, jiných jedinců, výrobků z tuleňů nebo regulovaných kožešin

Pravomoc zadržet exempláře a jiné jedince náleží dle zákona celním orgánům a inspekci. K zadržení může dojít např. v případě zjištění porušení práva ES či tohoto zákona, ale stačí i pochybnosti o původu exempláře, zákonném nakládání s ním, či o pravosti a platnosti dokladů CITES atd. Zadrží-li exemplář celní orgán, uvědomí o tom neprodleně inspekci, která jej, je-li to třeba, umístí do záchraného centra a zahájí řízení o zabavení exempláře. Dojde-li k zadržení živého exempláře živočišného druhu, musí být uvědoměn příslušný orgán veterinární správy a následná manipulace musí proběhnout dle veterinárních předpisů, resp. předpisů na ochranu zvířat.¹³⁷

Inspekce je oprávněna zadržet a následně zabavit exempláře při jakékoli kontrole dle zákona. Nemusí to být jen v rámci kontrol na hranicích, ale např. i při zjištění obchodování s exemplářem druhu přímo ohroženého vyhynutím, pro který nebyla udělena výjimka ze zákazu obchodních činností, zabavení nezaregistrovaného exempláře nebo exempláře, jehož původ nebyl prokázán. Dá se říci, že jde o možné sankce vedle udělení pokut dle § 31 a 32 zákona.

Celní orgán či inspekce vydá písemné potvrzení o zadržení. Podaří-li se vlastníkovvi, oprávněnému držiteli či přepravci pomocí dokladů vyvrátit pochybnosti, musí příslušný orgán těmto exempláře vrátit a řízení o zabavení zastavit.

O zabavení exempláře rozhoduje ČIŽP ve správním řízení.

Dle § 33 odst. 4 se zabaveným exemplářem rozumí též exemplář, který byl zabaven v cizině a úřadem příslušného státu byl zaslán ministerstvu. Takový exemplář se nesmí vrátit zpět osobě, které byl zabaven, a to ani zprostředkovaně. Dle čl. VIII Úmluvy je možno zabavený exemplář vrátit zpět do vyvážejícího státu nebo do záchraného centra či na obdobné místo.

Vlastníkem pravomocně zabavených exemplářů se stává stát, hospodařit s takovým exemplářem pak náleží ministerstvu. To jej může zcizit také jiné osobě, např. formou pronájmu, výpůjčky na více jak 90 dnů apod., a to zoologickým zahradám, botanickým

¹³⁶ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde 2005, s. 55.

¹³⁷ Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s.141.

zahradám, vědeckým a výzkumným ústavům, muzeím, školám, atd. V takových situacích pak ministerstvo vystaví potvrzení o původu zabaveného exempláře, a to ve zvláštním řízení, na něž se nevztahuje správní řád a dle § 38 odst. 3 platí lhůta pro vydání tohoto potvrzení 30 dní. Opět platí, že za žádných okolností nesmí dojít k vrácení exempláře osobě, které byl zabaven.¹³⁸

V těchto ustanoveních se zmiňuje často pojem „záchranná centra“. Těmi jsou právnické či fyzické osoby, které pečují o odebrané živé exempláře. Obvykle se jedná o nestátní právnické osoby jako např. zoologické a botanické zahrady, veřejné vysoké školy, občanská sdružení – nevládní ekologické organizace (Český svaz ochránců přírody), obecní příspěvkové organizace. Subjekt provozující záchranné centrum musí splňovat kritéria stanovená v právních předpisech, např. zákoně o ochraně zvířat proti týrání, veterinárním zákoně, zákoně o rostlinolékařské péči apod. (viz dále). Jejich provoz finančně zajišťuje MŽP, ve skutečnosti ale prostředky stále chybí, otázka jejich financování by měla být zřejmě předmětem zájmu příslušných institucí.¹³⁹

Problémem, s nímž se lze v souvislosti se zabavováním nelegálně obchodovaných jedinců setkat, je jejich osud po zabavení – viz. např. články Pavla Peciny z ČIŽP.¹⁴⁰ V takových situacích s nimi hospodaří MŽP, které má zaručit řádné zacházení s nimi. Ministerstvo to může řešit tím, že je umístí do záchranných center, popř. je svěří jiným vhodným osobám (§ 34 odst. 7 zákona). V praxi ale byly zaznamenány případy, kdy pochybením příslušných pracovníků center došlo k tomu, že exempláře uhynuly (jednalo se o zabavené zásilky hadů a chameleonů). Jednou z možností, jak předejít takovýmto tragickým následkům je zajistit osoby, které s exempláři umí zacházet, ať už pracovníky inspekce nebo jiné. V souvislosti s tímto se též objevily pochybnosti o tom, zda záchranná centra (ZOO, botanické zahrady) mají dostatek kapacit a zájem o zabavené exempláře pečovat. Důvodem je, že tyto instituce trpí nedostatkem financí a vybavení potřebných pro to, aby mohly řádně plnit své úkoly. Proto někteří autoři upřednostňují umístování zabavených jedinců do péče soukromých chovatelů, kteří zajistí řádné nakládání s nimi. Bude se totiž jednat ve většině případů o osoby, které se dlouhodobě zajímají o ohrožené živočichy či rostliny, a tak lze předpokládat, že jedincům, kteří již trpí tím, že byli odebráni ze svého

¹³⁸ Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s.142.

¹³⁹ Staňková, J.: Praktické dopady uplatňování zákona CITES. České právo životního prostředí, 2/2001.

¹⁴⁰ Pecina, P.: Odvrácená strana CITES. <http://www.cact.cz/noviny/2001/10/cites1.htm> nebo časopis Ochrana přírody č. 3/2001.

přirozeného stanoviště, budou věnovat náležitou pozornost. Optimální je jistě situace, kdy je možné vrátit exemplář do země jeho původu. To je ale v praxi dost problematické, a tak se musí hledat řešení, které sleduje zájmy jedince, v našem prostředí.

Z výše řečeného vyplývají ale i další důsledky. Chovatelé, do jejichž péče se živočichové či rostliny umístí, se budou snažit je rozmnožovat a rozšiřovat své chovy v umělém prostředí. Tak bude možné postupně uspokojit vysokou poptávku po těchto ohrožených druzích. Tím, že exempláře budou dostupné z „domácích“ zdrojů, klesne jejich cena a tím pádem se vlastně již překupníkům nevyplatí je chytat v exotických zemích a dovážet do Evropy, USA, Asie, atd..V podstatě se tímto koloběhem dostaneme do situace, kdy tím, že se exempláře neumístí zpět do země původu, se přispěje k ochraně jejich populací v těchto krajinách.

m) Způsoby páchaní trestné činnosti v oblasti nelegálního obchodu s ohroženými druhy v ČR

*zřejmě
do nedo
ra k)*

Nezákonný obchod a manipulace s ohroženými druhy živočichů a rostlin se realizuje především cestou nelegálního dovozu exemplářů ze zemí jejich původu a následným obchodováním s nimi. Česká republika je v mezinárodním kontextu v posledních deseti letech známa jako země tranzitní, v posledním období se ale stává, jak vyplývá z poznatků Policie ČR a ČIŽP, stále častěji i zemí cílovou.¹⁴¹ Eliminace tohoto druhu environmentální kriminality je ovšem komplikována chybějící tradicí v potlačování tohoto protiprávního jednání, nízkou prioritou v rámci práce orgánů činných v trestním řízení a absencí odpovídajících právních norem, případně jejich malou aplikovatelností v praxi. V rámci mezinárodní policejní spolupráce byla zřízena také zvláštní skupina pro podporu boje s mezinárodním zločinem v oblasti druhové ochrany, tzv. Interpol Subgroup for Wildlife Crime, jež spolupracuje rovněž se Světovou celní organizací a orgány prosazujícími Úmluvu CITES na mezinárodní úrovni.¹⁴²

Při nezákonném obchodování s chráněnými druhy živočichů a rostlin lze rozlišit minimálně **pět základních forem takového protiprávního jednání:**

1. Odnímání chráněných druhů z lokalit jejich přirozeného výskytu a jejich skrytý transport do ČR. Vedle posouzení takového jednání jako přestupek či správní delikt, lze z něj často

¹⁴¹ Některé případy nelegálního obchodu zjištěné na letišti Praha – Ruzyně jsou uvedeny na stránkách: [http://www.cizp.cz/\(sl2z25axd4r1nm45dy2tkfirt\)/default.aspx?ido=294&sh=2062128955](http://www.cizp.cz/(sl2z25axd4r1nm45dy2tkfirt)/default.aspx?ido=294&sh=2062128955).

¹⁴² Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde 2005, s. 44.

dovodit i trestní odpovědnost pachatele, hlavně ze spáchání trestného činu podle ustanovení § 181f nebo § 181g trestního zákona, případně v jednočinném souběhu s trestným činem dle § 203 (týrání zvířat). Při nelegálním převozu takto odebraných jedinců dochází k mimořádně krutému nakládání s živočichy, které ve většině případů vede k jejich úhynům, buď bezprostředně během transportu nebo krátce po něm.

Způsoby, jak poté přepravit pašované exempláře do vnitrozemí, se dají shrnout zhruba takto:

- Převážení exemplářů vtěsnaných např. do PET lahví (často ptáci) ukrytých v různých dutinách automobilů.
  - Odolnější druhy živočichů, mrtvé exempláře a rostliny bývají baleny do poštovních zásilek a zasílány s uvedením fiktivní adresy odesílatele do ČR. V případě odhalení se pak adresát hájí tím, že odesílatele ani obsah zásilky nezná a že si žádnou dobírku neobjednal.
  - Odolnější druhy jsou pašovány v cestovních zavazadlech (např. želvy omotané leukoplastí, hadi v ponožkách, aj.) nebo v úkrytech, (např. duté cestovní hole), ale jsou známy i případy, kdy pachatel převážel mladého krokodýla či prudce jedovatého hada přímo na těle, pod oblečením. Takové případy lze odhalit až osobní prohlídkou cestujícího. Není výjimkou, že vejce ptáků či plazů jsou pašována v upravených kapsách podšívky oděvu či ve spodním prádle cestujících.
  - Rovněž se objevily případy pašování vzácných druhů papoušků, kdy pachatel jedince upravil do podoby obdobných druhů, které požívají nižší stupeň ochrany (zastřižením peří, obarvením).
  - Živočichové bývají také umístováni do převozních schránek s dvojitým dnem s předpokladem, že při kontrole se zjistí jen živočichové umístění v horní části.
  - Pašeráci využívají toho, že přepravují velké množství jedinců a spoléhají na to, že celní kontrola neodhalí, že je jich např. o stovku více.
  - Přeprava v kontejnerech a přepravních bednách, spolu s jiným nezávadným deklarovaným zbožím – umožněna je tak i přeprava rozměrnějších exemplářů.
  - Přeprava nasezených vajec (vajec, u nichž už započal vývoj zárodku) v přenosných malých inkubátorech, ale byly zaznamenány i případy jejich převozu na těle cestujícího.
2. Transport chráněných exemplářů s použitím nepravých dokladů (permitů CITES).
  3. Klamná deklarace převážených exemplářů z hlediska jejich druhové příslušnosti.
V takových případech jsou převážení jedinci vydáváni za jedince podobného druhu požívajícího nižšího stupně ochrany z pohledu Úmluvy CITES.
  4. Nelegální dovoz exemplářů bez jejich zjevného ukrytí s argumentací, že se jedná o jedince

odchované či vypěstované v umělých podmínkách.

5. Odnímání volně žijících živočichů nebo rostlin z přírody v množství, které je způsobilé ohrožit existenci těchto populací v jejich přirozeném prostředí.

Zde se jedná o živočichy a rostliny vyskytující se ve volné přírodě v ČR, kteří nepoživají zvláštní ochrany dle zákona či mezinárodních smluv. Pozornost je zde třeba zaměřit na ustanovení § 181h trestního zákona, a nutno při usuzování na trestněprávní odpovědnost pachatele neopomenout reálnou možnost jednočinného souběhu s trestným činem pytláctví, příp. týrání zvířat.¹⁴³

V případech zjištění nelegálního dovozu jsou vyrozumíváni pracovníci ČIŽP, a to z důvodu:

- druhové determinace převážných jedinců a kvůli vyjádření, zda se jedná o druh, na který je třeba mít příslušná povolení,
- praktického zajištění manipulace s těmito exempláři, neboť je potřebné vzít v potaz nebezpečí, která spočívají v možném zranění, uštknutí apod. a dále fakt, že pracovníci celní služby či Policie ČR nejsou odborně způsobilí a tedy oprávněni ani povinni s ohledem na ochranu sebe, svého okolí i exemplářů, s exempláři manipulovat,
- umístění živých exemplářů do záchranných center.

Současně je zapotřebí vyrozumět také příslušné pracoviště veterinární správy, z důvodů posouzení nakažové situace, nezávadného znehodnocení uhynulých jedinců a případně, je-li podezření ze spáchání trestného činu týrání zvířat, zajistit odborné vyjádření či znalecký posudek.

Většina prvotních úkonů je zajišťována v těchto případech celními orgány, které jsou ve smyslu trestního řádu¹⁴⁴ v pozici policejního orgánu. Jejich role spočívá v náležitém zdokumentování věci spočívající v ohledání kontrabandu a provedení případných neodkladných či neopakovatelných úkonů. Dle druhu přepravy nelze opominout ani možnost zajištění daktyloskopických stop, což může vyvrátit tvrzení odesílatelů, přepravců či adresátů, že se zásilkou nikdy nepřišli do styku.¹⁴⁵

Uvedené způsoby transportu mají pro takto přepravované exempláře velmi často fatální následky. Většina přepravovaných jedinců je při celní kontrole nalézána již mrtvá, a přeživší jedinci čelí důsledkům prodělaného stresu z nemožnosti pohybu, dlouhodobého přehřátí a dehydratace organismu a nedostatku kyslíku, vlivem čehož v následujících dnech

¹⁴³ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde 2005, s. 54.

¹⁴⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁵ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde 2005, s. 58.

hyne většina i z těch jedinců, kteří transport přežili.

Ročně se v ČR zjistí desítky případů takového nezákonného jednání. Přitom odhalit se jich z celkového počtu podaří jen zlomek, protože záchytnost ani při celním odbavování není stoprocentní, a kromě toho ne všechny případy těchto dovozů jsou realizovány letecky až na území ČR, tedy až na letiště v Praze – Ruzyni, kde inspekce zajišťuje 24 hodinový systém služeb, díky němuž je schopna operativně řešit aktuální případy nelegálního nakládání s CITES exempláři.¹⁴⁶ Přesto dle některých odborníků, konkrétně J. Kučery, lze hodnotit výsledky dosažené v rámci spolupráce celních orgánů a inspekce poměrně pozitivně.¹⁴⁷

n) Evidence, zprávy, informace

Zákon v hlavě X. obsahuje ustanovení, která zakotvují různým institucím povinnost vést evidence, zpracovávat zprávy a podávat informace, což je důležité pro kontrolu naplňování zákona.

Ministerstvo životního prostředí vede evidence žadatelů o dovoz, vývoz, zpětný vývoz exemplářů a dokladů týkajících se obchodu s ohroženými druhy. Tyto evidence obsahují údaje potřebné pro zpracovávání zpráv dle úmluvy CITES a nařízení Rady č. 338/97/ES. Dle čl. VIII Úmluvy zpracovává každá smluvní strana periodická hlášení o plnění závazků z této Úmluvy, která jsou poté zasílána sekretariátu Úmluvy. Vedle toho mají členské státy zasílat Evropské komisi podklady pro vypracování výroční zprávy za Evropské společenství.

Orgány provádějící registraci exemplářů dle § 23 zákona archivují kopie dokladů o registraci buď v písemné či elektronické podobě a následně tyto předávají inspekci, která vede centrální databázi.

Orgány veřejné správy, vědecký orgán, orgány ochrany zvířat a Policie ČR jsou povinny si navzájem poskytovat údaje pro výkon kontroly podle § 30 zákona, včetně osobních údajů.

ČIŽP vede evidenci osob, jež byly pravomocně uznány vinnými z přestupků nebo odpovědnými ze správních deliktů, která se pak využívá při rozhodování o žádostech o vydání dokladů CITES. Evidovaným žadatelům pak může být jejich žádost samozřejmě zamítnuta.

Zaměstnanci orgánů veřejné správy jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými se při plnění úkolů seznámili. Jde zde o zvláštní právní úpravu ve

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 51.

¹⁴⁷ <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=111755>.

vztahu k zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Povinnost mlčenlivosti se na zaměstnance orgánů veřejné správy vztahuje dále také podle jiných předpisů, např. zákon o správě daní a poplatků či zákon o ochraně utajovaných skutečností.¹⁴⁸

3.3.3. Označování exemplářů

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na speciální problematiku upravenou právními předpisy CITES, kterou je označování exemplářů. Nezaměnitelné značení exemplářů se provádí v souladu s právem ES o ochraně ohrožených druhů, tedy čl. 34 až 38 nařízení Komise č. 1808/2001/ES a dle § 23 odst. 8 zákona.

Dle § 23 odst. 8 zákona má vlastník či dlouhodobý držitel povinnost **označit** exemplář podléhající registraci **nezaměnitelným způsobem nesnímatelnou značkou**, je-li to vhodné a proveditelné a nezpůsobí-li to exempláři zdravotní potíže.¹⁴⁹ Další náležitosti označení stanoví prováděcí právní předpis, tedy vyhláška č. 227/2004 Sb. v § 6. Takovými označeními jsou:

- pro exempláře druhů ptáků nesnímatelný kroužek s vyraženým identifikačním údajem tvořeným písmeny CZ a s pořadovým číslem přiděleným MŽP,
- mikročip (nepozměnitelný mikročipový transpondér) s jedinečným číslováním používaný pro ptáky, plazy, savce,
- fotografie individuálních rozlišovacích znaků exempláře (např. nezaměnitelná kresba u tygrů) v případě, kdy exemplář není označitelný dle potvrzení veterinárního lékaře (nelze použít kroužek či mikročip).

Posledně jmenovaný způsob identifikace *"může být uznán příslušným orgánem pouze tehdy, pokud by předepsané označení podle písemného potvrzení veterinárního lékaře způsobilo újmu na zdraví zvířete nebo je neproveditelné vzhledem k fyzickým vlastnostem exempláře či druhu, nebo vzhledem k přirozenému chování, které je pro takový exemplář nebo druh typické"*.¹⁵⁰ Takové potvrzení obsahuje podrobné důvody nemožnosti označení, a to, zda se jedná o nemožnost dočasnou či trvalou. Má-li příslušný orgán pochybnosti, *"může si vyžádat přezkoumání potvrzení jiným určeným veterinárním lékařem, který má zkušenosti s nezaměnitelným značením živočichů. Pokud jsou stanoviska veterinárních lékařů sporná,*

¹⁴⁸ Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s. 145.

¹⁴⁹ Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s. 88.

¹⁵⁰ Viz. § 6 odst. 4 vyhlášky.

muzea. Aby bylo možno považovat kroužkování za legální, musí dojít ke schválení projektu pokusu. Jeho vedoucím je vedoucí Kroužkovací stanice Národního muzea. Kroužkovat a jinak individuálně značit ptáky jsou oprávněni všichni spolupracovníci Kroužkovací stanice, kteří absolvovali zkoušky odborné způsobilosti. Kroužkovatelé musí respektovat omezení v používání některých metod odchyty, minimalizovat možné utrpení chycených ptáků a možnosti jejich úhynu (pravidelně kontrolovat sítě, omezit pobyt ptáků v nich, zejména na přímém slunci, za deště či mrazu) a ihned po provedení kroužkování vypustit ptáka na místo jeho původního výskytu.

Odchyt do sítí v rámci ornitologického výzkumu je také jediným obecně povoleným způsobem odchyty. Tento odchyt není lovem ani odchycením podle zákona o myslivosti, proto se na něj tento zákon nevztahuje (kroužkovatel nemá v úmyslu si odchyceného ptáka přivlastnit). Projekt pokusu umožňuje spolupracovníkům značit ptáky klasickými kroužky s nápisem N. MUSEUM PRAHA, plastovými barevnými kroužky, křídelními a nosními značkami či vysílačem pro telemetrické sledování apod.

Kroužkování je třeba provádět v souladu se zásadami dobré praxe, kroužkovatel musí sám na základě svých zkušeností posoudit, zda jeho činnost nemůže mít negativní následky. Kroužkováním mláďat nesmí přitom dojít k jejich ohrožení.

Označování ptáků kroužky je stanoveno taktéž pro chovatele jedinců podléhajících registraci, které musí vlastník provést na své náklady. Na nesnímatelných kroužcích jsou vyražena písmena CZ a pořadová čísla, která přiděluje MŽP. Chovatel je povinen si na vlastní náklady kroužky opatřit, přičemž číselnou řadu přiděluje ministerstvo buď přímo chovatelům nebo výrobcům kroužků. Systém ale v ČR není dostatečně vyřešen, neexistují zde akreditovaní výrobci, kteří by zaručili, že nebudou vyrobeny dva či více shodných kroužků aj. Ve výjimečných případech také může být i odchovaný jedinec označen mikročipem.¹⁵⁵

Rovněž v souvislosti s **označováním savců** se v praxi objevují některé problémy. U savců jsou jednoznačně doporučovány mikročipy. Například u tlustokožců je ovšem několik let po aplikaci nemožné čip odečíst čtecím zařízením, jelikož nárůst tukové tkáně způsobí, že mikročip je obalen vrstvou tuku, která převyšuje dosah čtecího zařízení. Pak se nabízí jedině rentgenový snímek, který ukáže, zda čip v těle jedince přetrvává, avšak nebude možné již přečíst číslo čipu. U drápkatých opic je zase pravděpodobné, že si čip buď samy nebo

¹⁵⁵ Stejskal, V., Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa. Česká společnost ornitologická, 2004, s. 23.

vzájemně vyjmou z těla ven, jelikož vzhledem k jejich velikosti je takový mikročip poměrně snadno vnímatelným tělískem pod kůží. U plazů doporučuje vědecký orgán používat metodu popisu individuálních znaků v doprovodu s fotografiemi takového znaku, ač dle vyhlášky může být tento způsob značení použit prakticky jen tehdy, když není jiný způsob (např. mikročip) dle stanoviska veterinárního lékaře ze zdravotních důvodů proveditelný.¹⁵⁶

3.3.4. Ostatní právní předpisy se vztahem k mezinárodnímu obchodu s ohroženými druhy

Důležitou částí mé práce je pojednání také o jiných právních předpisech, které věcně souvisí s mezinárodním obchodem ohrožených druhů.

V první řadě je třeba jmenovat **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**. Na rozdíl od minulosti, se tento předpis ve znění platném od 1.5.2004 věnuje problematice mezinárodního obchodu s ohroženými druhy poměrně málo. Veškerá úprava tohoto je nyní, až na prokazování původu jedinců živočichů a rostlin, řešena zákonem č. 100/2004 Sb. a příslušnými evropskými nařízeními.

O některých ustanoveních, která mají souvislost s problematikou obchodu ohroženými druhy, se zmiňuji u jednotlivých paragrafů rozboru zákona a v části druhé věnované ochraně živočichů a rostlin. Jedná se především o ustanovení části druhé zákona č. 114/1992 Sb., kde jsou stanovena pravidla *obecné ochrany* přírody a krajiny. Jde o ustanovení § 5, které se věnuje, mimo jiné, dovozu a vývozu ohrožených druhů chráněných mezinárodními úmluvami, s výjimkou Úmluvy CITES, jejíž závazky jsou v ČR provedeny příslušným zákonem a evropskými normami.

Ustanovení části páté zákona o ochraně přírody a krajiny jsou věnována *druhové ochraně přírody*. Jsou zde stanoveny základní podmínky ochrany zvláště chráněných druhů rostlin i živočichů, ustanovení o zvláštní ochraně nerostů a režimu jejich vývozu a o záchranných programech zvláště chráněných druhů (§ 48 – 53). Výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin, živočichů a nerostů jsou pak upraveny v § 56. Takové výjimky lze udělit jen v případech, kdy jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody. Takovým veřejným zájmem je např. ochrana veřejného zdraví či veřejné bezpečnosti, bezpečnost leteckého provozu, ochrana živočichů, rostlin nebo jejich stanovišť, výzkum a

¹⁵⁶ Staňková, J.: Praktické dopady uplatňování zákona CITES. České právo životního prostředí, 2/2001.

vzdělávání aj.

Problematikou prokazování původu jsem se zabývala podrobně v rámci rozboru zákona č. 100/2004 Sb.¹⁵⁷

Dále jde o **zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**.¹⁵⁸ Jeho účelem je „chránit zvířata před týráním, usmrčením a poškozováním jejich zdraví bez důvodu, pokud by byly způsobeny člověkem, byť i z nedbalosti.“¹⁵⁹ Povinnosti stanovené v tomto předpise je nutno dodržovat např. při podávání žádostí o povolení k dovozu, vývozu a potvrzení o zpětnému vývozu exemplářů. Pro živé exempláře živočišného druhu musí totiž žadatel přiložit popis podmínek, za jakých bude exemplář dopravován **během přepravy** a umístěn **po dovozu** tak, aby nehrozilo nebezpečí úhynu či poškození zdraví, a to v souladu s předpisy na ochranu zvířat (tedy výše zmíněným zákonem č. 246/1992 Sb.). Pokud žadatel tyto dokumenty nepředloží, nemá nárok na vydání uvedených povolení či potvrzení.¹⁶⁰

Důležité je také vymezení pojmů, se kterými zákon na ochranu zvířat proti týrání pracuje. Dle § 3 písm. a) se **zvířetem** rozumí „každý živý obratlovec...včetně volně žijícího zvířecího jedince a jeho samostatného života schopné formy, nikoliv však plod nebo embryo.“ Patří sem obratlovcí jak volně žijící, tak i chovaní v zajetí. Dle § 2 odst. 1 se týrání zvířat zakazuje, přičemž odst. 2 pak stanoví, že se tento zákaz vztahuje přiměřeně i na jiné živočichy. **Chovatelem** se pak dle § 3 písm. k) rozumí „každá právnická nebo fyzická osoba, která chová zvíře nebo zvířata,.....nebo obchoduje se zvířaty...“.

Zákon č. 246/1992 Sb. v ustanoveních části třetí nazvané „Ochrana zvířat při přepravě“ stanoví pravidla, za jakých smějí být živá zvířata přepravována. Mimo jiné pro ně musí být zajištěn dostatek prostoru, aby mohla zaujmout přirozený postoj, zvířata musí být zajištěna před nepříznivým počasím, během přepravy jim musí být podáván dostatek tekutin a krmiv, jízda při přepravě musí být přizpůsobena tak, aby se zabránilo jejich nadměrným otřesům či naklánění. Přepravují-li se zvířata různých druhů v jednom dopravním prostředku, musí být umístěna odděleně podle druhů. Zvířeti, které během přepravy onemocní nebo bylo zraněno, odesílatel nebo průvodce poskytne nebo zajistí poskytnutí první pomoci. Vyžaduje-li

¹⁵⁷ Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy. 1. vydání. Praha, Linde 2005, s. 392.

¹⁵⁸ Dále jen: "zákon č. 246/1992 Sb., nebo "zákon o ochraně zvířat proti týrání".

¹⁵⁹ Viz. § 1 zákona č. 246/1992 Sb.

¹⁶⁰ Viz. § 4 odst. 2 písm. e), § 6 odst. 2 písm. d), § 8 odst. 2 písm. f), § 11 odst. 2 písm. e), § 18 odst. 3 písm. c) zákona č. 100/2004 Sb.

to zdravotní stav zvířete, je nutné zajistit jeho řádné veterinární ošetření.

Platí zákaz přepravy zvířat nemocných a zraněných, samic ve stadiu porodu či samic, které porodily před méně jak 48 hodinami, anebo samic, které pravděpodobně během přepravy porodí, atd.

Zvířata lze nakládat a vykládat pouze způsobem, který jim nezpůsobí utrpení a poškození jejich zdravotního stavu. Lze je přitom přepravovat jen v dopravních prostředcích, které jsou konstruovány tak, aby byla zabezpečena pohoda zvířat a minimalizovány možnosti jejich zranění.¹⁶¹

Probíhá-li přeprava zvířat v kontejnerech, je chovatel povinen zajistit kontejnery minimálně takových rozměrů, které odpovídají prováděcímu právnímu předpisu, chovatel musí dále zajistit nakrmení a napojení zvířat před nakládkou, kontejnery musí být způsobilé ochránit zvířata před nepříznivými vlivy počasí, během přepravy nesmí docházet k házení, svrhávání, nárazům či převrácení kontejnerů, musí v nich být zabezpečeno větrání atd.

Odesílatel s dopravcem musí dále zajistit, aby zvířata byla přepravována co nejkratší cestou a bez zbytečného zdržování tak, aby byla přepravena do místa určení bez zbytečných odkladů. Odesílatel je povinen vypracovat tzv. plán cesty a ten předložit příslušnému orgánu veterinární správy v místě odjezdu k potvrzení. V tomto plánu musí být vyznačena místa zastávek tímto orgánem schválených, zastavení v nich pak musí být včas oznámeno místně příslušnému orgánu veterinární správy, který může zkontrolovat, zda zvířata jsou schopna pokračovat v přepravě.

Oprávnění kontrolovat, zda jsou dodržovány požadavky zákona č. 246/1992 Sb. a předpisů vydaných na jeho základě, mají orgány veterinární správy (krajské veterinární správy) v souladu se zákonem č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.¹⁶² Tyto orgány provádějí kontrolu dopravních prostředků a v nich přepravovaných zvířat a dále rovněž údajů ve veterinárním osvědčení a v ostatních průvodních dokladech, které zásilku doprovázejí.¹⁶³ Jde o důležité ustanovení, protože v případech přepravy exemplářů dle zákona č. 100/2004 Sb. kontrola bude týkat také dokladů CITES. Dle § 25 odst. 6 a § 26 odst. 3 zákona č. 100/2004 Sb. totiž orgány veterinární správy společně s celními orgány kontrolují jednak to, zda exempláře, jiní jedinci, výrobky z tuleně a regulované kožešiny odpovídají údajům uvedeným na příslušných dokladech CITES, ale také to, zda přeprava živých exemplářů nebo jiných

¹⁶¹ Viz. § 8a až § 8d zákona o ochraně zvířat proti týrání.

¹⁶² Dále jen "zákon č. 166/1999 Sb." nebo "veterinární zákon".

¹⁶³ Viz. § 8g až § 8i zákona o ochraně zvířat proti týrání.

jedinců odpovídá podmínkám pro přepravu stanoveným tímto zákonem, zákonem 246/1992 Sb. či zákonem o veterinární péči.

Orgány veterinární správy rovněž dle § 8k registrují dopravce, kteří pouze s takovou registrací mohou přepravovat zvířata pro obchodní účely. Pro registraci musí pak splňovat podmínky, které zákon dále stanoví.

Důležitá z pohledu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy jsou také ustanovení zákona č. 246/1992 Sb. týkající se ochrany zvířat v zájmových chovech (část čtvrtá). Použití těchto ustanovení může přicházet v úvahu právě v souvislosti s umístěním živých exemplářů po dovozu dle § 4 odst. 2 písm. e) či § 6 odst. 2 písm. d) zákona č. 100/2004 Sb. **Zvířetem v zájmovém chovu** se rozumí „*zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu, a to buď chované v prostorách k tomu určených nebo v domácnosti, jehož chov slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře sloužící člověku jako jeho společník*“.¹⁶⁴

Každý je povinen zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete, a učinit opatření proti úniku zvířat. Zvíře nesmí být chováno jako zvíře v zájmovém chovu, jestliže nejsou zabezpečeny tyto podmínky anebo se nemůže adaptovat, přestože tyto podmínky zabezpečeny jsou. Zvíře v zájmovém chovu nesmí být prodáno či darováno osobě mladší 15 let bez souhlasu jejich rodičů či osoby mající rodičovskou odpovědnost, osobě, která byla pravomocným rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům či které tato způsobilost byla omezena. K chovu jedince, který je nebezpečným druhem zvířete dle prováděcího právního předpisu je nutné mít povolení orgánu veterinární správy.

Právnícké nebo fyzické osoby, jež na základě živnostenského oprávnění chovají zvířata určená pro zájmové chovy pro účely obchodu s nimi nebo s těmito zvířaty obchodují, jsou povinny nejpozději do 30 dní před zahájením, resp. ukončením podnikání oznámit příslušné krajské veterinární správě výkon živnosti, druhy a počty zvířat a současně doložit, jak zabezpečily péči o zvířata, jejich zdraví a pohodu. Pokud by došlo k opětovnému či závažnému porušení těchto povinností, může příslušný orgán veterinární správy podat návrh příslušnému živnostenskému úřadu, aby dle živnostenského zákona (zákon č. 455/1991 Sb.) živnostenské oprávnění takovým osobám zrušil nebo provozování pozastavil. Tyto osoby jsou rovněž povinny vést evidenci o nakoupených a prodaných zvířatech včetně dokladů o

¹⁶⁴ Viz. § 3 písm. e) zákona o ochraně zvířat proti týrání.

původu zvířete a uchovávat ji po dobu tří let.¹⁶⁵

Za účelem ochrany ohrožených druhů zvířat zákon stanoví zákaz některých činností s volně žijícími zvířaty. Je zakázáno provozovat mobilní zařízení typů pojízdných zvěřinců, exotarií, terárií a akvárií, v nichž jsou jedinci volně žijících druhů umístěni převážně v prostoru dopravního prostředku, s výjimkou zvířat, se kterými je pracováno v cirkusové manéži, a dále u nově narozených primátů, ploutvonožců, kytovců, vyjma delfinovitých, nosorožců, hrochů nebo žiraf provádět drezúru a za tímto účelem s nimi vstupovat na území státu.¹⁶⁶

Na druhy CITES se bude často vztahovat také **vyhláška č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat**, neboť mnohé z exemplářů, které jsou předmětem mezinárodního obchodu, jsou současně nebezpečnými druhy. Při jejich registraci musí registrační úřad tuto skutečnost oznámit místně příslušnému orgánu ochrany zvířat.¹⁶⁷

Dalším zákonem, který se rovněž dotýká problematiky mezinárodního obchodu s ohroženou faunou a flórou, je **zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči**. Veterinární péče zahrnuje např. *"péči o zdraví zvířat a jeho ochranu, zejména předcházení vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranu území České republiky před zavlečením nálezů zvířat a nemocí přenosných ze zvířat na člověka a před dovozem zdravotně závadných živočišných produktů a krmiv ze zahraničí, dozor nad dodržováním povinností a požadavků stanovených k zajištění těchto úkolů tímto zákonem, zvláštními právními předpisy a bezprostředně závaznými právními předpisy Evropských společenství (státní veterinární dozor), aj"*. Zvláštními právními předpisy jsou zde míněny např. zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon o obchodování s ohroženými druhy, a další.¹⁶⁸

Státní správu dle zákona č. 100/2004 Sb. vykonávají také **orgány veterinární správy**, kterými jsou: Státní veterinární správa pro území ČR, krajské veterinární správy pro území krajů, Městská veterinární správa v Praze, inspektoráty Krajské veterinární správy v okresech a Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.¹⁶⁹ Orgány veterinární správy mimo jiné dle § 25 odst. 6 písm. d) zákona č. 100/2004 Sb. stanovují veterinární podmínky

¹⁶⁵ Viz. § 13 a § 13a zákona č. 246/1992 Sb.

¹⁶⁶ Viz. § 14a zákona č. 246/1992 Sb.

¹⁶⁷ Viz. § 23 odst. 7 zákona č. 100/2004 Sb.

¹⁶⁸ Viz. § 2 veterinárního zákona.

¹⁶⁹ Viz. § 47 odst. 1 veterinárního zákona.

manipulace s exemplářem živočišného druhu při jeho zadržení či zabavení. Zadržení nebo zabavení exempláře sdělí inspekce příslušnému orgánu veterinární správy a jeho přemístění a umístění provede v souladu se stanovenými podmínkami dle zvláštních právních předpisů – veterinárního zákona. Toto ustanovení míří zejména na případy dovozu exemplářů, kdy je nutno dodržet relevantní veterinární předpisy, aby se vyloučilo zavlečení škodlivých organismů a nákaz na území ČR. Z tohoto hlediska jsou důležitá ustanovení obsahující úpravu pohraniční veterinární kontroly v případech dovozu, tranzitu a vývozu zvířat do a z ČR. Veterinární kontrola při obchodování s členskými státy zahrnuje kontrolu v místě původu a při příchodu na místo určení v situacích vývozu zvířat z ČR do členských států. Co se týče obchodování se zvířaty mezi ČR a třetími zeměmi, zde jsou stanovena pravidla pro provádění pohraniční veterinární kontroly, která zjišťuje, zda při dovozu jsou dodrženy dovozní podmínky (§ 32). Mezi ně patří např. kontrola dokladů, totožnosti zboží a fyzická kontrola, která zahrnuje laboratorní vyšetření zvířat, jakož i ověření, zda jsou splněny veterinární požadavky na jejich ochranu během přepravy.¹⁷⁰

Při celním dohledu postupují celní orgány ve spolupráci s orgány veterinární správy podle § 26 odst. 3 písm. b) a c) zákona č. 100/2004 Sb. (viz. výše).

Podle zákona o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy vykonávají státní správu také orgány rostlinolékařské péče, kterými jsou ve smyslu **zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči**,¹⁷¹ Ministerstvo zemědělství a rostlinolékařská správa jako správní úřad rostlinolékařské péče s působností na území České republiky podřízený Ministerstvu zemědělství.¹⁷² Věcnou souvislost se zákonem o obchodování s ohroženými druhy lze nalézt v tom, že mimo jiné upravuje „*práva a povinnosti osob týkající se ochrany proti zavlečení organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do ČR z ostatních členských států EU a ze třetích zemí, proti jejich rozšiřování na území ČR a proti zavlečení těchto škodlivých organismů na území ostatních členských států a třetích zemí.*“¹⁷³

Prováděcím právním předpisem jsou stanoveny škodlivé organismy a rostliny, které je zakázáno zavlékat a rozšiřovat na území ES a příslušných chráněných zón. Některé rostliny je také zakázáno dovážet do ES, pocházejí-li z určitých zemí (§ 7). Rostlinolékařská správa

¹⁷⁰ Viz. Hlava IV. veterinárního zákona.

¹⁷¹ Dále jen: "zákon č. 326/2004 Sb." či "zákon o rostlinolékařské péči".

¹⁷² Viz. § 70 zákona č. 326/2004 Sb.

¹⁷³ Viz. § 1 zákona č. 326/2004 Sb.

soustavně hodnotí rozsah, skladbu a původ dovážených a provážených zásilek s ohledem na možnost zavlečení škodlivých organismů, přičemž dále zákon stanoví opatření při zjištění výskytu nebo podezření z výskytu škodlivých organismů (§ 10). Podnikající právnické či fyzické osoby dovážející určité rostliny, rostlinné produkty a jiné předměty, musí být zapsány do úředního registru vedeného rostlinolékařskou správou (§ 12). Registrované osoby pak mají stanoveny různé povinnosti, zejména poskytovat součinnost při činnosti rostlinolékařské správy či musí vést evidenci o jimi pěstovaných, vyrobených, skladovaných, odeslaných jinam nebo jinak užívaných rostlinách (§ 13).

Určité druhy rostlin stanovené prováděcím právním předpisem, které jsou dováženy do ČR ze třetích zemí, musí být v souladu s § 21 podrobeny dovozní rostlinolékařské kontrole prováděné rostlinolékařskou správou. Po ukončení této kontroly a pokud je při ní zjištěno, že nejsou napadeny škodlivými organismy či jsou opatřeny originálem rostlinolékařského osvědčení nebo rostlinolékařského osvědčení pro reexport atd. mohou být propuštěny do některého celního režimu dle celního zákona č. 13/1993 Sb. Dovozní rostlinolékařská kontrola se provádí za účelem zjištění, zda zásilky nebo jejich části jsou opatřeny požadovanými doklady či zda jsou složeny z rostlin uvedených v dokladech – „kontrola totožnosti“ apod. Dovozní rostlinolékařské kontroly se provádějí ve vstupních místech stanovených prováděcím právním předpisem v souladu s Mezinárodní úmluvou o sladění hraničních kontrol zboží z 21.10.1982, vyhlášenou pod č. 55/1992 Sb.¹⁷⁴

Rostlinolékařskými osvědčeními vystavovanými pro účely vývozu rostlin jsem se podrobněji zabývala v části rozboru zákona č. 100/2004 Sb. (§ 17) – viz. výše.

Souvislost s právní úpravou obchodování s ohroženými druhy lze najít rovněž v **zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti**¹⁷⁵ a v **zákoně č. 99/2004 Sb., o rybníctví**.

Prvně jmenovaný předpis upravuje mimo jiné také dovoz a vývoz živé zvěře a dovoz a vypouštění živočichů, kteří zatím nežijí na území České republiky. *Zvěří se rozumí „obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů dále uvedených“*, kteří se dělí do dvou skupin:

1. *druhy zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv a právních předpisů ES, nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů a*

¹⁷⁴ Viz. Hlava III. zákona č. 326/2004 Sb.

¹⁷⁵ Dále jen: "zákon č. 449/2001 Sb." nebo "zákon o myslivosti".

2. druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem.

Mezi mezinárodními smlouvami ad 1. je uvedena kromě jiných také úmluva CITES a z předpisů ES nařízení Rady č. 338/97/ES o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulujících obchod s těmito druhy či nařízení Rady č. 3254/91/EHS zakazující používání nášlapných pastí.¹⁷⁶

Zákon upravuje též dovoz a vývoz živé zvěře i jejích vývojových stadií. Lze ho provádět jen se souhlasem orgánu státní správy myslivosti, a to za podmínek v něm stanovených. Povolení, popř. opatření vydávaná v těchto případech podle zákona o myslivosti nemohou být nahrazena povoleními vydanými podle zákona č. 100/2004 Sb. nebo v souladu s právem ES o ochraně ohrožených druhů. Z toho vyplývá, že pokud by někdo chtěl vyvézt či dovézt jedince, jenž je živou zvěří dle zákona o myslivosti a tento jedinec by zároveň byl exemplářem CITES, musel by mít jak povolení či souhlas podle zákona o myslivosti, tak podle zákona o obchodování s ohroženými druhy.¹⁷⁷

Mezi zakázanými způsoby lovu v § 45 zákona o myslivosti je např. chytání zvěře do ok, na lep, do želez, do jestřábích košů a nášlapných pastí apod., tedy jedná se o provedení komunitárního nařízení o zákazu používání nášlapných pastí.

Souvislost zákona o obchodování s ohroženými druhy a **zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství**,¹⁷⁸ vyplývá z toho, že předmětem úpravy druhého předpisu je mimo jiné také ochrana mořských rybolovných zdrojů. Ryby a jiné vodní organismy jsou přitom chráněny jak zákonem o rybníkářství, tak zvláštními právními předpisy (např. zákon č. 114/1992 Sb., zákon č. 246/1992 Sb., zákon č. 254/2001 Sb., o vodách).¹⁷⁹

Pod pojmem „**ochrana mořských rybolovných zdrojů**“ se rozumí "*pravidla dovozu mořských ryb a mořských živočichů do České republiky, jakož i výkon státního dozoru nad dodržováním těchto pravidel.*"¹⁸⁰

Druhy mořských ryb a mořských živočichů jsou stanoveny právními předpisy EU, (konkrétně nařízením Rady č. 2406/96/ES, o stanovení společných obchodních norem pro některé produkty rybolovu), přičemž platí, že tyto produkty lze na trh uvádět pouze v souladu

¹⁷⁶ Viz. § 1 a § 2 zákona o myslivosti.

¹⁷⁷ Viz. § 4 odst. 2 zákona o myslivosti a § 37 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb.

¹⁷⁸ Dále jen: "zákon č. 99/2004 Sb." či "zákon o rybníkářství".

¹⁷⁹ Viz. § 1 zákona o rybníkářství.

¹⁸⁰ Viz. § 2 písm. u) zákona o rybníkářství.

s těmito předpisy. Jedná-li se současně o druhy CITES, je nutno dodržovat také ustanovení zákona a komunitárních právních předpisů o mezinárodním obchodu ohroženými druhy .

Celní dohled při dovozu a tranzitu mořských ryb či živočichů provádějí celní orgány dle celního zákona ve spolupráci s pohraniční veterinární kontrolou dle veterinárního zákona. Těmto úřadům musí dovozce, popř. průvozce do 24 hodin před celní kontrolou oznámit dovoz či tranzit. Zákon dále stanoví, které údaje musí obsahovat doklady provázející tyto živočichy.

Dozor nad ochranou mořských rybolovných zdrojů v souladu se zákonem č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, vykonává Ministerstvo zemědělství spolu s celními orgány, a jedná-li se o dovoz a tranzit ryb a jiných živých vodních organismů, které jsou chráněny dle úmluvy CITES, vykonává ho Ministerstvo životního prostředí (§ 29). Dozor lze provádět také při vnitrostátní dopravě, skladování nebo při prodeji mořských živočichů a ryb. Každý prodejce či zpracovatel je při výkonu dozoru povinen poskytovat orgánům jej vykonávajícím potřebné informace.¹⁸¹

---

¹⁸¹ Viz. Hlava VI. zákona č. 99/2004 Sb.

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA MEZINÁRODNÍHO OBCHODU S VOLNĚ ŽIJÍCÍMI ŽIVOČICHY A PLANĚ ROSTOUCÍMI ROSTLINAMI V NĚMECKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU

V německém právním řádu je problematika ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin zajištěna prostřednictvím regulace mezinárodního obchodu s nimi, podobně jako v ČR, a je upravena normami práva mezinárodního, komunitárního a vnitrostátního.

4.1. Prameny mezinárodního práva

Spolková republika Německo je smluvním státem celé řady mezinárodních smluv z oblasti ochrany fauny a flóry. V první řadě je třeba zmínit **Úmluvu CITES**, kterou ratifikovala dne 22.5.1975 a stala se její stranou jako první členský stát Evropské unie. Z dalších mezinárodních smluv, jež Německo ratifikovalo, jmenujme např. Úmluvu o biodiverzitě, Bonnskou úmluvu, Bernskou úmluvu, Ramsarskou úmluvu aj. Těmito mezinárodními smlouvami je SRN vázána tedy stejně jako Česká republika.¹⁸²

4.2. Prameny komunitárního práva

Jako v každém členském státě EU platí v německém právním řádu rovněž **nařízení ES** z této oblasti, tedy nařízení Rady č. 338/97, o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy (die Verordnung (EG) Nr. 338/97 des Rates „über den Schutz von Exemplaren wildlebender Tier- und Pflanzenarten durch Überwachung des Handels“), a také nařízení Komise č. 1808/2001, o stanovení podrobných pravidel pro implementaci nařízení Rady č. 338/97 (die Verordnung der Kommission (EG) Nr. 1808/2001 „Durchführungsbestimmungen zur Verordnung (EG) Nr. 338/97“).¹⁸³

Ze **směrnic** recipovaných německými zákony lze jmenovat např. směrnici č. 79/409/EHS o ptácích (die Richtlinie über die Erhaltung wildlebender Vogelarten, sog. Vogelschutzrichtlinie), směrnici č. 83/129/EHS o zákazu dovážení kůží z určitých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států (die Richtlinie über das Verbot der

¹⁸² Hoppe, W., Beckmann, M., Keuch, P.: Umweltrecht: juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. 2. Aufl., München, Beck 2000, s. 347.

¹⁸³ Viz: <http://www.bmu.de/artenschutz/kurzinfo/doc/4010.php>.

kommerziellen Einfuhr von Fellen bestimmter Jungrobben oder von daraus gefertigten Waren), nebo směrnici č. 92/43/EHS o stanovištích (die Richtlinie zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und wildwachsenden Pflanzen, sog. „Flora-Fauna-Habitat-Richtlinie, kurz: FFH-RL“).¹⁸⁴

4.3. Úprava v německém právním řádu

4.3.1. Úvod

Vnitrostátním právním předpisem, který obsahuje, kromě jiného, právě také pravidla pro regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, je **spolkový zákon o ochraně přírody a krajiny** (das Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – **Bundesnaturschutzgesetz** – BnatSchG) z 20.12.1976, který byl již několikrát novelizován¹⁸⁵. V úvodním ustanovení § 2 zákona („Zásady ochrany přírody a krajiny“) se stanoví, že „spolek a spolkové země podporují mezinárodní snahy a naplňování právních předpisů ES v oblasti ochrany přírody a krajiny.“

V německém právním řádu platí vedle spolkových právních předpisů tedy i předpisy jednotlivých spolkových zemí. Dle čl. 75 odst. 1 německého ústavního zákona přísluší totiž spolku v oblasti ochrany přírody jen rámcová zákonodárná iniciativa, takže ochrana přírody je zajišťována právními předpisy jednotlivých spolkových zemí. Zemské předpisy o ochraně přírody (zákony a nařízení) vydávají pak příslušné zemské úřady. Jejich příslušnost vyplývá z kompetenčních norem, resp. zemských správních zákonů nebo z jednotlivých zvláštních zákonů. Moderní zemské zákony o ochraně přírody přijaly např. Brandenburg a Schleswig-Holstein.¹⁸⁶

¹⁸⁴ *Bender, B., Sparwasser, R., Engel, R.*: Umweltrecht: Grundzüge des öffentlichen Umweltschutzrechts. 3. Aufl., Heidelberg, Müller 1995, s. 132.

Hoppe, W., Beckmann, M., Keuch, P.: Umweltrecht: juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. 2. Aufl., München, Beck 2000, s. 346.

¹⁸⁵ Dále jen: „zákon, spolkový zákon“.

¹⁸⁶ *Bender, B., Sparwasser, R., Engel, R.*: Umweltrecht: Grundzüge des öffentlichen Umweltschutzrechts. 3. Aufl., Heidelberg, Müller 1995, s. 33, 135.

Hoppe, W., Beckmann, M., Keuch, P.: Umweltrecht: juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. 2. Aufl., München, Beck 2000, s. 346.

Důvodem, proč vnitrostátní právní předpisy regulují obchod s volně žijícími druhy je fakt, že odebráním z přírody a obchodováním nejsou ohroženy pouze exotické druhy, ale také mnoho druhů vyskytujících se v Evropě, resp. na území Německa (např. některé druhy orchidejí a alpských rostlin, čáp bílý a černý, orel skalní a mořský, jeřáb). Proto se také v Německu zveřejňují Červené seznamy ohrožených druhů živočichů a rostlin, z nichž první byl uveřejněn již v roce 1978.¹⁸⁷

Německý zákon také recipuje ustanovení směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích. Pravidla pro ochranu druhů z těchto směrnic, jakož i pro jiné domácí ohrožené druhy, jsou stanovena vedle jmenovaného zákona také ve spolkovém nařízení o ochraně druhů (die Bundesartenschutzverordnung).¹⁸⁸

4.3.2. Spolkový zákon o ochraně přírody a krajiny

Ochranou volně žijících druhů živočichů a rostlin se zabývá **část 5. zákona** nazvaná „**Ochrana a péče o volně žijící druhy živočichů a rostlin**“ (Abschnitt 5: Schutz und Pflege wild lebender Tier- und Pflanzenarten).

V úvodním ustanovení § 39 jsou vymezeny úkoly při ochraně druhů; stanoví se zde např. že ochranou druhů se rozumí ochrana zvířat a rostlin a jejich společenstev před zásahy lidí, ochrana jejich přirozených biotopů a ostatních životních podmínek. V této oblasti přitom platí též zvláštní zákony o ochraně rostlin, zvířat, o myslivosti, rybářství aj.

Ustanovení § 40 upravuje již výše zmíněnou zákonodárnou iniciativu spolkových zemí. Ty jsou zmocněny přijímat vhodná opatření k ochraně druhů, jejich populací, společenstev a biotopů, včetně druhů významných z hlediska Společenství (dle směrnic o ptácích a stanovištích).

Obecná ochrana volně žijících druhů a rostlin je upravena v § 41 zákona. Zákonná iniciativa náleží zde opět spolkovým zemím, které mají ve svých právních předpisech především upravit činnosti, při kterých by mohlo dojít k ohrožení zvířat a rostlin či jejich stanovišť (nejsou-li tyto předmětem zvláštní ochrany). V souladu s požadavky příslušných evropských směrnic (o ptácích a stanovištích), jakož i Úmluvy o biodiverzitě, mají rovněž přijímat opatření k ochraně před zavlečením nepůvodních druhů – za splnění podmínek jimi

¹⁸⁷ Bender, B., Sparwasser, R., Engel, R.: Umweltrecht: Grundzüge des öffentlichen Umweltschutzrechts. 3. Aufl., Heidelberg, Müller 1995, s. 127.

¹⁸⁸ Hoppe, W., Beckmann, M., Keuch, P.: Umweltrecht: juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. 2. Aufl., München, Beck 2000, s. 346.

stanovených je lze rozšiřovat v přírodě pouze s povolením a pod podmínkou, že nedojde k ohrožení životního prostoru volně žijících živočichů a rostlin. Spolkové země mohou vydávat také právní předpisy, v nichž stanoví předpoklady pro odebrání volně žijících živočichů a rostlin z přírody.

Předmětem *zvláštní ochrany* živočichů a rostlin podle § 42 zákona jsou:

- a) zvláště chráněné druhy volně žijících živočichů a rostlin (wild lebende Tiere/Pflanzen der besonders geschützten Arten) a
- b) přísně chráněné druhy volně žijících živočichů a rostlin a evropsky chráněné druhy ptáků (wild lebende Tiere/Pflanzen der streng geschützten Arten und der europäischen Vogelarten) .

Zvláštní ochrana těchto jedinců spočívá ve stanovení zákazů vyjmenovaných činností, které by je mohly poškodit či ohrozit. Platí pro ně např. zákaz prodeje, nákupu, nabízení k prodeji či nákupu, využívání ke komerčním účelům (zákaz obchodování). Tyto naposled jmenované zákazy platí také pro zboží dle směrnice o zakazu dovozu kožešin z určitých druhů tuleňů.

Příslušnost dle tohoto zákona upravuje ustanovení § 44. **Výkonnými orgány** na základě čl. 13 nařízení č. 338/97 a čl. IX Úmluvy CITES jsou:

1. Spolkové ministerstvo životního prostředí – zabezpečuje styk s ostatními smluvními stranami a sekretariátem,
2. Spolkový úřad na ochranu přírody (Bundesamt für Naturschutz) se sídlem v Bonnu – vydává **dovozní a vývozní povolení a potvrzení o zpětném vývozu** dle nařízení č. 338/97 a jiné dokumenty dle Úmluvy CITES, zabezpečuje styk se sekretariátem Úmluvy, Evropskou Komisí a úřady jiných smluvních států a států, které nejsou členy Úmluvy aj.,
3. celní úřady vyjmenované dle § 45 odst. 3 – provádí kontrolu na hranicích s třetími zeměmi,
4. Spolková celní správa – pro výměnu informací se Sekretariátem ohledně boje proti kriminalitě v oblasti ochrany druhů,
5. příslušné úřady spolkových zemí – pro ostatní úkoly dle nařízení č. 338/97.

Vědeckým orgánem v souladu s čl. 13 nařízení č. 338/97 je Spolkový úřad na ochranu přírody.

Spolupráce celních orgánů (§ 45 zákona) spočívá v tom, že Spolkové ministerstvo financí a jím určené celní orgány dohlíží jednak na dovoz a vývoz živočichů a rostlin v souladu s evropskými předpisy, jednak na dodržování zákazů činností stanovených zákonem (viz výše). Spolkové ministerstvo financí spolu se Spolkovým ministerstvem

životního prostředí je zmocněno k vydání předpisů upravujících toto řízení. Seznam celních úřadů, přes které probíhá dovoz a vývoz živočichů a rostlin, vyhláší ve Spolkovém věstníku. Zvlášť pak mají být vytyčeny ty celní úřady, přes které probíhá dovoz a vývoz živých živočichů a rostlin.

Pravidla pro provádění **dovozu a vývozu** pak stanoví § 46 zákona. Dovozece či vývozce druhů, které jsou stanoveny právními předpisy ES musí jejich dovoz a vývoz nahlásit příslušnému celnímu úřadu a předložit předepsané povolení a jiné dokumenty. Na požádání je musí předvést. Dovozece a vývozce jsou dále příslušné celnici povinni předem (18 hodin před příjezdem) nahlásit to, že budou převážet živé jedince.

Postup při **zadržení a zabavení** dovážených či vyvážených jedinců druhů stanovených komunitárními právními předpisy je upraven v § 47 zákona. Celní orgán může tyto jedince odebrat až do vyřešení pochybností o tom, zda živočichové a rostliny patří k druhům či populacím, jejichž dovoz a vývoz podléhá omezením dle právních předpisů EU nebo zákazům obchodování či vlastnictví. Dále s nimi naloží dle zákona. Je možné, že se o ně prozatím sám postará, příp. je přenechá jiným úřadům atd. Za účelem vysvětlení pochybností může celní orgán požadovat předložení potvrzení od Spolkového ministerstva životního prostředí, kterým bude doloženo, že konkrétní živočichové a rostliny nepodléhají regulaci dovozu a vývozu dle komunitárních právních norem nebo zákazům dle tohoto zákona.

Zjistí-li se při celní kontrole, že jsou jedinci dováženi či vyvázeni bez příslušných povolení a dokumentů, celní orgán je zadrží. Nebudou-li během lhůty 1 měsíce potřebné dokumenty předloženy, nařídí celní orgán jejich zabavení. Pokud se ovšem zjistí, že se jedná o druhy, pro které ani žádné povolení uděleno být nesmí, zabaví je rovnou. Náklady, které vzniknou v souvislosti se zabavenými živočichy či rostlinami hradí dovozce či vývozce; nelze-li je zkontaktovat, hradí je odesílatel nebo objednavatel, pokud těmto byly známy skutečnosti, které byly důvodem k zabavení.

Ustanoveními o dovozu a vývozu nejsou dotčena ustanovení čl. 8 (Regulace obchodních činností) a čl. 16 (Sankce) nařízení č. 338/97.¹⁸⁹

Obsahem spolkového nařízení o ochraně přírody je např.: určení zvlášť chráněných druhů a druhů podléhajících předpisům o dovozu a vývozu, pravidla pro chov a držení a obchodování se zvláště chráněnými druhy, povinnost registrace s chráněnými druhy, seznam

---

¹⁸⁹ Příslušná ustanovení zákona viz: http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bnatschg_2002/_39.html.

částí těl a výrobků z volně žijících zvířat, katalog zakázaných způsobů usmrcování a chytání zvířat, pravidla pro označování zvířat.¹⁹⁰

4.4. Shrnutí

V této kapitole bylo mým úmyslem podat stručný přehled úpravy problematiky mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v německém právním řádu. Tato kapitola může tedy sloužit ke srovnání českého a německého právního řádu z hlediska zkoumaného tématu.

Přitom lze dojít k závěru, že úprava v německých a v českých právních předpisech je velmi podobná. Rozdíl lze spatřovat v tom, že v ČR platí speciální zákon upravující pouze mezinárodní obchod s ohroženými druhy, zatímco v Německu je tato problematika zahrnuta v zákoně na ochranu přírody a krajiny jako komplexní normě z této oblasti. V obou zemích jsou přitom přímo platná nařízení ES týkající se mezinárodního obchodu ohroženými druhy, neboť oba státy jsou smluvními stranami Washingtonské úmluvy.

Důvodem, proč v právní úpravě obou zemí nenajdeme žádné větší rozdíly, je jistě také to, že v České republice bylo nutno v souvislosti se vstupem do EU harmonizovat příslušné právní předpisy s právem ES, což se již v minulosti odehrálo v ostatních členských státech EU.

---

¹⁹⁰ Hoppe, W., Beckmann, M., Keuch, P.: Umweltrecht: juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. 2. Aufl., München, Beck 2000, s. 401.

ZÁVĚR

Diplomová práce zpracovává téma právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Jelikož toto téma nelze izolovat, bylo mou snahou poukázat na souvislosti s ochranou druhů obecně (ne tedy jen v rámci mezinárodního obchodu) a také podat přehled o příčinách jeho regulace - ochraně biodiverzity a problémům s jejím ubýváním. Téma je zpracováno v rovině mezinárodní, komunitární i české. Důvodem je to, že ČR je smluvní stranou nejvýznamnějších mezinárodních úmluv v této oblasti. V souvislosti se vstupem do EU pak u nás platí jednak právní předpisy ES, které jsou bezprostředně závazné a přímo použitelné (nařízení) a jednak právní předpisy, které jsou recipovány prostřednictvím vnitrostátních právních norem (směrnice).

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních částí. Stěžejní je část třetí, která se zabývá úpravou mezinárodního obchodu s ohroženými druhy jako takovou, proto je jí věnován také největší prostor.

V části první nazvané "Biologická diverzita (biodiverzita)" jsem chtěla upozornit na příčiny toho, proč je vůbec nutná právní regulace obchodu s ohroženými druhy. Biodiverzita představuje jednu z nejdůležitějších složek biosféry. Jde o rozmanitost všech druhů fauny a flóry na Zemi, tedy rozmanitost jednotlivých druhů, mezi druhy i mezi ekosystémy. Tyto druhy jsou nejen závislé navzájem, ale jsou závislé také na prostředí, v němž se vyskytují. Velmi nutné je uvědomit si, že jejich existence determinuje také existenci celé lidské populace a že jejich ubýváním je člověk ohrožen.

V poslední době dochází k vymírání živých organismů, neboť se zhoršuje životní prostředí na celé planetě. K nejdůležitějším příčinám patří hlavně obrovský růst lidské populace, nebývalý rozmach průmyslu a s ním spojená změna klimatu, degradace půdy a vody, ubývání stanovišť druhů fauny a flóry, kontaminace prostředí škodlivými látkami, a v neposlední řadě také právě lov a sběr za účelem obchodu. Proto se stává ochrana druhové různorodosti nanejvýše aktuální. Neobejde se však jak bez vědeckého výzkumu a využívání vědou získaných poznatků, tak ani bez nástrojů právních založených na ekologických poznatcích.

Je nezbytné si uvědomit, že ochrana přírody a krajiny není ovšem záležitostí pouze jednotlivých států, ale že problémy životního prostředí překračují státní hranice a získávají globální rozměr. Proto se ochrana biologické rozmanitosti dostala mezi témata mezinárodních

jednání, která vyústila v uzavření významných mezinárodních smluv, mimo jiné Úmluvy o biologické rozmanitosti přijaté v roce 1992 v Rio de Janeiru. Tato smlouva je výjimečná tím, že nabízí řešení problémů mezi druhovou a územní ochranou, která byla do té doby předmětem víceméně většiny mezinárodních smluv. Hlavním nástrojem dosažení cílů úmluvy se stává tzv. ekosystémový přístup, což znamená ochranu celých ekosystémů. Ochranné instrumenty v ní se tedy týkají nejen přímo těch živočišných druhů, jež jsou předmětem exploatace, ale zaměřují se též na ostatní druhy, které jsou na prvně jmenovaných závislé (např. hmyz a rostliny) a které jsou rovněž součástí celého ekosystému.

Druhá část "Ochrana rostlinstva a živočišstva" se zabývá právní úpravou obecné druhové ochrany v rovině mezinárodní, komunitární i české. Jak již bylo řečeno, zdravá příroda bohatá na rostlinné a živočišné druhy a ekosystémy, je základní podmínkou pro udržení rovnováhy na planetě Zemi a tím i pro existenci člověka. Fauna a flóra tvoří spolu s člověkem tzv. živou složku životního prostředí, jde o obnovitelné přírodní zdroje. Poněvadž je člověk využívá pro svou potřebu, existují pro jejich zachování nejen ekonomické, ale i vědecké, estetické a etické důvody.

Na poli mezinárodního práva se zájem o stav a budoucnost životního prostředí na Zemi začal objevovat zhruba od 60. let minulého století, kdy začaly být zjevné negativní změny v důsledku předchozího nešetrného zacházení s přírodními zdroji a v důsledku zásahů do rovnováhy ekosystémů. Státy si uvědomily, že pouze úzkou mezinárodní spoluprací je možné dosáhnout pozitivního vývoje. Důležitým impulsem pro to byla aktivita v rámci OSN, na níž navázaly četné konference o environmentálních problémech, které vyústily v uzavření celé řady mezinárodních smluv.

První mezinárodní smlouvy zabývající se ochranou biodiverzity se datují již na začátku 20. století, nicméně k jejich uzavření spíše než snaha přispět k ochraně živočichů vedly důvody ekonomické. Zpočátku také se soustředily více na stanovení zákazů škodlivých činností ohledně živých zdrojů (chytání, odebírání exemplářů) a až zhruba od 70. let lze pozorovat posun v tom, že se soustředí na ochranu sídlišť a ekosystémů.

Přelomovou se v tomto směru stala Konference o životním prostředí člověka konaná ve Stockholmu v roce 1972, na základě jejíhož doporučení vznikl při OSN nový orgán specializovaný na otázky životního prostředí - Program pro životním prostředí (UNEP). Po Stockholmské konferenci nastává období, kdy státy, ve snaze řešit stále závažnější problémy životního prostředí, uzavírají velké množství těchto mezinárodních smluv. Mezi nejdůležitějšími jmenujme např. Ramsarskou úmluvu o mokřadech, Úmluvu o ochraně

světového kulturního a přírodního dědictví, Bonnskou úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Úmluvu o biodiverzitě či Úmluvu CITES.

V Evropské unii mají pro ochranu životního prostředí primární význam tzv. Akční programy - v současné době je přijat již Šestý akční program s názvem "Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou" pro období 2001 - 2010. Jednou z jeho priorit je také ochrana biologické rozmanitosti, pro niž program stanoví mnohá opatření, např. zlepšení využívání a ochrany ploch při zemědělských činnostech v rámci společné zemědělské politiky. Otázky ochrany životního prostředí se dostaly rovněž do textu návrhu smlouvy o Evropské ústavě.

Ze sekundárních právních předpisů ES se ochraně biodiverzity věnují jak nařízení, tak směrnice. Za všechny jmenujme např. nařízení o společných pravidlech pro dovoz výrobků z velryb a jiných kytovců, nařízení o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, nařízení o zákazu používání náslapných pastí, která jsou bezprostředně závazná a přímo použitelná ve všech členských státech EU. Ze směrnic se jedná např. o směrnici o ochraně volně žijících ptáků, směrnici o stanovištích, směrnici o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách aj.

Na komunitární úrovni se setkáváme rovněž s druhovou ochranou v rámci právních předpisů ochrany zvířat proti týrání, rybářství či myslivosti.

V souvislosti se vstupem ČR do EU byly mnohé z těchto směrnic recipovány českými vnitrostátními právními předpisy a stanoven procesní a administrativní režim pro provádění komunitárních nařízení.

Základním pramenem ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho prováděcí vyhláška. Zákon byl mnohokrát novelizován, nejdůležitější změny v něm přinesl rok 2004 v souvislosti se vstupem ČR do EU. Právní úprava ochrany biodiverzity se v něm nachází v rámci obecné ochrany veškeré přírody a krajiny a zvláštní ochrany vybraných částí přírody. V prvním případě se jedná o obecnou ochranu genofondu. Zvláštní ochrana přírody je rozdělena na ochranu územní (ochrana stanovišť) a druhovou (vybrané zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů).

Vedle této základní právní normy s ochranou živočichů a rostlin věcně souvisí také další zákony, jako např. zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákony o myslivosti a rybářství, zákony o veterinární a rostlinolékařské péči a řada prováděcích právních předpisů k nim.

Stěžejní částí mé diplomové práce je část třetí nazvaná "Mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin." V ní je téma zpracováno opět z hlediska práva mezinárodního, komunitárního i českého.

K regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy se v rámci mezinárodního společenství přistoupilo v roce 1973, kdy ve Washingtonu došlo ke sjednání významné mezinárodní smlouvy - Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora; dále jen: "Úmluva, úmluva CITES, Washingtonská úmluva"). ČSFR k ní přistoupila v r. 1992, sukcese na Českou republiku se datuje ke dni 1.1.1993.

Mezinárodní obchod s ohroženými druhy je druhou nejzávažnější příčinou jejich ubývání na planetě a zároveň tento druh "obchodu" je čtvrtým nejvýnosnějším předmětem mezinárodního organizovaného zločinu.

Úmluva rozděluje jednotlivé druhy do tří příloh, přičemž se jedná jak o živé, tak i o mrtvé exempláře či o jejich snadno rozpoznatelné části i výrobky z nich. Příloha I obsahuje seznam druhů ohrožených vyhubením, které mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány. V Příloze II najdeme druhy, jejichž přežití není zatím bezprostředně ohroženo, ale mohlo by k tomu dojít, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován. Přílohu III pak tvoří druhy, o nichž kterákoliv strana prohlásí, že v mezích její právní svrchovanosti jsou předmětem opatření majících preventivně zabránit nebo omezit jejich exploataci, a jež vyžadují spolupráci jiných stran při kontrole obchodu - tyto druhy státy navrhují jednostranně.

Primárně je dle Úmluvy mezinárodní obchod s ohroženými druhy zakázán. Ve výjimečných případech ho lze ovšem povolit, přičemž zde pak nastupují přísná pravidla. Ta spočívají v tom, že k vývozu, dovozu i zpětnému vývozu je nutné mít povolení, tzv. permity.

Úmluva stanoví pro členské státy důležitou povinnost určit na svém území jeden nebo více výkonných orgánů oprávněných vydávat tato povolení a potvrzení a dále jeden či více vědeckých orgánů. Státy mají rovněž přijmout celou řadu opatření k zabezpečení dodržování jejích ustanovení (např. sankce). Určuje také postup, jakým se do jednotlivých seznamů druhy zahrnují. Členské země se scházejí každé dva roky na konferenci svolané Sekretariátem k revizi provádění Úmluvy a k přijetí doporučení pro vylepšení její účinnosti. Díky všem těmto požadavkům vůči členským státům a tomu, že její základní principy byly ochotny všechny státy akceptovat, se Washingtonská úmluva stala jednou z nejúspěšnějších mezinárodních smluv týkajících se zachování volně žijících živočichů a rostlin.

Na komunitární úrovni se otázkou mezinárodního obchodu ohroženými druhy a jejich lovu zabývá celá řada sekundárních právních předpisů. Klíčové je zejména nařízení Rady (ES) č. 338/97, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (dále jen: "nařízení"). Tento předpis obsahuje podrobnou úpravu pravidel z úmluvy CITES, tj. podmínky pro dovoz, vývoz a reexport druhů zařazených v jeho přílohách A, B, C a D do a z ES. Nařízení stanoví rovněž řadu dalších povinností pro členské státy jako např. vytvoření orgánů odpovědných za prosazování nařízení (v ČR upraveno v zákoně č. 100/2004 Sb.). Dále platí např. nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 o zákazu používání nášlapných pastí, nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců aj. Ze směrnic jmenujme např. směrnici Rady č. 83/129/EHS o dovozu kůží z jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených do členských států. Nařízení ES platí v ČR přímo a jsou bezprostředně závazná, vnitrostátní právní předpisy vytvářejí pouze procesní a administrativní režim pro jejich prosazování. Směrnice ES byly u nás provedeny příslušnými zákony.

Požadavky z Washingtonské úmluvy byly v ČR do roku 2004 provedeny nejdříve zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a jeho prováděcí vyhláškou č. 395/1992 Sb. Od roku 1997 garantoval plnění jejích závazků hlavně zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů, a prováděcí vyhláška MŽP č. 82/1997 Sb. Účelem zákona č. 16/1997 Sb. byla ochrana druhů, které rozděloval do tří kategorií: a) druhy, které jsou přímo ohroženy vyhubením, b) druhy, které je nutno chránit usměrňováním dovozu a vývozu, aby nedošlo k jejich ohrožení vyhubením, nebo za účelem ochrany jiných ohrožených druhů, a c) druhy, které jsou chráněny na návrh státu, jenž je členem úmluvy CITES. Toto rozdělení sledovalo tedy kategorizaci dle Úmluvy. Zákon dále vymezil základní pojmy, jako např. pojem "exemplář". Hlavním cílem zákona byla úprava pravidel pro provádění dovozu, vývozu a zpětného vývozu exemplářů ve výjimečných případech a jejich registraci. Rovněž zakotvil působnost orgánů, které byly pověřeny výkonem státní správy v této oblasti.

Tento zákon však vykazoval určité nedostatky, mezery, ohledně nichž docházelo v praxi k častému zneužívání. V souvislosti se vstupem ČR do EU bylo nutno přistoupit k harmonizaci našich právních předpisů s právem komunitárním. Z těchto důvodů byla přijata nová právní norma, a části 1. - 7. tohoto zákona byla nahrazeny novou právní úpravou.

Tou je zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, který harmonizoval naši právní úpravu s úpravou v EU. Hlavním důvodem jeho přijetí bylo vytvoření

administrativního a procesního rámce pro provádění příslušných komunitárních nařízení a Úmluvy CITES.

Vztahuje se na druhy živočichů a rostlin a výrobky z nich stanovené Úmluvou a právem ES (viz. výše uvedené právní normy ES), na tuleně a výrobky z nich uvedené v příloze zákona a na zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů vymezené ve vyhlášce č. 395/1992 Sb. Jádrem zákona je vytvoření pravidel pro dovoz, vývoz a zpětný vývoz exemplářů do a z EU, jakož i přemísťování živých exemplářů v rámci členských států EU. Pro vydání příslušných povolení (permitů) musí být splněny podmínky stanovené nejen tímto zákonem, ale i zvláštními předpisy na ochranu zvířat.

Ohledně nejvíce ohrožených druhů vyjmenovaných v příloze A a některých z přílohy B nařízení je dále stanoven zákaz obchodních činností. Ve výjimečných situacích a za splnění stanovených podmínek lze ovšem i z tohoto zákazu udělit výjimku.

Velmi důležitým nástrojem na ochranu ohrožených druhů před jejich pašováním je povinnost registrace. Jde o institut, který není upraven přímo komunitárním právem, ale byl doporučen Sekretariátem CITES a existuje také v jiných evropských zemích. Účelem registrace je usnadnit prokazování původu exemplářů a jejich evidence. Povinnost registrovat exemplář má jeho dlouhodobý držitel a vlastník, kteří musí hlásit registračnímu úřadu též všechny změny ohledně registrovaného jedince (např. jeho zcizení).

S tímto institutem souvisí rovněž povinnost označování exemplářů registraci podléhajících. Vlastník, příp. dlouhodobý držitel jsou povinni označit takový exemplář nezaměnitelným způsobem nesnímatelnou značkou. Náležitosti označení stanoví vyhláška č. 227/2004 Sb. Pro označování exemplářů se používají nejčastěji nesnímatelné kroužky, mikročipy či fotografie. Způsob označení a číslo značky zaznamenávají registrační úřady do registračních listů a uvádí se také na každém dokladu CITES, který se pro exemplář vydává.

Pro toho, kdo chová, drží, pěstuje, prodává, vyměňuje, nabízí za účelem prodeje nebo výměny atd. exemplář, jiného jedince, výrobek z kytovců, výrobek z tuleně či regulovanou kožešinu, je stanovena povinnost na výzvu orgánu ochrany přírody prokázat jejich zákonný původ, jinak platí zákaz výše vyjmenovaných činností. Prokazování původu je upraveno zákonem č. 114/1992 Sb.

Výkon státní správy je dle zákona svěřen především Ministerstvu životního prostředí (MŽP) jako hlavnímu výkonnému orgánu, přičemž pomocnými výkonnými orgány jsou pak krajské úřady a správy CHKO a NP. Vedle nich vykonávají státní správu Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP, inspekce), orgány veterinární správy, orgány rostlinolékařské péče a celní orgány. Při jejím výkonu postupují dle správního řádu a vydávají správní rozhodnutí.

✂
ORodP

Vědeckým orgánem v souladu s Úmluvou a příslušnými nařízeními je v ČR Agentura ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR). Do její kompetence náleží hlavně poskytování vyjádření a odborných stanovisek při vydávání příslušných permitů, dále poskytování konzultací výkonným orgánům, shromažďování odborných údajů, spolupráce s Evropskou komisí, vědeckými orgány ostatních členských států a mezinárodními organizacemi.

Kontrola dodržování zákona náleží především inspekci, která je také jako jediná oprávněna ukládat sankce za jeho porušení. Zákon obsahuje úpravu skutkových podstat přestupků a správních deliktů právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti. Trestné činy na úseku obchodování s ohroženými druhy pak upravuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. v § 181f - 181h.

Inspekci a celním orgánům je také stanovena pravomoc zadržet, příp. zabavit jedince, ohledně nichž došlo k porušení práva ES či zákona, nebo při důvodných pochybnostech o původu exempláře, zákonném nakládání s ním, pravosti nebo platnosti dokladů a v dalších situacích. Zabavení jedinci se pak stávají majetkem státu, který hospodaření s nimi zajišťuje prostřednictvím smluvních vztahů se záchranými centry (zoologické a botanické zahrady) nebo jinými vhodnými osobami. Může ale také převést exemplář do vlastnictví vhodných osob.

Pro kontrolu naplňování zákona vedou orgány státní správy různé evidence, zpracovávají zprávy a podávají informace Evropské komisi a Sekretariátu Úmluvy pro vypracování výročních zpráv a jiných dokumentů.

Věcnou souvislost s úpravou v zákoně č. 100/2004 Sb. nacházíme v řadě dalších jiných právních předpisů z oblasti ochrany životního prostředí. Mezi jinými jde např. o zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon na ochranu zvířat proti týrání, veterinární zákon, zákon o rostlinolékařské péči a předpisy z oblasti myslivosti a rybářství.

Ve čtvrté části mé práce jsem chtěla nastínit právní úpravu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v německém právním řádu a srovnat ji s úpravou českou. Rozdíl je v tom, že zákonná iniciativa v Německu náleží také jednotlivým spolkovým zemím. Při srovnání obou právních úprav docházím k závěru, že jsou v podstatě srovnatelné - je to proto, že obě země jsme jak členskými státy Úmluvy CITES, tak Evropského společenství. Proto se obě právní úpravy od sebe nemohou významně lišit.

Podle mého názoru lze právní úpravu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin hodnotit jako dobrou. Potvrdil mi to také

pracovník inspekce v Českých Budějovicích, který mi poskytl krátký rozhovor. Uvedl, že přínos současného zákona č. 100/2004 Sb. spatřuje především v tom, že zakotvuje potřebné právní nástroje pomocí nichž je možné dosáhnout jeho účelu, tedy co největší ochrany exemplářů ohrožených druhů. Nyní je důležité, aby těchto nástrojů příslušné orgány dostatečně efektivně využívaly a tím zvýšily úspěšnost boje proti nelegálnímu obchodování. Za situace, kdy povinnosti uložené zákonem nedodržují ti, od nichž hlavně je to vyžadováno (tedy chovatelé a obchodníci), měl by být vytvářen dostatečný prostor pro kompetentní orgány k monitorování jeho dodržování a případnému zjednávání nápravy či ukládání sankcí. Pozitivní ohlasy lze najít také na internetových stránkách.¹⁹¹

K tomu všemu je nezbytné, aby inspekce a ostatní kontrolní orgány byly vybaveny kapacitně, finančně apod. a tím připraveny na co nejčastější kontroly s co největšími úspěchy. Pomoci jim v tom mohou také sami občané tím, že jim budou dávat podněty nasvědčující tomu, že dochází k porušování zákonem stanovených pravidel. Proto je podle mého nutné, aby veřejnost měla do nejvíce informací. Lze tedy doporučit např. provádění různých informačních kampaní, při nichž by se lidé měli možnost s touto problematikou seznámit. Veřejnost by takto sama přispěla k ochraně ohrožených druhů.

---

¹⁹¹ <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=111755> nebo www.priroda.cz

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. *Stejskal, V., Vilímková, V.:* Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář. Praha. Linde, 2005.
2. *Damohorský, M. a kol.:* Právo životního prostředí. 1. vydání. Praha. C.H.Beck, 2003.
3. *Drobník J., Damohorský, M.:* Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související Texty s úvodními komentáři. Praha. C.H.Beck, 1997.
4. *Chmelík, J. a kol.:* Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha. Linde, 2005.
5. *Jančářová, I.:* Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí. Vybrané otázky. Brno. Masarykova Univerzita, 1997.
6. *Roudná, M.:* Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti. Praha. MŽP, 2004.
7. *Kružiková, E., Adamová, E., Komárek, J.:* Právo životního prostředí Evropských společenství – praktický průvodce. Praha. Linde, 2003.
8. *Mnohostranné mezinárodní úmluvy. Díl IV.- Příroda a krajina.* Praha. MŽP, 1997.
9. *Stejskal, V., Vermouzek, Z.:* Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa. Česká společnost ornitologická, 2004.
10. *Smolek, M., Tichá, T.:* Prameny práva životního prostředí. 1. díl - Obecná část. Praha. IFEC 2002.
Smolek, M., Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí. 2. díl - Zvláštní část I. Praha IFEC, 2002.
Smolek, M., Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí. 3. díl - Zvláštní část II. Praha. IFEC, 2003.
11. *Miko, L. a kol.:* Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2005.
12. *Pekárek, M. a kol.:* Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. Brno. Iuridica Brunensia, 1995.
13. *Kružiková, E.:* Ekologická politika a právo životního prostředí v Evropské unii. Praha. Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1997.
14. *Roth, P. (ed.):* Legislativa Evropských společenství v oblasti územní a druhové ochrany přírody (směrnice 79/409/EHS, směrnice 92/43/EHS, rozhodnutí 97/266/ES). MŽP, 2003.
15. *Hora, J., ed. (1998):* Legislativa EU a ochrana přírody. Česká společnost ornitologická, Praha, 1998.
16. *Hoppe, W., Beckmann, M., Kauch, P.:* Umweltrecht : Juristisches Kurzlehrbuch für Studium und Praxis. München. C.H. Beck, 2000.

17. *Bender, B., Sparwasser, R., Engel, R.*: Umweltrecht: Grundzüge des öffentlichen Umweltschutzrechts. 3 Aufl., Heidelberg. Müller, 1995.

ČLÁNKY Z ODBORNÝCH ČASOPISŮ:

1. *Stejskal, V.*: Omezení mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. České právo životního prostředí, č. 2/2001.
2. *Stejskal, V.*: Nová právní úprava postihu trestných činů v oblasti ochrany přírody. Ochrana přírody, č. 9/2002.
3. *Staňková, J.*: Praktické dopady uplatňování zákona CITES. České právo životního prostředí, č. 2/2001.
4. *Stejskal, V.*: Ochrana životního prostředí v návrhu smlouvy o Evropské ústavě. České právo životního prostředí, č. 2/2003.
5. *Smolek, M.*: Šestý akční program ES pro životní prostředí „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“. České právo životního prostředí, č. 4 /2002.
6. *Vačkář, M.*: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty České právo životního prostředí, č. 3/2002.
7. *Prchalová, J.*: Příprava novelizace zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. České právo životního prostředí, č. 1/2002.

INTERNETOVÉ PRAMENY:

www.cizp.cz

portal.gov.cz

www.birdlife.cz

www.ifauna.cz

www.cact.cz

www.ekolist.cz

www.priroda.cz

www.bundesrecht.juris.de

www.bmu.de/artenschutz

PŘÍLOHA 1 - Formulář žádosti o povolení / potvrzení dle zákona č.100/2004 Sb.

EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ / EUROPEAN COMMUNITY

ŽÁDOST / APPLICATION	5	1. Vývozce / zpětný vývozce / Exporter / Re-exporter	POVOLENÍ / POTVRZENÍ PERMIT / CERTIFICATE			
			DOVOZ / IMPORT			
			VÝVOZ / EXPORT			
			ZPĚTNÝ VÝVOZ / RE-EXPORT			
		3. Dovozece / Importer	 Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora			
		4. Země (zpětného) vývozu / Country of (re-)export				
		5. Země dovozu / Country of import				
	6. Povolené místo určení živých exemplářů druhů z přílohy A Authorized location for specimens of Annex A species	7. Vydávající výkonný orgán / Issuing Management Authority Ministerstvo životního prostředí (Ministry of the Environment) Odbor mezinárodní ochrany biodiverzity (Department for International Conservation of Biodiversity) Oddělení výkonného orgánu CITES (Unit for the CITES Management Authority) Vršovická 65 100 10 PRAHA 10 ČESKÁ REPUBLIKA – CZECH REPUBLIC				
5						
	8. Popis exemplářů (včetně značek, pohlaví/data narození živých zvířat) Description of specimens (incl. marks, sex/date of birth for live animals)	9. Čistá hmotnost (kg) / Net mass (kg)	10. Množství / Quantity			
		11. Příloha CITES / CITES Appendix	12. Příloha ES / EC Annex	13. Původ / Source	14. Účel / Purpose	
		15. Země původu / Country of origin				
		16. Povolení č. / Permit No.		17. Datum vydání / Date of issue		
		18. Země posledního zpětného vývozu / Country of last re-export				
		19. Potvrzení č. / Permit No.		20. Datum vydání / Date of issue		
	21. Vědecký název druhu / Scientific name of species					
	22. Obecný název druhu / Common name of species					
	23. Tímto žádám o udělení výše uvedeného povolení / potvrzení. / I hereby apply for the permit / certificate indicated above. Poznámky (např. k účelu dovozu, detaily ustájení živých exemplářů ap.) / Remarks (e.g. on purpose of introduction, details of accommodation for live specimens, etc.)					
		Příkladám nezbytné důkazní doklady a prohlašuji, že všechny uvedené údaje jsou správné podle mých nejlepších znalostí a přesvědčení. / I attach the necessary documentary evidence and declare that all the particulars provided are to the best of my knowledge and belief correct. Prohlašuji, že žádost o udělení povolení / potvrzení na výše uvedené exempláře nebyla již dříve zamítnuta. / I declare that an application for a permit / certificate for the above specimens was not previously rejected. Podpis / Signature				
	Živá zvířata budou přepravována v souladu s předpisy CITES pro přepravu a přípravu k přepravě živých zvířat nebo v případě letecké přepravy s předpisy pro živá zvířata vydanými Mezinárodní asociací leteckých dopravců (IATA). / Live animals will be transported in compliance with the CITES Guidelines for the Transport and Preparation for Shipment of Live Wild Animals or, in the case of air transport, the Live Animals Regulations published by the International Air Transport Association (IATA)	Jméno žadatele / Name of applicant				
		Místo a datum / Place and date				

PŘÍLOHA 2 - Evidenční karta dle § 3 zákona č. 100/2004 Sb.

EVIDENČNÍ KARTA

k žádosti o povolení nebo potvrzení pro účely dovozu, vývozu nebo zpětného vývozu
nebo potvrzení potřebného k přemístění exemplářů chráněných živočichů a rostlin
(§ 3 odst. 5 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy)

Předkládá žadatel spolu s žádostí o výše uvedené povolení nebo potvrzení. Vyplnit strojem nebo hůlkovým písmem.

1.1. Žadatel - fyzická osoba Jméno a příjmení: Fyzická osoba – podnikatel – uveďte též název, pod kterým podniká, pokud se liší od jména a příjmení: Adresa: PSC: Telefon: Fax (e-mail):	
1.2. Žadatel - právnická osoba Název právnické osoby: Jméno osoby zmocněné k vyřízení žádosti: Sídlo: PSC: Telefon: Fax (e-mail):	
1.3. Datum narození fyzických osob:	1.4. IČO, bylo-li přiděleno, a číslo živnostenského oprávnění, je-li žadatel jeho držitelem:
1.5. Zástupce žadatele zmocněný k vyřizování žádosti (je třeba přiložit plnou moc potvrzenou žadatelem): Jméno a příjmení: Datum narození: Číslo občanského průkazu nebo jiného identifikačního dokladu: Adresa: PSC: Telefon: Fax (e-mail):	
2.1. Týká-li se žádost jedinců zvláště chráněných živočichů nebo rostlin podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, přiložte kopii udělené výjimky, případně uveďte, že výjimka nebyla udělena a proč:	
2.2. Týká-li se žádost exemplářů, na něž se vztahuje registrační povinnost podle § 23 zákona o obchodování s ohroženými druhy, přiložte příslušný registrační list, případně uveďte, že registrační list nebyl vydán a proč:	
2.3. Týká-li se žádost exemplářů, pro které bylo vydáno potvrzení o výjimce ze zákazu obchodních činností podle článku 8 odst. 3 nařízení Rady (ES) č. 338/97, přiložte toto potvrzení nebo jeho kopii, případně uveďte, že potvrzení nebylo vydáno a proč:	

3. Znamená plánovaný vývoz, zpětný vývoz, dovoz nebo přemístění exempláře změnu majitele exempláře?

ANO

NE

4. Pro případ žádosti o povolení přemístění exempláře v rámci ČR nebo EU, uveďte podrobnosti a zdůvodnění pro nové místo určení exempláře:

§

5.1. Předpokládaná přeprava zásilky exemplářů přes vnější hranice EU (pro vývoz, zpětný vývoz nebo dovoz).

Použitý dopravní prostředek:

Hraniční přechod (celnice, členský stát EU):

Datum:

5.2. Předpokládaná přeprava zásilky exemplářů v ČR nebo EU (pro přemístění exempláře v rámci EU).

Použitý dopravní prostředek:

V případě žádosti o přemístění exempláře z ČR do jiného členského státu EU, místo přechodu hranice ČR:

Datum:

6. Osoby nebo organizace, které mohou potvrdit Vámi uvedené údaje. Např. úřad, kde jste registrován, zájmová organizace, obchodní organizace, které dodáváte své produkty, apod. Uveďte adresu, telefon, fax, e-mail apod.

7. K žádosti a této evidenční kartě jsou připojeny následující dokumenty. (Zřetelně označte doklady, které chcete po vyřízení vrátit zpět.):

8. Vyřízení povolení nebo potvrzení (nehodící se škrtně)

vyzvednu osobně

chci zaslat poštou na adresu:

9. Podpis (razítko) žadatele nebo jeho zmocněného zástupce:

místo

datum

podpis (razítko)

10. Vyjádření vědeckého orgánu CITES (pokud je předepsáno právem Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů anebo zákonem):

Souhlas (nehodící se škrtně):

Transakce nebude mít škodlivý účinek na stav zachování dotčeného druhu ani na rozsah území, na kterém se příslušná populace daného druhu vyskytuje.

Nejsou známy žádné další okolnosti týkající se zachování dotčeného druhu, které mluví proti vydání povolení nebo potvrzení.

Místo určení, kde má být živý exemplář umístěn, je vybaveno tak, že umožňuje ochranu exempláře a řádnou péči o něj.

Nesouhlas se zdůvodněním:

Stanovisko přiloženo zvlášť.

datum

podpis

razítko

CITES-10

EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ / EUROPEAN COMMUNITY

3	1. Držitel / Holder	POTVRZENÍ / CERTIFICATE Není určeno k používání mimo Evropské společenství Not for use outside the European Community		Č. / No.		
		Nařízení Rady (ES) č. 338/97 a nařízení Komise (ES) č. 1808/2001 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi Council Regulation (EC) No. 338/97 and Commission Regulation (EC) No. 1808/2001 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein				
		2. Povolené místo určení živých exemplářů druhů z přílohy A Authorized location for specimens of Annex A species		3. Vydávající výkonný orgán / Issuing Management Authority		
		4. Popis exemplářů (včetně značek, pohlaví/data narození živých zvířat) Description of specimens (incl. marks, sex/date of birth for live animals)		5. Čistá hmotnost (kg) / Net mass (kg)	6. Množství / Quantity	
				7. Příloha CITES / CITES Appendix	8. Příloha ES / EC Annex	9. Původ / Source
3			10. Země původu / Country of origin			
			11. Povolení č. / Permit No.		12. Datum vydání / Date of issue	
	16. Vědecký název druhu / Scientific name of species		13. Členský stát dovozu / Member State of import			
17. Obecný název druhu / Common name of species		14. Doklad č. / Document No.		15. Datum vydání / Date of issue		
18. Tímto potvrzují, že výše uvedené exempláře / I hereby certify that the specimens described above: 1 ☐ byly odebrány z volné přírody v souladu s právními předpisy platnými ve vydávajícím členském státě. were taken from the wild in accordance with the legislation in force in the issuing Member State. 2 ☐ jsou opuštěné nebo uniklé exempláře, které byly zachráněny v souladu s právními předpisy platnými ve vydávajícím členském státě. are abandoned or escaped specimens that were recovered in accordance with the legislation in force in the issuing Member State. 3 ☐ jsou exempláře narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované. are captive born-and-bred or artificially propagated specimens. 4 ☐ byly získány nebo dovezeny do Společenství v souladu s ustanoveními nařízení (ES) č. 338/97. were acquired in or introduced into the Community in compliance with the provisions of Regulation (EC) No. 338/97. 5 ☐ byly získány nebo dovezeny do Společenství před 1. červnem 1997 v souladu s ustanoveními nařízení (EHS) č. 3626/82. were acquired in or introduced into the Community before 1 June 1997 in compliance with the provisions of Regulation (EC) No. 3626/82. 6 ☐ byly získány nebo dovezeny do Společenství před 1. lednem 1984 v souladu s ustanoveními CITES. were acquired in or introduced into the Community before 1 January 1984 in compliance with the provisions of CITES. 7 ☐ byly získány nebo dovezeny do vydávajícího členského státu předtím, než se na jeho území stala použitelnými ustanovení nařízení dle bodu 4 a 5 či CITES. were acquired in or introduced into the issuing Member State before the provisions of the Regulation under paragraphs 4 and 5 or of CITES became applicable in this territory. 8 ☐ mají být využity pro pokrok vědy / chov nebo rozmnožování / výzkum nebo vzdělávání či pro jiné neškodlivé účely. are to be used for the advancement of science / breeding or propagation / research or education or other non-detrimental purposes.						
19. Žádám o doklad za účelem / I request a document for the purpose of: 1 ☐ potvrzení toho, že exemplář určený k vývozu (zpětnému vývozu) byl získán v souladu s platnými právními předpisy o ochraně dotyčných druhů. confirming that a specimen to be (re-)exported has been acquired in accordance with the legislation in force on the protection of the species in question. 2 ☐ vyloučení exemplářů dle přílohy A ze zákazů týkajících se komerčních činností dle čl. 8 odst. 1 nařízení (ES) č. 338/97. exempting Annex A specimens from the prohibitions relating to commercial activities listed in Article 8.1 of Regulation (EC) No. 338/97. 3 ☐ povolení přepravy živého exempláře dle přílohy A ve Společenství. authorising the movement within the Community of a live Annex A specimen from the location indicated in the import permit or in any certificate.						

20. Poznámky /Remarks:

Přikládám nezbytné důkazní doklady a prohlašuji, že všechny uvedené údaje jsou správné podle mých nejlepších znalostí a přesvědčení. / I attach the necessary documentary evidence and declare that all the particulars provided are to the best of my knowledge and belief correct.

Prohlašuji, že žádost o udělení povolení / potvrzení na výše uvedené exempláře nebyla již dříve zamítnuta. / I declare that an application for a permit / certificate for the above specimens was not previously rejected.

Jméno žadatele / Name of applicant

Místo a datum / Place and date

Podpis / Signature